

RAHVUSARHIIVI TEGEVUSE
ÜLEVAADE 2005–2006

NATIONAL ARCHIVES OF ESTONIA
2005–2006

Koostanud Tõnu Tannberg
Toimetanud Helina Tamman
Küljendanud Eva Pedimaa
Tõlge inglise keelde Martin Jaigma

Trükk AS Triip
ISBN 978-9985-858-56-1

Sisukord

2005 ja 2006 Rahvusarhiivi vaatevinklist. Priit Pirsko	5
Years 2005 and 2006 from the viewpoint of the National Archives of Estonia	7
Ajalooarhiiv aastatel 2005–2006. Indrek Kuuben	10
Riigiarhiiv aastatel 2005–2006. Marge Tiidus	13
Filmiarhiiv aastatel 2005–2006. Ivi Tomingas	16
Digitaalarhiivindus. Toivo Jullinen	19
Hindamispoliitika rakendamisest. Pille Noodapera, Hanno Vares	21
Rahvusarhiivi säilituspoliitika ja -strateegia. Ruth Tiidor	24
Rahvusarhiivi osalemine rahvusvahelises projektis MIP. Jaan Lehtaru	26
Ajalooarhiivi pärgamendikollektsiooni konserveerimine ja säilitamine. Eve Keedus	28
Ajalooarhiivi mõisakoolide projekt. Tõnis Tärna	31
Kogumine pärimuspeeglis ehk abiks ajaloolastele. Birgit Kibal	33
Konverents «Eesti Kultuurfilm 75 ja Eesti Filmiarhiiv 35». Lea Tegelman	35
Arhivaalide telehooaeg hommikutelevisioonis. Birgit Kibal, Valdur Ohmann	38
Pärnu linnatolliraamatud Ajalooarhiivis (1764–1782). Katre Kaju	40
Oluline täiendus Eesti riikluse ajaloo allikatele. Liivi Uuet	43
Struktuur	45
Statistika	46
Kronoloogia 2005–2006	48
Chronology 2005–2006	61
Rahvusarhiivi publikatsioonid 2005–2006	75
Autorid	77
Arhiivide kontaktandmed	78

2005 ja 2006 Rahvusarhiivi vaatevinklist

Priit Pirsko, riigiarhivaar

Käesolev aastakahendi kokkuvõte on juba neljas järjestikune Rahvusarhiivi jaoks. Senine kogemus on näidanud, et 730 kalendripäeva vältel jõuab arhiivinduses väga palju ära teha — nii mõnegi probleemi lahendada, mitmedki eesmärgid saavutada — ja seejuures taas end uute väljakutsetega silmitsi leida.

Arengul ei ole lõppu — ei indiviidi ega ka mitte ühiskonna jaoks. Teenides ühtaegu nii üksikisikut kui sootsiumit puudub Rahvusarhiivi vaatenurgastki horisondil mõõde. Seni kuni kestab Eesti — riik ja rahvas — kestab Rahvusarhiivi olemasolu, strateegilisest sihiseadest ja operatiivülesannete püstitusest tulemuste mõõtmise ja aruandluseni välja. Iga lõpparuanne on aga peatselt, järgmises kontekstis vaheline. See tõdemus puudutab ka antud kokkuvõtet.

Ometi tuleb siinkohal rõhutada, et viimased paar-kolm aastat on Eesti arhiivinduses kandnud mitte pelgalt järjekordse vaheetapi tähendust, vaid enamat — tegemist on kahtlemata olnud pöördega, üleminekuga täiesti uude situatsiooni.

2004. aasta lõpupäeval avalikustati veebis Rahvusarhiivi kogusid kirjeldav infosüsteem AIS ja 2005. aasta keskpaigas genealoogiliste arhivaalide kogu Saaga. Need uued avalikud teenused on praeguseks kaasa toonud põhimõttelise nihke arhiivide kasutamiskiis ja kasutajaskonnas. Sellest muutusest arusaamine ja järeltulete tegemine on kriitilise tähtsusega juba lähitulevikus. Tegemist on ju fundamentaalse muutusega Eesti arhiivinduses, saavutusega, mille sarnast on täna ette näidata üksikute rahvusarhiividel maailmas.

Kõigepealt, arhiivikasutajate hulk on kasvanud kordades. Tõepoolest, raske hoobilt uskudagi, kuid veebipõhised teenused on paari aastaga vähemalt kümnekordistanud arhiivikasutajate arvu Eestis. Muide, samal ajal — ja otseselt eelnevast johtuvalt — ilmutab arhiivide *off-line* uurimissaalide külastatavus langustrendi.

Praeguseks on AISi sisestatud rohkem kui 4,8 miljoni kirjeldusüksuse andmed ehk teisisõnu — ligi 2/3 arhiivimistutest on märksõnade abil otsitav ja loetav igäihe koduarvutis. AISi esitatakse keskmiselt 15 000 päringut kuus.

Pidevat kasvutendentsi näitab perekonna ajalooa tegelejate arv. 2007. aasta algul ületas Saaga-keskkonna kasutajaks registreerunute arv 20 000 raja. Ööpäev ringi lehitseb Internetis kirikuraamatuid ja muid genealoogilisi allikaid mõnikümme kuni paarsada inimest nii Eestist kui mujalt. Nende käsutuses on üle 1,6 miljoni kujutise ligi 2 terabaidi ulatuses. Antud seoses väärib erilist esiletõstmist Tallinna linna ajalooallikate hõlmamine ühtsesse veebipõhisesse kasutuskeskkonda, mis sai võimalikuks tänu Rahvusarhiivi ja Tallinna Linnaarhiivi latusale koostööle.

Teine uudsus seisneb tõsiasjas, et mitte kunagi varem pole arhiividokumentide poole pöördunud nii palju arhiivivõõraid kui AISi ja Saaga kaudu. Tegelikult oli ettearvatav, et nii mõnedki inimesed, olgugi, et Interneti

vahendusel, aga siiski esimest korda arhiivi sattudes, pettuvad. Kes seepärast, et otsisõna ei andnud vastuseid, kes seepärast, et vastuseid oli vähe, kes seepärast, et palju. Paljud avastasid pahameelega, et AISi andmebaasis leidub küll miljoneid dokumendipealkirju, aga mitte originaaldokumente. Oli neid, kes eeldasid, et Saaga joonistab mistahes perekonna sugupuu, oli neid, kes ei teadnud, et eestlaste kirikuraamatuid ei peetud teips mitte maakeeles. Usutavasti suurim šokk tabas neid, kes nägid esimest korda elus gooti kirja.

Niisiis ei ole me suutnud klientide kõikidele ootustele vastata ja igaüht — sõltumata ettevalmistusest, huvidest ja eest — ühtmoodi õnnelikuks teha. Ka tagantjärele targana pole ma kindel, kas ja kuidas on võimalik suunata asjakohaste ja reaalse ootustega inimesed arhiivi virtuaalsesse uurimissaali ja hoida ühtaegu pettumast neid, kelle lootused ja ootused olemasolevaid tehnilisi jm võimalusi ületavad. Aga teisalt, eks ole ka hetkel kasutatud tagasisidest võimalik ideid ammutada tulevikus avarduva silmapiiri poole püüdlamiseks.

Kolmas kogemus seisneb selles, et AISi veebiliides ja Saaga — kogu on suuresti mõjutanud arhiivi igapäevatöö senist rütmi. Nimelt teavad paljud kliendid arhiivi tulles senisest täpsemalt, millist säilikut küsida. Samuti on märgatavalt kasvanud uurimissaalidesse tellitavate säilikutute arv ning eriti ettetellimine elektronposti teel. AISi mõjul on oluliselt elavnenud isikuandmeid sisaldavate fondide kasutamine. Vahetu genealoogilise uurimistööga eesti allikate baasil saavad nüüd tegelda ka kaugemal või välismaal elavad inimesed.

Samas on täheldatav nn juhuslike tellimuste suurenemine inimestelt, kel pole arhiivi toimimisest ettekujutust. Üldse on tublisti kasvanud klienditeenindusele elektronpostiga tulevate küsimuste hulk. Ootuspäraselt on vähenenud huvi mikrofilmide kasutamiseks uurimissaalides ja neist tellitavate paberkoopiate hulk.

Kõigest sellest järeldub, et arhiivitöö rutiinid on kõike muud kui rutiinid. Arhivaali olemasolu on tänapäeval mitmene: originaalina hoidlariulil, mikrofilmikoopia lugeris, digitaalsena võrgus, väljatrükina kasutaja printeris. Meie teenuste sisu on laienenud, meie klientide hulk on mitmekordistunud — Rahvusarhiivi on praegu ühiskonnas rohkem kui kunagi varem. See ongi viimaste aastate suurim saavutus nii meie endi arvates kui ka — ja veelgi enam — arhiivikasutajate vaatenurgast.

Years 2005 and 2006 from the viewpoint of the National Archives of Estonia

Priit Pirsko

The current synopsis of the double-year is already the fourth consecutive for the National Archives. The existing experience has shown that 730 calendar days are enough to achieve multiple objectives within the archival system — to settle quite some issues and reach several goals — and, at the same time, to face again new challenges.

Development knows no end — neither for an individual or society. Serving all at once the individual and socium, the horizon is definitely not limited from the National Archives' point of view. As long Estonia exists — the state and its people — so does also the National Archives, from strategic aim taking and establishing operative tasks to evaluation of results and filing reports. Every final report is, however, in the following context just an intermediate report. This truth touches also upon the current synopsis.

Nevertheless, one should emphasize here that the last two-three years in Estonian archival system has been more than just an intermediate phase — it has represented a milestone, a transition to a totally novel situation.

In the closing days of 2004, the archival information system AIS that describes the collections of the National Archives, and, in the middle of 2005, Saaga, the collection of genealogical archival, were made public in the web. These new public services have brought along the principal shift in the use of archives as well as among users. Realization of these changes and drawing conclusions are of critical importance already in the near future. It is, after all, a fundamental change in Estonian archival system, an achievement, which only few national archives in the world can show.

First of all, there has been a manifold growth in the number of users of the archives. Indeed, it is suddenly difficult to grasp that the web-based services have induced a 10-fold growth in the number of archives' users in Estonia. By the way, at the same time — and directly deriving from the mentioned fact — the attendance of the archives' «off-line» research halls shows the decreasing trend.

As for now, there are more than 4.8 million archival records inserted into AIS, meaning that approximately 2/3 of archival inventories are open to the keyword search and thus available for reading in anybody's home computer. AIS database receives roughly 15 000 inquiries per month.

Growing numbers characterize also people who research the family history. In early 2007, the number of registered people in Saaga environment surpassed 20 000. From few tens to a couple of hundreds of people from Estonia and abroad browse church registers and other genealogical sources in internet round-the-clock. More than 1.6 million images or approximately 2 terabytes of information are at their disposal. In relation to the latter, one

should highlight the inclusion of historical sources of Tallinn City in the uniform web-based user environment, which was realized due to the smooth cooperation between the National Archives and Tallinn City Archives.

The second novelty consists in the fact that never before has there been so many people without prior knowledge of archives who have turned to archival documents through AIS or Saaga. Actually it was expected that quite a few people, although through internet, but still for the first time in the archive, will become disappointed. Be it then for the reason that a keyword did not produce the wanted result, there were too few results or too many results. Some are dissatisfied because AIS database contains millions of document titles but no original documents. There were also people who assumed that Saaga will draw you any family tree you wish, and there were those who did not know that Estonians' church registers were not kept in the native language. Apparently the most shocked were the people who for the first time in their lives saw the Gothic.

Thus we were not able to meet the expectations of all customers and to make everyone — regardless of their preparation, interests or age — happy in the same way. Even looking back I am not sure how and whether it is possible to direct people with relevant and feasible expectations to the archive's virtual research hall and, at the same time, keep from disappointment the ones whose expectations and wishes surpass the existent technical and other possibilities. On the other hand, even the seemingly futile feedback at the moment can be used to aspire towards the expanded horizon in the future.

The third experience derives from the significant change in the daily working rhythm associated with AIS web interface and Saaga collection. Namely, many users when coming to the archive know better than before what records they are after for. Noticeable has been also the growing number of records that has been ordered to research halls and especially pre-orders by electronic mail. Thanks to AIS, the use of funds comprising of personal data has become livelier. Direct genealogical researches based on Estonian sources can be now conducted also by people who live at the distance or abroad.

However, we have also observed the increase in the number of the so-called random inquiries by people who do not know how the archive operates. On the whole, there are mounting questions arriving through electronic mail to our customer service. As expected, the interest in the use of microfilms in research halls and hard copies ordered from them has decreased.

All this brings to conclusion that routines of the archival work is anything but routines. The existence of an archival today is manifold: as an original in the repository, a microfilm copy in the reader, a digital form in internet and a printout in the user's printer. The content of our services has broadened; the number of our customers has multiplied — there is more National Archives in society than ever before. According to our and, moreover, according to our customers' opinion this is what exactly constitutes the biggest achievement of the last years.

EAA hetked

Ajalooarhiivi 84. sünnipäeva eel,
mais 2005 viibisid arhiivimajas
Eetu Kõrgema Kunstikaali fotoeriala
töötajad Katiina Paas ja Kalev Nap-
per. Naised kunstnikud vaatasid meie
maja läbi objektiivide üsnagi ootamat-
ute rakurõõside alt.

Suurest hulgast fotodest valis kumb-
ki välja 25 enammeeldinut, tabatud
«50 hetke 100-aastasest majas» olid
läbi 2005. aasta huvilistele vaadata
Ajalooarhiivi esimese ja teise korruse
galeries

Ajalooarhiiv aastatel 2005–2006

Indrek Kuuben

Ajalooarhiiv on Rahvusarhiivi struktuuriüksus, mille põhiülesanne on tagada üleriigiliselt kogumise ja arhiivi-järelevalvega tegeldes Rahvusarhiivile pandud avaliku arhiivi ülesannete täitmine ning Jõgeva, Pärnu, Tartu, Valga ja Viljandi maa-arhiivi juhendamine oma pädevuse piires ja nende haldustegevuse korraldamine.

Arhiivitöö dünaamiline areng ning vajadus paindlikumalt reageerida erinevate sihtrühmade ootustele tingis viis aastat püsinud struktuuri muutmise. Osakondade 2006. aasta alguses uuendatud struktuur võimaldab ladusalt korraldada arhiivi tööd kolme põhifunktsiooni — kogumine, säilitamine, kasutamine — teostamisel. Arhiivimoodustajate nõustamise ning nende üle järelevalve teostamise, arhivaalide hindamise ja kogumise korraldamisega tegeleb asutuste osakond. Säilitusosakonna põhiülesanne on säilitusprogrammi väljatöötamine ja koordineerimine. Kogu igapäevase hoidlatöö koondamine säilitusosakonda tingis lisaks konserveerimis- ja tagatisfonditalitusele eraldi hoiutalituse loomise. Kasutamisega seotud ülesandeid täidab kogude osakonna ja publitseerimisosakonna baasil loodud kasutusosakond. Osakonna põhiülesandeid — klienditeeninduse korraldamist, juurdepääsu tagamist Ajalooarhiivis säilitatavale teabele ja osalemist Rahvusarhiivi publitseerimistegevuses täidavad vastavalt teenindus-, teatme- ja publitseerimistalitus. Jätakuvalt tagavad igapäevaseks arhiivitööks vajaliku digitaalse ja haldustoe vastavalt IT- ja haldusosakond.

Perioodi jooksul arhiivis tehtut ilmestas ühelt poolt jätkuvalt kasvav digitaalne mõõde, olgu siis dokumendi elukaare kontekstis, arhiiviteenuste edasisel arendamisel või arhiivisestest tööprotsesside tõhustamisel. Teiselt poolt sõltub kaasaegsete lahenduste kasutamise efektiivsus olulisel määral arhiivi valmidusest teha koostööd vastavate sihtrühmadega, kellele meie teenused ja tooted suunatud on. Raamistiku antud tegurite ühitamiseks igapäevastöö andis Rahvusarhiivi arengukava aastateks 2006–2009, mille väljatöötamisel Ajalooarhiivi kolleegid aktiivselt osalesid.

Ühiskonnalt arhiivi

Ajalooarhiivi kogumisallikateks on nii avaliku sektori asutused kui eraõiguslikud subjektid ja koostöö vastavate partneritega on määrava tähendusega ühiskonnale olulise pärandi jõudmisel arhiivi. Seetõttu oli kontaktide tugevdamine üks peamisi ülesandeid valdkonnas. 2001. aastal käivitunud arhiivijärelevalve osas võib öelda, et nüüdseks on kõikides nimekirja kantud asutustes esmakordne järelevalve teostatud. Suurim väljakutse oli Tartu ülikooli ja tema Tartus asuvate asutuste kontrollimine. Ülikool on aga teinud ise tänuväärset tööd dokumendi- ja arhiivihalduse korraldamisel, mistõttu koostöö arhiivi suurima kogumisallikaga on sujunud ladusalt.

Täiesti uue tööloiguna alustati kontaktide loomist eraõiguslike kogumisallikatega. Vastavalt Rahvusarhiivi kogumispoliitika põhimõtetele on Ajalooarhiivi vaatlusalas eeskätt mitmesugused kultuuri- ja üliõpilasseltsid. Koostöö alustamist võib lugeda õnnestunuks, on saavutatud rida kokkuleppeid arhivaalide üleandmiseks ja alusta-

tud nõustamist nende üleandmiseks ettevalmistamise osas. Aastaid kestnud koostöö Eesti Evangeelse Luteriusu Konsistooriumiga (EELK) kinnistati raamlepinguga, mis määrab edasised koostöösuunad. EELK viis lõpule mitme aasta jooksul kestnud kogudustes asuvate arhivaalide kirjeldamise, see on aluseks edasisteks terviklahendusteks kirikuarhivaalide säilitamisel ja kasutamisel.

Säilitamine arhiivis

Jätakuvalt osaleti aktiivselt rahvusvahelises ja üleriiklikus mäluasutuste koostöös, tegeldi säilitus- ja konserveerimisalase koolitamisega ning tavapärase arhiivide ja arhiivimoodustajate juhendamise ja säilitusküsimustes. Ajalooarhiivi säilitusosakonna initsiatiivil loodud säilitusstrateegias esitatakse Rahvusarhiivi säilitamisvaldkonna põhimõtted ja kavandatakse edasised tegevused.

Lõpule jõuti eritüübiliste arhivaalide suuremahuliste konserveerimistöödega: kaardi- ja pärgamendiprojektiga. 1999. aastal alanud kaardiprojekti raames konserveeriti ja ümbristati ca 3000 kaarti, koostati ülevaade kaartide üldseisundist, teostatud konserveerimistöödest ning kaartide hoiutingimustest. 2001. aastal alanud pärgamendi projekti raames konserveeriti, ümbristati ja mikrofilmiti kõik Ajalooarhiivis asuvad pärgamentalusel säilivad (1581) ning korrastati 2594 eritüübilist säilikut (pitserid, paberalusel säilivad, fotoalbumid jms).

Ajalooarhiiv osales aktiivselt nii kultuuripärandi digitaalse säilitamise alases üleriiklikus koostöös kui Rahvusarhiivi DiANA programmis. Ajalooarhiivi kui tagatis- ja kasutusfondialase kompetentsikeskuse väljundina klientidele ja partneritele loodi vastav veebileht (www.eha.ee/digikeskus).

Digitaalne mõõde arhivaalide kasutamise korraldamisel kasvas jätkuvalt ning digikujutiste massiivi haldamine nõudis mitme osakonna töötajate ühiseid pingutusi. Saaga-projekti raames mikrofilmide skannimisest saab juba rääkida kui rutiinist, lisaks Ajalooarhiivi allikatele jõudsid Saaga kaudu Internetti ka esimesed Tallinna Linna arhiivi arhivaalid. 2006. aasta lõpuks digiteeritud 1,5 miljonit kujutist moodustavad ca poole algselt kavandatud mahtudest. Tänapäevaks ei piirdu arhivaalide digiteerimine Ajalooarhiivis üksnes perekonnavaloo allikatega, Tartu linnavalitsuse fondis asuvate ehitusjooniste digiteerimine on heaks alguseks eriformaadiliste mitmevärviliste arhivaalide ajakohaseks kasutamiseks.

Arhiivilt ühiskonnale

2005. aasta mais avatud Interneti-põhine perekonnavaloo allikate kogu Saaga tähendas Ajalooarhiivi jaoks astumist uude ajajärku. Oleme avamas nn virtuaalse uurimissaali ust, millega kaasnevad olulised muutused uurijateeninduses. Perioodi lõpuks ca 20 000 Saaga registreerunud kasutajat vajavad teenust ööpäevaringselt, esimesed aastad kinnitavad veebikeskonna edasise arendamise vajadust. Veerandi võrra vähenenud vahetult uurimissaali külastavate klientide arv ei tähenda aga mõõnduste tegemist klienditeeninduse kvaliteedis. Vastupidi, töö Rahvusarhiivi klienditeeninduse standardi väljatöötamisel näitas võimalusi uurijateeninduse edasiseks tõhustamiseks. Arhiiviteabe ja tellimuste vahendamise koondamine T-lauda (kliendilauda) täidab samuti vastavat eesmärki.

Arhivaar Kalev Jaago digiteeritud perekonnaallikate kogu Saaga esitlusel Tallinnas. Foto H. Tamman

Jätkus töö põhiliste arhiivikirjelduste uude kvaliteeti viimisel. Ilmus Arhiivijuhi teine osa «Haridus. Teadus. Kirik», Rahvusarhiivi infosüsteemi AIS sisestatud Ajalooarhiivi säilikute hulk küünib kolmveerandini nende koguarvust. Uusi arenguid andmebaasinduses ilmestab ajaloolise haldusjaotuse kaardiserveri Kupits loomine, mis võimaldab veebis jälgida valdade ja mõisate piiride muutumist ajas. Omandatud kogemused on heaks aluseks osalemiseks rahvusvahelises QVIZ-projektis, mille ambitsioon on olla suunanäitajaks ka juba rahvusvahelisel tasandil.

Ajalooarhiivi rikaste traditsioonidega publitseerimistegevuses pakub digitaalne kaasaeg samuti võimalusi uuteks lahendusteks. Töömahukas teadusprojekt «Pärnu linnatolliraamatud 1764–1782» vormistati elektroonilise publikatsioonina, mille kaudu on need hinnatud majandusajaloo allikad nüüdsest kättesaadavad laiale huviliste ringile.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et valitud suund sidusamaks koostööks üldsusega, olgu partneriteks siis õpetajad-õpilased, hobi- või akadeemilised uurijad, on end õigustanud. Usutavasti jätkub arhiivil ühest küljest värskaid ideid ja teisest küljest püsivust nende elluviimiseks ka edaspidi.

Riigiarhiiv aastatel 2005–2006

Marge Tiidus

Riigiarhiivi üheks oluliseks tegevuseks on uurijate teenindamine ja arhivaalide kasutamise võimaldamine. Arhiivi tunnustamine ühiskonnas on otseses sõltuvuses uurijatele ja teistele huvilistele uute ja paremate kasutusvõimaluste loomisega ja oma mäluvarade tutvustamisega. Seetõttu on Riigiarhiiv viimastel aastatel üritanud oluliselt parandada suhtlust uurijatega. Ka arhiiv peab muutuma nüüdisaegsemaks ja kasutajasõbralikumaks, sellepärast vaataksin kahe viimase aasta tegemisi rohkem kasutajatele ja uurijatele suunatud tegemiste valguses.

Interneti-ajastu nõuab arhiivilt uusi elektroonilisi juurdepääsu- ja kasutusvõimalusi. 2005. aasta algas uue elektroonilise teadmestu AIS kasutuselevõtuga, see muutis oluliselt senist traditsioonilist arhiiviuurijat. Tekkis teistsugune uurijateenindus, kus arhiivi tuleb konkreetse sooviga uurija, kelle teenindamine on kiire, sest leidandmed on olemas ja nimistutest otsimisele aega ei kulu. Tuntavalt suurenes uute külastajate arv ja vaatamata sellele, et suguvõsauurijaid on lugemissaalides märgatavalt vähemaks jäänud, hakkas meie lugemissaal Madara tänaval kitsaks jääma ja on seda siiani.

Teiseks nn elektrooniliseks arhiiviuukseks on arhiiviregister. 2005. aasta aprillis tähistas arhiiviregister oma sünnipäeva, täitus viis aastat põhimääruse kinnitamisest. Selleks ajaks olid kõik püstitatud ülesanded täidetud, registreisse andmete esitamine on muutunud rutiinseks tegevuseks umbes 3500le asutusele. Andmete kogumise kogemus ja ühiskonnale olulise informatsiooni olemasolu registris olid eelduseks, miks arhiiviregistrile otsustati lisada seiresüsteem. Arhiiviregistrile lisandusid hoiutingimusi peegeldavad andmed, eesmärgiks ikka parandada informatsiooni leitavust ja kasutamist, seda just personalidokumentide olemasolu, koguse ja asukoha kohta.

Kahe viimase aasta jooksul on arhiiviregistrit oluliselt arendatud ja tehtud muutusi kasutamise parandamiseks. Eelkõige on peetud silmas asutusi, kes on registri andmeandjad. 2006. aasta jooksul tehti mitmeid olulisi tehnilisi täiendusi. Testimise läbis veebipõhine andmete esitamise keskkond — asutused saavad registri aruandeid esitada sarnaselt näiteks füüsilise isiku tuludeklaratsiooniga: avada veebilehitsejas aruande eeltäidetud vorm, teha seal vajalikud parandused ning siis kinnitada aruanne. Samuti muudeti senist kohmakat otsisüsteemi: võeti kasutusele lihtotsing — AISi veebiliidese lihtotsinguga sarnane kasutajasõbralik otsivorm, kus otsisõnade sisestamiseks on vaid üks lahter ning seega ei pea kasutaja omama teadmisi arhiivinduslikust terminoloogiast (arhiiv, arhiivimoodustaja jne). Otsingusüsteem arvestab päringus lisaks pealkirjadele ka teisi olulisi andmevälju, leiab vastused sõltumata otsisõnade grammatilisest vormist või sõnade järjekorrast. Mõlemad uued lahendused jõudsid 2006. aasta lõpuks lõppviimistluse faasi ning võetakse kasutusele 2007. aasta esimestel kuudel järgmise andmeandmise vooru raames.

2005. aastal jõudis Internetti Ajalooarhiivi poolt loodud perekonnavaloo digitaliseeritud allikate kogu Saaga. Tänu sellele lõppesid pikad järjekorrad mikrofilmilugerite kasutamiseks, oluliselt muutusid ka uurimissaali töötajate ülesanded. Järjest rohkem vajasid algajad sugupuu-uurijad juhendamist, kuidas elektroonilise andmekoguga töötada. 2005. aastal külastas Riigiarhiivi 1855 sugupuu-uurijat, 2006. aastal oli külastusi 706.

Kindlasti jäi mitmel külastajal pilk peale ka arhiivinäitustele. 2005. aastal valmistati koostöös leedulastega ette näitus «Eesti–Leedu suhted 1919–1940», mida eksponeeriti nii Tallinnas kui ka Leedus Kaunase regionaalarhiivis. Näituse avamisel osalesid mõlema poole esindajad arhiividest ja suursaadikud. Pärast näituse eksponeerimise lõppu Tallinnas kinkis Riigiarhiiv oma näituse Eesti Vabariigi Suursaatkonnale Leedu Vabariigis. Koostöös Tallinna ülikooli professori Kaalu Kirmega eksponeeriti enam kui pooltsada 1920.–1930. aastatel valminud nahkehistööd, autoriteks Eesti omaaegsed suured meistrid. Näituse tulemusena selgus, et lisaks olulisele dokumendikogule võib Riigiarhiiv olla uhke oma fondides leiduvatele kunstiväärtuslikele arhivaalidele — lisaks teadmishuvi rahuldamisele võime pakkuda väljapanekuid ka kunstihuvilistele. Kuna Riigiarhiivi eksponeerimisvõimalused ei ole kiitmist väärt, siis otsime ka uusi võimalusi oma dokumentide väljapanekuteks. Näitusega «Eesti 1945» sai alguse Riigiarhiivi ja Okupatsioonide muuseumi vaheline koostöö. Arhiivi poolt välja pandud dokumente täiendas muuseum oma kogudes olevate esemetega. Oma 85. sünnipäeva tähistamiseks korraldas Riigiarhiiv Maneeži tänaval näituse «Eesti Vabariigi valitsus eksiilis». Tegemist oli väljapanekuga Enn Nõu poolt arhiivile üle antud eksiilvalitsuse dokumentidest. Lisaks eelpool loetletud näitustele toimusid mitmed väiksemad, mis olid seotud kas uute dokumentide vastuvõtmisega arhiivi («KGB salafotod 1987–1990») või tähtpäevadega («Tartu rahu 85»). Oma näituste koostamisel arvestas arhiiv ka päevapoliitika («Olematu Tallinn — Vabaduse väljak Vabadusesambaga»).

Eesti ja Leedu arhiivide ühisprojektina sündinud näitus «Eesti–Leedu suhted 1919–1940» avamisel esinesid ka Leedu suursaadik Eestis hr Antanas Vinkus ja Eesti riigiarhivaar Priit Pirsko. Foto P. Pillak

Riigiarhiivi üheks oluliseks tööks on ajalookultuuri ajakirja Tuna väljaandmine. 2006. aastal üllitati esmakordselt selle ajakirja venekeelne erinumber. Selles avaldatud artiklid Eesti tippajaloolaste sulest on Tuna eestikeelsetel veergudel varem ilmunud, need ei olnud algselt suunatud vene lugejale. Küll on nende artiklite temaatika kas otseselt või kaudselt seotud Vene ajaloo või Eesti–Vene suhetega. Eriväljaanne kutsub lugema ja eesti ajaloolastega kaasa mõtlema venekeelseid ajaloo huvilisi nii Eestis, Venemaal kui ka mujal.

Riigiarhiiv on algusest peale olnud asutuste hulgas, kes annavad välja ajalookirjanduse aastapremiat. 2005. aastal pälvis preemia Riigiarhiivi publitseerimistalituse juhataja Indrek Jürjo monograafia «Liivimaa valgustaja August Wilhelm Hupel 1737–1819».

Lisaks eelpool kirjeldatud väljapoole suunatud tegevusele jätkus arhiivi igapäevaste väljakujunenud ülesannete täitmine. Järelevalve osakond võis 2006. aastal öelda, et dokumendi- ja arhiivihalduse olukord asutustes on hea. Arhiivijärelevalve käigus tehtud ettepanekuid püütakse koheselt täitma hakata, analüüsitakse põhjalikult dokumendi- ja arhiivihalduse olukorda, parandatakse arhivaalide üle arvestuse pidamise süsteemi, viivitustest informeeritakse inspektoreid kirjallikult ja täpsustatakse järelkontrolli läbiviimise aegu.

Paranenud on Riigiarhiivi järelevalve alla kuuluvate ministriumide ja nende valitsemisala asutuste dokumendi- ja arhiivihalduse alane koostöö. Toimunud on regulaarsed teabepäevad asutuste dokumendi- ja arhiivihalduritele. Selline suhtlemisviis on toonud inspek-

torid oma järelevalvatavatele asutustele lähemale ja parandanud üksteise vajaduste ning võimaluste mõistmist.

Arhiividokumentide kogumine on oluline töösuund, mis nõuab head koostööd asutuse ja arhiivi vahel. Viimastel aastatel on Riigiarhiivis saanud traditsiooniks tunnustada asutustes töötavaid arhiivitöö tegijaid. Paljudes asutustes ei saada veel siiani aru, kui olulist ja vajalikku tööd arhiivitöötajad asutustes teevad. Selle töö tähtsuse tõstmiseks otsustas Riigiarhiiv iga aasta lõpus tunnustada parimaid koostööpartneid oma tänukirjaga. 2005. aastast jäi kõige arhiiviteadlikumana meelde Eesti Verekeskuse arhivaar Marika Sipelgas ning 2006. aastal pälvis tänukirja erakond Eestimaa Rahvaliid valmisoleku eest anda üle erakonna valduses olevate eelkäijate arhiivid. Tänukirjad saadetakse asutuste juhtidele palvega anda see arhivaarile üle. Loodame, et selline tunnustus vähemalt korra juhib tähelepanu ka arhiivitöötajale.

Filmiarhiiv aastatel 2005–2006

Ivi Tomingas

Filmiarhiiv kogub ja säilitab eestiainelisi filme, fotosid ja helisalvestisi. See omakorda toob kaasa erinevate seadmete ja oskusteabe kasutamise ja uuendamise pideva protsessi. Ühiskonna ootused arhiividele digiajastul on suured, säilitamiseks tehtavad toimingud on samas endisteks jäänud — digiteerimine ei vabasta analoogoriginaali hoidmisest ehk siis tööd tuleb lihtsalt juurde. Digiteerimise teemat lühidalt kokku võttes tuleb nentida, et kasutajate vajadused digiteeritud koopiade vallas saame täidetud, kuid vajaka jääb terviklahendustest. Väheste eranditega on digiteerimine seotud ikkagi kasutusfondi loomisega.

Liikuva pildi digiteerimine ja digitaalsena säilitamine (eelistatakse ikka vana head filmilinti, mille säilivuseks prognoositakse 500 aastat) hakkab mujal maailmas alles tuult tiibadesse saama ja selles mõttes rongist pole me veel maha jäänud.

Esimese sammuna tellisime Raivo Ruusalepalt raporti «Eesti filmi digiteerimine — võimalused ja vajadused», mis hõlmas lisaks Filmiarhiivile veel ka ETV jt filmindusega seotud asutuste kogusid. Initsiatiiv tuli «Eesti Film 100» töögrupilt, mis loodi Eesti filmindusega seotud institutsioonide poolt ühendamaks jõud erinevate arengute suunamiseks.

Koostöölepe sõlmiti 2. juunil 2005. aastal kultuuriministeeriumi, Eesti Filmi Sihtasutuse, Eesti Kultuurkapitali, Eesti Televisiooni, Eesti Filmiajakirjanike Ühingu, Tallinnfilmi ja Filmiarhiivi vahel. Ühiste jõududega on saavutatud mõndagi: projektijuhi Annika Koppeli eestvedamisel on olemas kodulehekülj «Eesti Film 100», digitaalselt on taastatud mängufilm «Kevade», koostöös Ajaloomuuseumiga korraldati näitus «110 aastat kinonäitamist Eestis», algatatud on filmimuuseumi loomine, kui siinkohal nimetada suuremaid ettevõtmisi.

Käivitatud on filmide taastamise projekt, kus Filmiarhiiv on taastamiskavasse lülitanud laulupeofilmide digitaalse restaureerimise. 1913. aasta Pärnu laulupeo ja mitme üleriigilise laulupeo (1923, 1928, 1933) filmid on digiteeritud ja lõpptulemusena peaks järgmiseks üldlaulupeoks valmima laulupidude DVD.

«Eesti Film 100» töögrupp tegutseb aastani 2012, mil tähistatakse eesti filmi 100 sünnipäeva. Loodetavasti jõuame selle aja jooksul teha nii mõndagi.

Filmipäevad Filmiarhiivi õuel, kus allkirjastati ühiste kavatsuste kokkulepe «Eesti Film 100» tähistamiseks. Kõnet peab Eesti Filmiajakirjanike Ühingu esimees Jaan Ruus, temast vasakul ETV toonane peadirektor Ilmar Raag, kultuuriministeeriumi kantsler Siim Sukles, Eesti Kultuurkapitali esindaja Raul Altmäe ja Filmiarhiivi direktor Ivi Tomingas. Foto M. Mänd

Säilitamise kui ühe arhiivi põhifunktsiooni poolelt tuleb märkida, et avastatud nn äädikhappe sündroomi filmi magnetliidil püstitab palju probleeme ning nõuab töö- ja ajamahukat tegutsemist mitmete järgnevate aastate jooksul.

Endiselt pole kadunud nitro-oht ehk ikka veel leidub kusagil vanu, tuleohtlikul nitroalusel filme. Möödunud kahe aasta jooksul täienesid kogud üle 2 km nitroalusel filmilindiga!

Rõõmu teeb see, et filmide tagatisfond ja originaalid on saanud endale nõuetekohased hoiutingimused Rakveres, Lääne-Viru maa-arhiivi vastehitatud uues hoones. Suurema kolimise lõpetasime 2005. aastal, kuid filme tuleb järjest juurde, nii et töö jätkub. Kasutusfondi loomine on edenenud digitaalselt, seda just helisalvestiste osas. Digiteeritud on ka erinevaid fotokogusid, millest nimetamist väärib Kodu-uurimise toimkonna ligi 7000 ühikuline klaasnegatiivide ja positiivide kogu. Fotoalbumite tagatisfond tekib esialgu fotograafilisel teel, mis praeguste uuringute kohaselt on alatise säilitamise seisukohalt kindlam.

Lõpule oleme jõudnud ringvaadete filmist videosse kasutusfondi projektiga.

Rahvusarhiivi säilitusstrateegia saab olema oluline dokument Filmiarhiivi jaoks säilitamise valdkonnas.

Et oleks mida säilitada, tuleb tegelda kogumisega, millega on endiselt kehvad lood, kuna seadustest selles tegevuses tuge ei ole. Paljud filmitootjad oma algmaterjalidest ei näi hoolivat. Seda tõendab viimaste aastate jooksul Soome laborisse jäetud 200 filmikarpi algmaterjalidega, mille kodumaale toimetamise ja säilitamise Filmiarhiiv enda kanda võttis. Samas positiivse poole pealt tasub märkida riiklike asutuste arusaama, et filmide koht on Filmiarhiivis — Tartu Ülikool, Spordimuuseum, Võru muuseum jt on filmikogud hoiule andnud.

Juurdepääsu parandamise temaatikas tasub märkida Ajalooarhiivi IT-osakonna abiga valminud heli- ja videosalvestiste andmebaasi, millega saab meie kodulehe kaudu tutvuda. Veebilehte oleme püüdnud kasutada üha enam oma kogude tutvustamiseks. Tundub aga, et veelgi enam tutvustavad meie kogusid muuseumid, paljusid näitusi toetab visuaalselt meie filmiprogramm. Hea koostöö on tekkinud Ajaloomuuseumiga (näitused «Paula, sul on poisipea», «Lorupi klaasivabrik»), Tervishoiumuuseumiga koostöös valmis näitus «Hetki eesti meditsiini ajalooost», Järva-Jaani vastloodud kinomuuseumi avamiseks koostasime fotonäituse ja toetasime eksponaatidega.

Publitseerimine tähendab meie jaoks kogumikke nii paberil kui digitaalsetel andmekandjatel. CDle on kantud fotoalimik «Eesti sõdur II maailmasõjas», samuti talletati ringhäälingu 80. aastapäevaks CDle vastavat teemat puudutavad fotod, helisalvestised, filmipalad ja ajaleheväljalõiked. Suurema tiraažiga publitseeriti Eesti Kultuurifilmi 75. aastapäeva DVD, mis ilmus ajakirja Teater. Muusika. Kino vahel, samas numbris ilmus ka artikkel Eesti Kultuurfilmist ning Filmiarhiivist. Koostöös kirjastusega Tammerraamat valmis fotokogumik «Eesti fotoalbum 1918–1940».

Endiselt kasutavad arhiivi agaralt nii filmitegijad kui erinevad kirjastused, ajaloolased ja kodu-uurijad. Üldsuse poolt tähelepanu pälvinud filmide «Laulev revolutsioon», «Sinimäed», «Tõrjutud mälestused», «Haukka grupp», «Pataljon Narva», samuti mitmete telesarjade tegijad on meilt oma filmidele materjali leidnud.

Audiovisuaalse ainese ladestumine on viinud üldsuse arusaamiseni, et huvitava materjali säilitamiseks peab ka midagi ette võtma. Sellest annavad märku nii suurenenud nõudmine konsultatsioonide järele kui ka Balti Audiovisuaalarhiivide Kolleegiumi (BAAC) tekkimine, mille tegemistest Filmiarhiiv osa võtab.

Esitatud ülevaate kokkuvõtteks võib nentida, et stabiilses töökeskkonnas on olnud rohkem aega pühendada audiovisuaalarhiivinduse sisuliste arengutele. Rõõmu teeb koostöö laabumine nii Rahvusarhiivi sees kui ka teiste mäluasutustega. Seega võib tõdeda: jätkub probleeme ja tööd ning ka arenguruumi on veel küllaga.

Eesti 1945

Eise maailmasõja lõpu 50. aastapäevale pühendatud näitus «Eesti 1945» Okupatsioonide muuseumis mais – juunis 2005.

Näitus «Eesti 1945» andis ülevaate elust ja sündmustest Eestis Eise maailmasõja lõpu aastal, nõukogude massirepressioonidest Eesti ühiskonna sovietiseerimiseks ja sellele vastupanuks puhkenud ulgustatud vastupanu liikumistest – metsavendade võitlustest. Näitusel olid esitatud dokumentid, fotod, trükitised ja esemed Eesti arhiividest ja muuseumidest.

Tartu Ülikooli dotsent August Annist.

1. Фам. <u>Аннист</u>	Орган <u>МГБ</u>
2. Имя <u>Август</u>	дем. арестован <u>Акт. сср</u>
3. Отч. <u>Аннович</u>	без окрестной
4. Год рожд. <u>1899</u> 5. Место рожд. <u>В. Вильзиху, у. Вильзихи</u>	Отдел <u>Материалы</u>
6. Адрес <u>г. Тарту</u>	№№ дел
7. Проф. (спец.)	Сл. <u>5603</u>
8. Место работы, должн. <u>доцентом Маргушоноу Университета</u>	Арх. <u>12-13</u>
9. Парт. <u>Спн</u> 10. Нац. <u>Эстл</u> 11. Гражд. <u>СССР</u>	Сл. № <u>5603</u>
12. Арестован <u>10. V</u> 1945 г. 13. Характер преступления	Арх. <u>4947</u>
14. Ст. ст. УК <u>58-102 б</u> 15. Карточка заполнена <u>Олга МГБ ЭССР</u>	Дело <u>62353</u>
<u>10. IV</u> 1948 г. <u>Курда</u>	Форм. <u>43333</u>
Указание на фамилию составившего карточку	Указательный палец правой руки

Д/к изъята 19. V. по ВОЗРАСТУ

Nõukogude vang August Annist.

10. mail 1945 arreteeritud «kodanliku natsionalisti» kirjandusteadlase August Annisti vangikaart.

1. Фам. <u>Пöldмәе</u>	Орг
2. Имя <u>Рудольф</u>	ОТД
3. Отч. <u>Аннович</u>	Сл.
4. Год рожд. <u>1908</u> 5. Место рожд. <u>вол. Рая уезд Карьюмаа</u>	Сл. № <u>сркт. 4402</u>
6. Адрес <u>г. Тарту ул. Курда 10-1</u>	Арх. <u>13355</u>
7. Проф. (спец.)	Арх. <u>2094-2</u>
8. Место работы, должн. <u>Доцент Маргушоноу Университета</u>	Дело <u>27-89895</u>
9. Парт. <u>Спн</u> 10. Нац. <u>Эстл</u> 11. Гражд. <u>СССР</u>	Форм. <u>26-34774</u>
12. Арестован <u>13-апреля 1948</u> 13. Характер преступления <u>Классовое</u>	
14. Ст. ст. УК <u>58-101 58-11</u> 15. Карточка заполнена <u>9. мая 1948</u>	
<u>В. Курда ул. Курда 10-1</u>	
<u>9. мая 1948</u>	

ESTI OMAVALITSUSE TEENISTUJA AMETTUNNISTUS DIENSTSTAUSWEIS DES ANGESTELLTEN DER ESTHISCHEN VERWALTUNG

Rudolf Pöldmäe
24.02.1908
J. Jacobsoni 12-5
Tartu Ülikooli Raamatukogu osakond
Resident an der Universität
Hilfsbibliothek Tartu
24.05.1948
10.087

Kultuuriloolase Rudolf Pöldmäe saksa okupatsiooni aegne Tartu Ülikooli töötend.

«Kodanliku natsionalisti» Rudolf Pöldmäe vangikaart.

Digitaalarhiivindus

Toivo Jullinen

Digitaalarhiivindus pole ei märksõnana ega tegevusvaldkonnana Rahvusarhiivi jaoks enam päris uus ja tundmatu. Viimase poole tosina aasta jooksul on tehtud mitmeid ettevalmistusi, et jõuda toimiva digitaalarhiivini. Vahest ehk enam meenutamist vääriatena võiks märkida esialgsete täienduste sõnastamist arhiivieeskirja jaoks (2002–2003), praktilise harjutusena läbi viidud hooneregistri andmebaaside vastuvõtmist Rahvusarhiivi (2003–2004) ja muidugi programmilist dokumenti «Digitaalarhiivinduse strateegia 2005–2010» (2005). Siiski olid need (ja mitmed teisedki) oma loomult ettevalmistavad tegevused, mis aitasid Rahvusarhiivi töötajatel eelkõige sisse elada teemasse ja saada praktilisi kogemusi ning mõtlemisharjumust paljude jaoks väga uudsetel radadel liikumiseks.

2005. aasta tähelepanu oli pööratud eelkõige digitaalse dokumendihalduse suunas — Rahvusarhiivi arhiivijärelevale inspektorid, kaasates arhiivide IT-inimesi, püüdsid saada ülevaadet sellest, mida siis ikka kujutab endast digitaaldokumentide igapäevane haldus reaalses asutustes ja kuidas arhiiv saaks oma tegevusi planeerides sellega arvestada. Kõigile on tänaseks selge, et erinevalt paberdokumentide maailmast tuleb digitaalvaldkonnas ka loomult traditsioonilisi otsuseid teha hoopis varem (sageli enne dokumendi loomist), sest hiljem võib olla juba liiga hilja — info on kadunud või praktiliselt kättesaamatu.

DiANA programm

2005. aasta lõpul küpses idee koondada Rahvusarhiivi arhiivides töötavad ja digitaalarhiivindusega juba mingit varasemat kogemust või kokkupuudet omavad isikud ühte, et mõne aasta pärast jõuda ka praktiliste tulemusteni. Lisaks oli järgnevas, 2006. aastaks esimest korda võimalik Rahvusarhiivi eelarvesse planeerida raha digitaalarhiivinduse arendamiseks. Nii moodustati 2006. aasta jaanuaris töörühm (riigiarhivaari 31.01.2006. a käskkiri nr 23) digitaalarhiivinduse strateegia esmaste ülesannete täitmiseks, selleks DiANA programmi (*Digital Archives for the National Archives*) käivitamiseks ning vajalike projektide ja tegevuste rakendamiseks. Töörühma kuulusid 2006. aastal Toivo Jullinen (töörühma juht), Kuldar Aas, Indrek Kuuben, Leeni Langebraun, Pille Noodapera, Koit Saarevet ja Hanno Vares. Kavandatud programm oli mõeldud mitme-aastasena, erinevaid projekte haaravana ning lõppesmärgina täisfunktsionaalsuses toimivat digitaalarhiivi silmaspidavana. Kõik see ei olnud muidugi mõeldav ilma vastava rahastamiseta (lõppkokkuvõttes on tegemist miljoneid kroone neelava ettevõtmisega).

Möödunud aastaks seatud ülesannetele aastate pärast tagasi vaadates võivad need ju veidi isegi eklektilised tunduda, kuid hetkeolukorras ju suurt valikut polnud. Reaalselt puudus detailsem ettekujutus sellest, milline võiks digitaalarhiiv välja näha ning milliseid riist- ja tarkvaralisi lahendusi selle käigushoidmiseks vajatakse. Reaalsus oli ka see, et Eesti avalikus sektoris ei olnud veel tekkinud vajadust lähitulevikus massiliselt arhiivi anda arhiiviväärtusega digitaaldokumente. Samas oli arhiivis endas tekkinud piisavalt palju digiteeritud ainet, et selle säilitamise ja kättesaadavaks tegemisega eraldi tegeleda. Mis oleks veel mõistlikum, kui püüda ette näha kujunevaid vajadusi ja proovida ka hetkelahendusi luua niimoodi, et tulevikus kõike ümber ei peaks tegema.

Seetõttu ei peakski imestama, et 2006. aastal programmi raames tulemuseni jõudnute seas oli näiteks projekt, mille kaudu valmis digitaalarhiivis digiteeritud ainese loomise (digiteerimise), säilitamise (administratiivsed ja tehnilised) ja kasutamise (juurdepääsu võimaldamise) metaandmete loetelu. Eelkirjeldatud loetelu kasutati omakorda ühe sisendina projektile, mille käigus valmis süsteemianalüüs ning dokumentatsioon ja andmemudel digitaalarhiivi rakendamise vajadusi arvestava infosüsteemi mooduli loomiseks, mis käsitleb konserveerimise, tagatis- ja kasutuskopeerimise töövooge. Loodi ka digiteeritud ainesele Interneti kaudu juurdepääsu võimaldamiseks vajalik universaalne tehniline lahendus (tarkvara koos veebi- ja haldusliidesega), mis ühildub arhiivi elektroonilise teatmestuga (infosüsteem, andmebaasid), kuid võimaldab digiaainest kirjeldada ka senisest teatmestust sõltumatult. Valmisid veel uuring autentsuse tagamise vahenditest digitaalarhiivis (koostöös Cybernetica ASiga) ning digitaalse dokumendihalduse veebiülese nõustamise visuaalne lahendus — kujundus ja küljendus (koostöös Atelje Guernica OÜga). Aasta lõpuks valmis pikalt töös olnud juhise (siiski eelnõu staadiumis) digitaalsetest andmekogudest arhiivimoodustaja (asutuse) dokumendisüsteemis, mis käsitleb andmekogu kui ühte tegevuse dokumenteerimise võimalust, sealhulgas andmekogu kajastamist dokumendihalduse alusdokumentides, andmekogu arhiveerimise (kirjeldamise ja korrastamise) nõudeid ja arhiivi üleandmisega seotud protseduure. Viimatimainitud juhise autorid pörkusid üsna reaalselt kokku asjaoluga, et kuigi nende soovitusel on asutustes väga oodatud, ei ole alati siiski võimalik üheselt määratleda sobivaimat lahendust.

Digitaalarhiivi arhitektuur

Töörühma ilmselt kõige ulatuslikum projekt oli digitaalarhiivi arhitektuuri (üldise struktuuri, struktuuri komponentide ja nende vaheliste seoste kirjelduse) loomine (planeerimine ja projekteerimine). Seda tööd vedas L. Langebraun. Kuna tegemist on uudse valdkonnaga ja ka lähenemisega arhiivinduses, siis kulus päris palju mõtetööd lähteülesande koostamiseks. Juba projekti ettevalmistusfaasis oli selge, et seekord tuleb kindlasti kaasata lisajõudu väljastpoolt arhiivi, ehk, arvestades plaanitava töö mahtu, viia läbi riigihange. Seetõttu oli eriti oluline, et kõik asjaosalised enam-vähem ühtmoodi mõistaks arhiivi vajadusi ja soove. Lähteülesande sõnastamisel toetuti selles valdkonnas üha enam populaarsust võitvale rahvusvahelisele standardile ISO 14721:2003 «Reference Model for Open Archival Information System» ja selle lisale «Producer-Archive Interface Methodology». Päris mööda ei saanud vaadata ka juba olemasolevatest lahendustest, neist olulisim kindlasti on AIS (arhiivi infosüsteem — elektrooniline teatmestu).

2006. aasta kevadel valiti partneriks Ernst & Young Baltic AS, kellega koostöö õnneks ka tulemusrikkalt sujuma hakkas. Vähem kui aastaga jõuti digitaalarhiivi ülesehituse tervikliku kirjelduseni. Valmisid digitaalarhiivi visioon, toimimismudel, funktsionaalsusnõuded, arhitektuur ja selle elluviimise konkreetne plaan kuni 2010. aastani. Kogu protsessi oli ühel või teisel viisil kaasa haaratud Rahvusarhiivi kõik arhiivinduslikud põhi-funktsioonid — kogumine, säilitamine ja juurdepääsu kindlustamine — ühtekokku rohkem kui paarkümmend inimest Rahvusarhiivi koosseisu kuuluvatest arhiividest. Sellega oli aasta lõpuks loodud baas, millelt on edaspidi võimalik digitaalarhiiv järk-järgult üles ehitada.

Tulevik

Aastatel 2005–2006 läbi viidud projektid on kindlasti alles algus teel, mille lõpus terendab toimiv digitaalarhiiv. Kuigi saavutatud tulemused nõuavad nende tajumiseks rikast kujutlusvõimet (aga mis seal digimaailmas nii väga käegakatsutavat ongi), ei ole nende sammudeta siiski võimalik jõuda tervikliku ja tulevase kasutaja vajadusi arvestava lahenduseni. Arvestades nende väheste arhiivide kogemust, kes on asunud digitaalarhiivi looma, näib ka meil mõistlik olevat kogu see pikaajaline protsess väiksemateks ja kindlalt administreeritavateks lõikudeks jagada, samal ajal siiski mitte silmist lastes üldist ja samas üsnagi konkreetset arhitektuuri. Seda teed on Rahvusarhiiv ka lähiaastatel minemas.

Hindamispoliitika rakendamisest

Pille Noodaper, Hanno Vares

Rahvusarhiivi eelmine kaheaastaraamat andis lugejale põgusa ülevaate 2003. aasta lõpul valminud hindamispoliitika põhimõtetest, nendega kaasas käinud juhenditest ning hindamiskomisjoni tegevuse algusest. Kaks möödunud aastat lubavad neile arengutele nüüd veidi teise nurga alt vaadata — tutvustada, kuidas hindamispoliitika tegelikult rakendunud on.

Üldhindamisotsused

Üldhindamisotsused on oma olemuselt eelhindamise otsused. Selliseid hindamisi on otstarbekas läbi viia sarnastele dokumendisarjadele ja -liikidele, mis tekivad ühesuguste ülesannete täitmise käigus erinevate arhiivimoodustajate juures. Üldhindamisotsused hoiavad oluliselt kokku arhiivide ajaressurssi ning ühtlustavad kogu Rahvusarhiivi hindamispraktikat tervikuna.

Pilk Tartu Ülikooli registratuuri, numbrid riulitel räägivad ise enda eest. Foto H. Tamman

Aastatel 2005–2006 on Rahvusarhiivi hindamiskomisjoni otsustena hinnatud suuremate dokumendimassiividena isikupõhiseid meditsiinidokumente, sotsiaaltoimikuid ja majanduslike huvide deklaratsioone. Suurim väljakutse oli isikupõhiste meditsiinidokumentide hindamine. Eesti raviasutustes on neid hoiustatud umbes 27 riulikilomeetrit (8 miljonit säilikut). Hindamiskaalule langesid ühet poolt nende suur uurimispotentsiaal meditsiini- ja rahvastikuteaduses ning alaliseks säilitamiseks kuluv ressurss. Säilitamine oleks tähendanud uue arhiivihoonde või isegi eriarhiivi loomist. Dokumentidest otsustati võtta 3% statistiliselt esinduslik väljavõtt, kasutades sünnikuupäevalimi meetodit — alles hoitakse iga 1. kuupäeval sündinud inimese meditsiinidokumentid. Selline valim peaks kindlustama tulevikuurijale piisava allikmaterjali olemasolu.

Majanduslike huvide deklaratsioonidele arhiiviväärtust ei antud. Selle otsuse põhiliseks argumendiks oli tõdemus, et neis leiduvad andmed pole unikaalsed ning sisalduvad juba tuludeklaratsioonides, kinnistusraamatutes, autoregistris ja krediidasutustes. Osaliselt on neid avalikustatud ka Riigi Teatajas. Sotsiaalkindlustusametis tekkivate riiklike pensionide, toetuste ja hüvitiste määramise ning maksimisega seotud isikutoimikute (ehk sotsiaal-

toimikute) hindamisel otsustati võtta vaid näidiseid viieaastase ajaintervalli järel ühest pensioniameti osakonnast. Kõik üldhindamisotsused on leitavad Rahvusarhiivi veebilehelt.

Eelhindamine

Hindamispoliitika üheks olulisemaks eesmärgiks on üleminek eelhindamisele, mis seisneb dokumentide loetelu- de alusel dokumentide hindamises juba enne dokumentide tekkimist. Eelhindamisega tuuakse lõpliku hindamisotsuse andmine dokumendi elukäigu algusesse ning säätetakse nii asutuste kui ka Rahvusarhiivi ressursse.

Esimene samm eelhindamise juurutamiseks tehti juba 2003. aastal, mil hindamispoliitika lisana valmis juhis raamatupidamisdokumentide hävitamiseks eraldamise lihtsustamiseks. 2006. aastal valmis hindamiskomisjoni märksa ulatuslikum töö — juhis soovitusetega asutuse tugifunktsioonide dokumentide hindamiseks. Kahekümne kolmeks funktsiooniks jaotatud tugitegevuste all on ära toodud põhilised dokumendiliigid. Juhis on töövahendiks arhivaaridele eelhindamisele üleminekul. Seal tuuakse ära dokumendiliigid, mis olenevalt asutuse tähtsusest võivad olla arhiiviväärtuslikud. Samamoodi viidatakse sellistele dokumendiliikidele, millel arhiiviväärtust pole ja mida on võimalik hävitada ilma igakordse arhiivipoolse hindamisotsuseta — lihtsustatud korras. Teatud dokumendiliikide puhul pole aga eelhindamine üldse võimalik, st säilitustähtaja möödumisel tuleb Rahvusarhiivil neid alati hinnata.

Kogumisallikad ja teised asutused

Nii hindamisel kui ka järelevalve teostamisel on Rahvusarhiiv senisest süstemaatilisemalt hakanud arvestama asutuste olulisust arhiivi kogumisallikana. Hindamispoliitika lisana kehtestatud juhis «Järelevalvetoimingute ulatuse ja perioodilisuse seadmine sõltuvusse asutuse olulisusest arhiivimoodustajana ja avaliku arhiivi kogumisallikana» on oma väljundi leidnud nimekirjas, mis loetleb nii asutusi, mille dokumentatsiooni Rahvusarhiiv kogub, kui ka asutusi, mis kogumisallikana huvi ei paku. Tegu on olulise abivahendiga nii hindamisel kui ka järelevalve teostamisel, sest sealt selgub nii konkreetse asutuses teostatava järelevalve maht kui ka hindamisotsuse esialgne sisu.

Rahvusarhiivi kogutavate ja arhiivijärelevalve all olevate asutuste nimekirja kaasajastatakse kord aastas ning see on leitav arhiivi veebilehelt. Hetkel on selles 2860 asutust, millest ligikaudu kolmandik pakub Rahvusarhiivile ka kogumishuvi.

Arhiivijärelevalve läbiviimise juhis

2005. aastal kinnitati uus «Juhis asutuste dokumendi- ja arhiivihalduse kontrollimiseks». Võrreldes eelmise versiooniga 2001. aastast viidi sisse mitmeid olulisi täiendusi. Arhiivijärelevalve algusaastatel koostatud juhis kirjeldas arhiivijärelevalve õiguslikke aluseid, järelevalve erinevaid meetodeid, järelevalve läbiviimise protseduure selle algatamisest kuni dokumenteerimiseni — aruande koostamiseni, sh ettekirjutuse vormistamine. 2005. aasta juhises keskendutakse asutuse dokumendisüsteemi toimimise kontrollimisele.

Uue juhise kohaselt kogutakse vastava ankeediga enne järelevalve algust andmeid dokumendi- ja arhiivihalduse olukorra kohta. Sellest selguvad suuremat tähelepanu väärivad valdkonnad juba enne asutuse esmast külastust. Juhis võimaldab abimaterjalina küsimustiku kasutamist, mille eesmärk on tagada kõigi oluliste dokumendisüsteemi komponentide käsitlemist kontrollimise käigus. Üks olulisem muudatus järelevalves on see, et asutuste

puhul, kus ei teki arhiiviväärtuslikku ainet, ei teostata täismahulist järelevalvet. Seal hinnatakse olukorda ankeedi kaudu kogutud andmete põhjal ja edasised sammud otsustatakse saadud teabe alusel.

Kaheaastase kasutamise tulemusel on välja koorunud rida juhise ja selle lisade kasutamisega seotud praktilisi probleeme. Näiteks sisaldab asutuselt dokumendi- ja arhiivihalduse kohta kogutavate andmete ankeet ka selliseid küsimusi, mille kohta inspektor saab andmeid hankida arhiivinfosüsteemist või arhiiviregistrist. Lisaks ei ole ankeeti ühtviisi mugav kasutada suurtes ja väiksemates asutustes — viimaste jaoks peetakse ankeeti liialt keeruliseks.

Arhiivijärelevalve digitaalse dokumendihalduse osa on alles välja kujunemas. 2006. aasta lõpuks valmis juhise osa digitaalse dokumendihalduse kohta andmete kogumiseks ja kontrollimiseks. 2007. aastal on kavas sulandada see juhise üldisesse struktuuri, sest juba käesoleval ajal on üha raskem eristada digitaalset dokumendihaldust paberlikust ning digitaalse dokumendihalduse kontrollimise jaoks ei ole otstarbekas vormistada omaette juhise lisa.

Koolituspõhimõtted

Hindamispoliitikas, aga ka näiteks Rahvusarhiivi kehtivas arengukavas, räägitakse nõustamis põhisest arhiivijärelevalvest. Lihtsalt lahtiseletatuna tähendab see sõnapaar, et vastavuskontrolli kõrval (selleks on arhiivijärelevalve arhiiviseaduse mõttes) panustatakse järjest enam arhiivimoodustajate nõustamisele ja koolitamisele. Nii kontroll, nõustamine kui ka koolitus teenivad arhiivijärelevalve eesmärki — toetada asutuste tegevuse dokumenteerimist ja arhiiviväärtusega info säilimist enne üleandmist Rahvusarhiivi.

Arendustegevuste vaatenurgast pandi 2006. aastal senisest rohkem rõhku asutuste töötajate koolitamisele, õigemini sihipärase koolitustegevuse sisseadmisele. Novembriks töötas grupp Rahvusarhiivi spetsialiste välja koolituspõhimõtted arhiivimoodustajate koolitamiseks. Põhimõtted tuginevad peaasjalikult avalike teenistujate koolitussüsteemi põhimõtetel ja käsitlevad tervet koolitusahelat alates koolitusvajaduse määratlemisest, lõpetades koolituse aruandluse ja hindamisega.

Koolituspõhimõtete kohaselt valmiski 2006. aasta lõpuks plaan, milles juba 2007. aastaks nähakse ette 6–7 Rahvusarhiivi spetsialistide koolitust asutustele. Koolitusi pakutakse plaanilise tegevusena kindlatele sihtrühmadele teemadel, milles Rahvusarhiiv suudab pakkuda kompetentseid teadmisi. Koolitusplaaniga saab tutvuda veebilehel.

Iga saavutus hindamispoliitika põhialuste rakendamisel annab tõuke uute ülesannete lahendamisele. Eelseisva perioodi põhiülesanded hindamise vallas on leida võimalikult tõhus lahendus nn teise grupi asutuste kui terviku dokumentide eelhindamiseks ning valmistada ette hindamise üldotsuseid üheliigiliste asutuste grupile.

Järelevalve korraldamisel ja läbiviimisel on lähiülesandeks järelevalve läbiviimise juhise ajakohastamine. Dokumendi- ja arhiivihalduse olukorra kontrolli kõrval alustab Rahvusarhiiv 2007. aastal esimeste koolitusüritustega.

Rahvusarhiivi säilituspoliitika ja -strateegia

Ruth Tiidor

2006. aasta alguses moodustati Ajalooarhiivi, Riigiarhiivi ja Filmiarhiivi kolleegidest (Ingrid Andresson, Sirje-Mai Hallaste, Koidu Laur, Jaan Lehtaru, Ruth Tiidor, Ivi Tomingas, Rita Tuulik ja Maie Vihuri) koosnev tööühm, eesmärgiga sõnastada hiljemalt aasta lõpuks Rahvusarhiivi säilituspoliitika seisukohad ning koostada säilitusstrateegia aastateks 2007–2010.

Rahvusarhiivi vajadus ja võimalused teha suuremahulisi investeeringuid arhivaalide säilitustingimuste parendamiseks ning spetsiifiliste seadmete soetamiseks on aasta-aastalt märgatavalt kasvanud, mistõttu oli süvenenud vajadus kavandada säilitusvaldkonna arengut süsteemselt ning pikemas kui aastases perspektiivis ja detailsemalt, kui Rahvusarhiivi arengukava seda võimaldaks.

Dokumentide koostamisel võeti aluseks Suurbritannia rahvusliku säilitusameti (*National Preservation Office*) poolt 2001. aastal välja antud juhendmaterjal «Building Blocks for a Preservation Policy». Juhendi kohaselt peab poliitika teavitama avalikkust mäluasutuse üldistest säilitusalastest eesmärkidest ja põhimõtetest ehk vasta-ma küsimustele *mida* ning *miks* taotletakse. Strateegia ülesanne on sõnastada *kuidas*, *millal* ning *mis järjekorras* poliitika seisukohti ellu viiakse.

Säilituspoliitika koostamisel võeti aluseks arhiiviseaduses ja -eeskirjas, arhiivide põhimäärustes, Rahvusarhiivi arengukavas (2006–2009) ja digitaalarhiivinduse strateegias kirjapandu. Vastavalt juhendi soovitusel määratleti 2006. aasta märtsis valminud säilituspoliitikas Rahvusarhiivi taotlused ja põhimõtted kultuuripärandi võimalikult pikaajaliseks säilitamiseks ja kasutamiseks ning lähtuti nendest seisukohtadest säilitusstrateegia kirjutamisel.

Säilitusstrateegia koostamisel võeti lisaks säilituspoliitikale aluseks ka Rahvusarhiivi kogude füüsilise seisundi uuringu (2004) aruanne, Rahvusarhiivi arengukava ning säilitustegevuste korralduse auditi (2005) soovitused. Strateegiadokument on jaotatud alapeatükkideks lähtudes mäluasutuste säilitusvaldkonnale iseloomulikest tegevussuundadest: ennetava säilitamise korraldus, ohuplaneering, arhivaalide seisundi-uuringud, konserveerimine, tagatis- ja kasutuskooptate valmistamine, arhivaalide kasutamise korraldus, koostöö arhiivimoodustajatega, kutsealane areng ja koostöö teiste mäluasutustega. Esmalt on antud ülevaade kõigi arhiivide hetkeolukorrast, saavutustest ja probleemidest ning seejärel määratletud edasised eesmärgid ja nende saavutamiseks vajalikud tegevused. Strateegia ei käsitle digitaalarhivaalide säilitamisega seonduvat, kuna 2005. aastal koostati sellesisu-line iseseisev dokument.

Järgnevalt ülevaatlikult kõigi eelnimetatud alavaldkondade eesmärkidest ja olulisematest tegevustest lähiaastatel.

Ennetava säilitamise valdkonnas on Rahvusarhiivi eesmärk arhivaalidele nõuetekohaste säilitus- ja kasutustingimuste loomine. Eesmärgi saavutamiseks kavandatakse mitme uue arhiivihooone projekteerimist ja ehitamist

(Riigiarhiivi Madara tänava juurdeehitus, Ajalooarhiivi Liivi tänava hoone, Filmiarhiiv), korraldatakse ümber kaardi- ja fotokogu ning pargamendi ja pitselite kolleksiooni säilitus- ja kasutustingimused Ajalooarhiivis, võetakse kasutusele vöötkood arhivaalide automaatseks tuvastamiseks, et lihtsustada olemikontrolli ja suurendada uurijateeninduse kiirust.

Ohuplaneeringu protsessi teostamisega seab Rahvusarhiiv eesmärgiks määratleda enamtöenäolised ohuallikad inimestele, hoonetele, hoidlatele ja arhivaalidele, võtta meetmeid potentsiaalsete ohtude ennetamiseks ja kahjude vähendamiseks, töötada välja tegevused õnnetustele reageerimisel ja tagajärgede likvideerimisel ning koostada arhiivide ohuplaanid. Eesmärgi saavutamiseks organiseeritakse regulaarselt ohuplaneeringualast koolitust ja väljaõpet ning intensiivistatakse koostööd kohalike päästeteenistustega, kaasajastatakse arhiivide ohuplaane vastavalt muutunud oludele, korraldatakse evakueerimisõppusi ning täiendatakse ja uuendatakse arhiivide hädabivarustust.

Arhivaalide seisundiuringute teostamise eesmärk on sarnase kahjustusega arhivaalide kogumi seisundit kirjeldava informatsiooni kogumine säilitamis- ja konserveerimistegevuste pikaajalisemaks planeerimiseks. Eesmärgi saavutamiseks töötatakse välja ja rakendatakse materjalide eripärast lähtuvaid uuringumetoodikad tindikorrosioonikahjustusega ja varasema ebasobiva restaureerimise tõttu kahjustatud arhivaalide uuringuteks Ajalooarhiivis ning kõrge happelisusega arhivaalide uuringuks Riigiarhiivis. Lisaks teostatakse Ajalooarhiivi kaardikogu ning Filmiarhiivi foto- ja filmikogude uuringud. Need uuringud on tõhusaks abiks konserveerimise korraldamisel, sest konserveeritavate arhivaalide valikul on kavas eelkõige lähtuda kasutamisevajadusest ja seisundiuringute tulemustest. Konserveerimistööde dokumenteerimisel on kavas minna üle elektroonsele sisestusvormile ja liita see AISi säilitusmooduliga.

Tagatis- ja kasutuskoopiate valmistamise eesmärk on teabe kadumise riskide maandamine originaalide hävimise korral ning arhivaalides sisalduva informatsiooni pikaajalise säilimise tagamine, võimaldades juurdepääsu teabele originaale kahjustamata. Eesmärgi saavutamiseks täiendatakse ja kaasajastatakse märkimisväärselt vastavate talituste tehnilist sisseadet, valmistatakse koopiaid vastavalt arhiivide poolt määratud prioriteetide järjekorrale (Ajalooarhiivi ja Riigiarhiivi loetelud esitati strateegia lisas) arvestades arhivaalide kasutusintensiivsust ja seisundit ning korraldatakse juurdepääs digitaalsetele kasutuskoopiatele arhiivi virtuaalses uurimissaalis Internetis.

Arhivaalidele juurdepääsu loomisel on eesmärk arhivaalide säilitamise kohustuse ja kasutamise võimaldamise tasakaalustatud korraldamine. Selleks intensiivistatakse mikrofilmide digiteerimist ja originaalmaterjalide kasutuskopeerimist ning parendatakse arhivaalide kasutustingimusi nii uurimissaalides kui ka nende eksponeerimisel.

Arhiivimoodustajate säilitusalase teadlikkuse tõstmisel on eesmärk tagada dokumentide loomisel, säilitamisel ja korrastamisel nõutav kvaliteet vastavalt dokumentide teabeväärtusele. Eesmärgi saavutamiseks koostatakse regulaarselt arhiivipüsivate materjalide ja toodete soovituslikku loetelu, korraldatakse säilitusalaseid teabepäevi arhiivimoodustajatele ja arhiiviteenuse pakkujatele ning tõhustatakse säilitusvaldkonna spetsialistide ja järelevalveinspektorite koostööd arhiivimoodustajate nõustamisel ja koolitamisel.

Säilitusalase koostöö eesmärgiks on erialaste teadmiste vahetamine, professionaalsete oskuste täiendamine ja säilitusvaldkonna efektiivsem arendamine. Eesmärgi saavutamiseks arendatakse koostööd Soome EVTEK Art and Design Institute'iga tindikorrosiooni ja paberiajaloo uuringute alal, osaletakse keskkonnatingimuste ja artefaktide vastasmõju uurivas rahvusvahelises projektis EnviArt, intensiivistatakse koostööd Eesti kirikutega kirikuarhivaalide säilitamisel ning osaletakse Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (ICA) prioriteetse töövaldkonna «Arhivaalide säilitamine ja kaitse» töөрühmade töös.

Rahvusarhiivi säilituspoliitika ja säilitusstrateegia aastateks 2007–2010 kinnitati riigiarhivaari käskkirjaga 2007. aasta jaanuaris.

Rahvusarhiivi osalemine rahvusvahelises projektis MIP

Jaan Lehtaru

1. märtsist 2003 kuni 28. veebruarini 2006 osales Rahvusarhiiv Euroopa Komisjoni 5. raamprogrammi rahvusvahelises projektis MIP (*Transition Metals in Paper*). Siirdemetallid (38 elementi, peamiselt raud ja vask), mis esinevad nii paberis endas kui ka mitmete tintide ja pigmentide koostises, on üheks peamiseks arhivaalide kahjustumise põhjustajaks. Ilmekamad näited on raudgallustintide korrosioon ja vasepigmentidest põhjustatud paberikahjustused.

Projekti eesmärk oli luua üleeuroopaline koostöövõrgustik pabermaterjalide metallidest põhjustatud kahjustuste protsesside uurimiseks ja konserveerimismeetodite, -tehnoloogiate ja säilitamisvõimaluste arendamiseks.

MIPi koostöövõrgustikku kuulus 21 ametlikku liiget 11 riigist. Nende hulgas neli rahvusarhiivi (Rootsi, Eesti, Slovakkia ja Hollandi), kuus ülikooli (Rootsist, Slovakkias, Suurbritanniast, Poolast, Sloveeniast ja Prantsusmaalt), kolm uurimisinstituuti (Hollandist ja Itaaliast), kaks raamatukogu (Norrast ja Sloveeniast), kaks muuseumi (Hollandist ja Hispaaniast), kaks konserveerimistehnoloogia tootmisega tegelevat firmat (Saksamaalt ja Hollandist), üks Soome konserveerimisalane kõrgkool ja üks Prantsusmaa konserveerimiskeskus.

Raudgallustindi korrosiooni kahjustus Eestimaa rootsiaegse kindralkubeneri fondis (EAA 1-2-832). Foto B. Aavasalu

Projekti liikmete vahel tekkis väga tihe ja viljakas erialane koostöö, mille tulemusel arendati metallide kahjustuste uurimise valdkonda nii fundamentaalteaduste kui ka praktiliste konserveerimismeetodite väljatöötamise suunal. Konverentside ja sümposionide korraldamine Euroopa erinevates piirkondades lõi soodsa pinnase teadmiste ja kogemuste levitamiseks ning uute konserveerimismeetodite rakendamiseks.

MIP-projektis osalemise tähtsamaks tulemuseks Rahvusarhiivi jaoks tulebki pidada tindikorrosiooni stabiliseerimise meetodi kasutuselevõtmist Ajalooarhiivis 2005. aasta kevadel. Eestis ja ka teistes Balti riikides puudus seni vajalik metoodika ja töökogemus tindikorrosiooni stabiliseerimisel. Konserveerimismetoodika väljatöötajaks on MIPis aktiivselt osalenud Hollandi teadusinstituut ICN (*Instituut Collectie Nederlandi*). Meetod võimaldab töödelda vaid köitmata paberalusel arhivaale (käskirjalehed, kaardid, plaanid, joonised jms).

Projekti raames sai vajalikku teavet, kuidas teostada tindikorrosioonist kahjustatud kogude seisundiuringut, et selgitada täpsemalt kahjustuse ulatust ja konserveerimistööde vajadust. Sellise uuringute läbiviimine Ajalooarhiivis on planeeritud aastal 2007.

EVTEK esindaja István Kecskeméti demonstreerimas raudgallustintintide määramist FCIR (false colour infrared image) ARTIST kaameraga. Foto J. Lehtaru

Olulise MIP-projekti tulemusena võib esile tõsta lähipiirkondliku koostöö tihenemist — Tartu ülikooli katsekoja ja Soome EVTEK instituudi-ga. Tartu ülikooli katsekojas tehtud uuringud võimaldasid saada informatsiooni Ajalooarhiivi arhivaalides kasutatud tintide koostise kohta. Rahvusarhiiv ja Soome EVTEK instituut korraldasid raudgallustindi korrosiooni teemalise ning kogude seisundianalüüsi kajastava seminar-praktikumi Ajalooarhiivis 2005. aasta oktoobris. Osalejate lai kandepind lõi eeldused nimetatud valdkondade arenguks nii Rahvusarhiivis kui ka teistes Eesti mäluasutustes.

Rahvusarhiiv osales aktiivselt MIPi töökohtumistel, konverentside ja õpitubade töö organiseerimisel. Koostöös Läti Restauraatorite Ühingu ning Läti arhiivide mikrofilmimis- ja dokumentide restaureerimiskeskusega korraldas Rahvusarhiiv 10.–11. detsembril 2005 Riias rahvusvahelise MIP-sümposiumi ja õpitoa. Rõõmustas osalejate suur arv (sümposiumil osalejaid oli 80, õpitoas 25), mille üheks põhjuseks oli samaaegselt Riias toimunud Balti restauraatorite konverents. Rahvusarhiivist esinesid suulise ettekandega Ruth Tiidor ja Jaan Lehtaru ning stendiettekandega Eve Keedus. Projekti raames korraldatud esimene raudgallustindi korrosiooni käsitlev õpituba leidis positiivset tagasisidet ning seetõttu otsustati sellist töövormi korrata ka viimasel MIPi konverentsil Newcastle's (24.–27.01.2006). MIPi ürituse toomine Balti piirkonda andis väga vajaliku tõuke pööramaks tähelepanu raudgallustindi korrosiooni probleemile ning kaasajaste konserveerimismeetodite rakendamisele selles regioonis.

Projekti osalemine aitas kaasa veel ühe probleemi lahendamisele, mis on seotud otseselt meie arhiivide nõukogudeaegse pärandiga. Nimelt tõstas Viljandi maa-arhiiv küsimuse, kas nõukogudeaegsed arhiivikarbid sisaldavad asbesti ja kas hoidlates viibimine tähendab riski inimese tervisele. See küsimus sai tänu MIP-projekti koordinaatori John Havermans'i teostatud uuringutele Hollandi uurimisinstituudis (*TNO Building and Construction Research*) kaua oodatud lahenduse. Karbi valmistamiseks kasutatud materjalist eralduvate ühendite puhul ei leitud inimese tervisele ohtlikke kantserogeenseid aineid. Kindlasti suurendas see teadmine paljude arhiivitöötajate turvatunnet.

Kokkuvõttes saab kolme-aastast tõhusat koostööd Euroopa juhtivate uurimiskeskuste ja spetsialistidega lugeda igati õnnestunuks. Lisateavet projekti MIP tegevuse kohta on huvilistel võimalik lugeda kodulehelt <http://www.miponline.org>.

Ajalooarhiivi pärgamendikollektsiooni konserveerimine ja säilitamine

Eve Keedus

Kogu iseloomustus ja säilitamise ajalugu

Eesti suurim pärgamendil dokumentide kollektsioon on hoiul Ajalooarhiivis. Pärgamendikollektsiooni kuulub 1581 pärgamentalusel säilikut 45 erinevast fondist. Kollektsiooni kuulub ka vanim Ajalooarhiivi säilik aastast 1240. Üldse on 13. sajandist pärinevaid säilikuid kokku 15.

Eelneval perioodil 1964–1989 teostas pärgamentide konserveerimistöid restauraator Ants Laivo. Konserveerimisel pärgamendid niisutati veega ja kuivatati pressis viltide vahel. Aastatel 1988–1995 telliti pärgamentide konserveerimistöid ka AGU-EMS konserveerimislaborist, kus pärgamendid niisutati veeauruga ja kuivatati venitusraamil.

Pärgamendikollektsiooni säilitati Ajalooarhiivi amortiseerunud kitsukeses hoidlas, kus puudus võimalus reguleerida keskkonnatingimusi.

Pärgamendiprojekt

2000. aastal alanud ja kuus aastat väldanud pärgamendiprojekti eesmärk oli parendada selle kollektsiooni juurdepääsu- ja säilitustingimusi. Projekt hõlmas arhivaalide olemikontrolli, seisundiuringut, konserveerimist — lähtudes minimaalse sekkumise printsiibist, vanade ümbriste väljavahetamist arhiivipüsivast materjalist ümbriste vastu, mikrofilmimise teel tagatis- ja kasutuskoopiate valmistamist ning lõpuks paigutamist kontrollitud keskkonnaga hoidlasse.

Projekti etapid

1. Olemikontroll

Pärgamendiprojekti tööde planeerimiseks teostati esmalt olemikontroll ja säilikute formaadi mõõtmine. Olemasolev erihoiu andmebaas korrastati ja täiendati.

2. Konserveerimine

Konserveerimisel võeti aluseks Taanis omandatud inglise konservaatorite metoodika. Puhastamisel kasutati pehmeid kumme ja pintsleid, et mitte kahjustada tindiga kirjutatud tekste. Veerand kollektsiooni pärgamentidest

(400) niisutati tervikuna *gore-texti* vahel 80 protsendilise isopropanooli lahusega ja kuivatati raamil pinges all. Väga jäigad ja tugevalt kahjustunud pärgamendid pehmendati vett, etanooli, karbamiidi ja naatriumkloriidi sisaldava lahusega. Pitsbrid puhastati ja mitmeks tükiks olevad pitsbrid konserveeriti mesilasvaha ja kuuma siluri abil või mesilasvaha ja tärpentini seguga.

3. Seisundiuring

Arvestades pärgamendikollektsiooni kuuluvate arhivaalide ajaloolist ja kultuurilist väärtust, otsustati teostada kollektsiooni kui terviku füüsilise seisundi analüüs, hõlmates eraldi kõiki säilikuid. Uuringu eesmärk oli saada terviklikum ja täpsem ülevaade kogust ja selle seisundist, et tulevikus hinnata konserveerimise toimet ja efektiivsust; selgitada, millised on levinumad kahjustuste liigid ja põhjused, kui suur on kahjustatud säilikute hulk, millele edasisel säilitamisel pöörata tähelepanu ning milline osa kogust vajab tulevikus täpsemaid uuringuid või perioodilist ülevaatus. Pärgamendikollektsiooni füüsilise seisundi uuringu aluseks võeti «Parchment Assessment Report», mis töötati välja rahvusvahelise projekti IDAP (*Improved Damage Assessment of Parchment*) poolt. IDAP-projekti raames töötati aastatel 2002–2005 Taani Kuningliku Kunstide Akadeemia Konservatorite Kooli eestvedamisel ja seda finantseeriti Euroopa Komisjoni poolt. Seisundiuringu andmed sisestati andmebaasi.

*Pärgament kuivamas (EAA 1862-4-150).
Foto A. Kiho*

Füüsilise seisundi uurimise järeldused:

- enamik kahjustusi tulenes varasemast hoidmisest ja käsitsemisest — suur plekkide (80%) ja pinnasaaste (83%) rohkus;
- pooltel pärgamentidel esines tekstiprobleeme — tindi irdumine ja kulumine, teksti kadu 5%;
- veekahjustus esines 33% pärgamentidest, see omakorda oli mõjutanud teksti seisundit ja soodustanud hallituskahjustuse teket;
- putukakahjustusi esines 27% pärgamentidest, mis sellele vaatamata ei ole olnud oluline kahjustav tegur, kuna enamasti piirdus kahjustus paari üksiku auguga, mis ei põhjusta oluliselt pärgamendi mehaaniliste omaduste halvenemist;
- hallituskahjustus esines 11% pärgamentidest;
- mehaanilisi kahjustusi (augud murdenurkades, deformatsioon) esines 21% pärgamentidest;
- pitsritest olid kahjustatud peamiselt vahast ripp-pitsbrid — kahjustustest 53% olid mehaanilised (mõrad ja puuduvad osad), 64% putukakahjustused ja 27% keemilised kahjustused;
- kokkuvõttes oli kahjustamata 13%, vähe kahjustunud 52%, kahjustunud 26% ja tugevalt kahjustunud 9% pärgamendikollektsioonist.

4. Mikrofilmimine

Arhivaalidele tagatis- ja kasutuskoopiate valmistamine on olnud arhiivi jaoks igapäevane tegevus juba alates 1960ndatest aastatest. Paraku ei olnud pärgamendikollektsioonist selliseid koopiaid seni valmistatud. Tagatiskoopiad mikrofilmil võimaldavad säilitada pärgamentidel olevat informatsiooni pikaajaliselt ning maandavad teabe kadumise riske originaalide hävimise puhul. Kasutuskoopiate valmistamine võimaldab vältida originaaldokumentide kasutamisest, transportimisest ja keskkonnavahetusest tulenevaid kahjustumise riske, tagades samas juurdepääsu teabele. Tagatis- ja kasutuskoopiad konserveeritud pärgamentsäilikutest valmistavad Ajalooarhiivi operaatorid Raivo Velsker ja Urmas Märtn. Pärgamentsäilikute uurimiseks on nüüd

arhiivikülastajate käsutuses 12 mikrofilmi. Et kasutamist veelgi hõlbustada ning kasutajate ringi laiendada, on 2007. aastal kavas kõigi kollektsiooni kuuluvate säilikute (pärgamendid, pitsersed jm) digiteerimine.

5. Hoiustamine

Aja jooksul muutuvad pärgamendid jäigemaks ja neil võib olla eri liiki ja ulatusega kahjustusi. Selliste pärgamentide edasine kasutamine kokkumurtutena on ebamugav ja see võib põhjustada materjalile ja tintidele/värvidele kahjustusi. Kasutamise hõlbustamiseks, paremaks mikrofilmimiseks ja voltimisest tulenevate kahjustuste vältimiseks otsustati hoiustada dokumente sirutatuna.

Kõikide pärgamentsäilikute ümbrised vahetati välja. Ripp-pitsereteta pärgamentsäilikutele valmistati arhiivipüsivast mapikartongist mapid. Pitseritega pärgamentdokumentidele valmistati arhiivipüsivast paberist ümbris, mis asetati koos dokumendiga fikseeritult uude hoiukarpi. Hoiukarbid valmistas Ajalooarhiivi kartonaažitöökojas Vello Zupsmann.

Pärgamentsäilikuid hoiustatakse horisontaalasendis arhiivieeskirja ja standardi EVS-ISO 11799:2005 nõuetele vastavas (suhteline õhuniiskus $45\% \pm 5\%$ ja temperatuur $+16...+18\text{ °C}$) hoidlas Vahi tänava arhiivihoones. Paigutuse topograafia aluseks võeti arhiiviit ja säiliku formaat.

Projekti tulemusi tutvustati 2005. aastal Riias VII Baltimaade restauraatorite konverentsi stendiettekandes, kultuuriväärtuste säilitamise eriala magistritöös ja pärgamendiprojekti lõpparuandes.

Pärgamendil arhivaalide hoiustamine. Foto S. Petolai

Ajalooarhiivi mõisakoolide projekt

Tõnis Tärna

Kui 1920. aastatel asuti maareformiga riigistatud mõisahoonetele uusi rakendusi otsima, kujunes üheks valdavamaks lahenduseks nendesse koolide paigutamine. Nii koliti tollal endistesse mõisahoonetesse ligi 300 eri liiki kooli ning sündisid mõisakoolid, taolist nimetust nende kohta hakati sihikindlalt kasutama küll alles 1990. aastatel. Ehkki nõukogude perioodil rajati palju uusi maakoolimaju, mis vastasid koolide vajadustele vanadest mõisahäärberitest märksa paremini, ei kadunud päriselt ka mõisakoolid. Täna tegutseb endistes mõisahoonetes veel 62 kooli.

Arhiivitund Mooste põhikoolis. Foto E. Seegel

1990. aastate lõpul sai alguse mõisakoolide liikumine, eesmärk tõmmata tähelepanu mõisakoolide probleemidele ning eripärale. Mitme piirkondliku mõisakoolide ühingu asutamine päädis 2003. aastal üleriigilise Eesti Mõisakoolide Ühenduse (EMKÜ) loomisega. Omaalgatuse kõrval pälvisid mõisakoolid peagi ka riikliku tähelepanu. 2001. aastal käivitati vabariigi valitsuse poolt riiklik programm «Eesti mõisakool: mõisakoolide kultuuriloolise kompleksi säilitamine ja arendamine tänapäevaseks õpikeskkonnaks». Ehkki selle eesmärkides nähti ehitustehnilise valdkonna kõrval ette ka mõisakoolide haridus-, sotsiaalne ning regionaalpoliitilise mõõtmelise arendamist, langes esialgu põhivõrkus siiski koolimajade renoveerimise finantseerimisele.

Pärast esimeste kiireloomuliste remondimurede lahendamist pöörati aga varsti pilgud ka mõisakoolide ajaloo talletamise ja eksponeerimise vajaduse poole. Nii alustaski kultuuriministeerium 2004. aasta lõpul kõnelusi Ajalooarhiiviga ning 2005. aasta jaanuaris kaasati arhiiv mõisakoolide programmi täitmisel.

2005. aasta jaanuariks valmis Ajalooarhiivi mõisakoolide projekti üldine tegevuskava, mille põhieesmärgina sõnastati soov aidata kaasa kultuuripärandi väärtustamisele ja mõisakoolide kui õpikeskkonna erilise teadvustamisele, tutvustades ning populariseerides mõisakoolide teematikat näituste, infomaterjalide, õppe- ja teabepäevade ning muude ettevõtmiste kaudu nii õpilaste seas kui ka ühiskonnas laiemalt.

Lepiti kokku, et Ajalooarhiiv asub mõisakoolide programmi rahastamisel tegelema korraga paari mõisakooliga, kaardistades esmalt arhiivis leiduvad allikad ning pakkudes seejärel välja konkreetsele koolile suunatud

tegevuskava. Koolidele pakutava miinimumpaketi koostisosadena nähti ette arhiiviallikatel põhinevat stendinäitust ja voldikut ning õpilastega läbiviidavaid ajalootemalisi teematunde.

2005. aasta kevadtalvel algas deklareeritud ülesannete elluviimine Kiltsi põhikooli kui ühe aktiivsema ning koloritsemä mõisakooli näitel. Suvel toimus Kiltsis ajalookonverents, kus teiste seas esinesid Ajalooarhiivi materjalidele tuginevate uurimistöödega neli Kiltsi põhikooli õpilast. Samas avati ka pidulikult püsinäitus «Kiltsi mõis ja admiral A. J. von Krusenstern» ning esitleti näitusematerjalide põhjal valminud eesti- ja ingliskeelset Kiltsi mõisa ajalugu tutvustavat voldikut. Septembri lõpus toimus Kiltsi põhikooli õpilaste õppekäik Ajalooarhiivi. Sellega oli pilootprojekt edukalt lõpetatud.

Näitusestendid Albus. Foto E. Jürisoo

Paralleelselt Kiltsit puudutavate tegevustega leidsid mõisakoolide vallas aset veel mitmed ettevõtmised, millest kõige olulisemaks võib pidada suhete loomist ning koostöö käivitamist EMKÜga. Toimusid mitmed ühised nõupidamised, mille järel allkirjastati juunis Tartus Ajalooarhiivi ja EMKÜ vaheline koostöö raamleping.

2006. aastal täpsustusid ning juurdusid praktikasse seni vaid Kiltsis läbi viidud mõisakoolidele suunatud tegevused. Aasta jooksul valmisid Mooste, Rogosi (Ruusmäe) ja Albu mõisa stendinäitused ning Mooste ja Ruusmäe voldikud. Arhiiviallikatele tuginevad ajalootunnid toimusid Moostes ja Ruusmäel, Albu ning Kõpu põhikooli lastele valmistati ette materjalid iseseisvate uurimistööde kirjutamiseks. Samuti leidsid aset Ruusmäe, Albu ning Kõpu laste ekskursioonid Tartusse, mille käigus võisid õpilased arhiivitundidele lisaks tutvuda ka Tartu kultuurilooliste paikadega. 2006. aasta septembris valmis veel rändnäitus «Mõisakoolide kaartidel ja fotodel», millel eksponeeriti kümne tänase mõisakooli asukohamõisa kujutisi vanadel kaartidel ja fotodel.

Olulisena võib veel välja tuua mõisakoolide projekti veebileht e-aadressil <http://www.eha.ee/arhiivikool/>, kust lisaks projekti üldinfole võib leida kõigi läbiviidud ettevõtmiste kajastusi.

Kahe tegevusaasta jooksul on Ajalooarhiivi mõisakoolide projekt end mitmeti õigustanud ning pakkunud hinnalisi kogemusi. Ühelt poolt on sellealaste ettevõtmiste näol olnud arhiivi jaoks tegemist hea arhiivipedagoogilise väljundiga, teisalt aga ka suurepärase tagasiside kanaliga. Mõisakoolid on sihtrühmana avardanud arhiivi traditsioonilist kasutajaskonda ning võimaldanud teavitada ühiskonda arhiivi poolt pakutavatest võimalustest. Seni tehtu põhjal on ilmnenud, et kõige optimaalsem on tegelda aastas kuni nelja kooliga. Et mõisakoolide üldarvu arvestades on see hulk võrdlemisi väike, ongi tulevikukavatsustes võetud suund rohkem üldisematele, korraga suuremat hulka mõisakoolide haaravale tegevusele. Esimeseks taoliseks sündmuseks selles vallas on 2007. aasta suve algusesse kavandatud mõisakoolide ajalookonverents.

Kogumine pärimuspeeglis ehk abiks ajaloolastele

Birgit Kibal

Pole just tavaline käsitleda arhiivi üht põhiülesannet, kogumist, läbi folkloristide pärusmaaks peetava pärimusprima. Põhjuse selleks annab kahel aastal läbi viidud üle-eestiline pärimuse kogumine teemal «Võim Eestis». Tegemist oli koolide ja Rahvusarhiivi koostööprojektiga, kus peamisteks osalejateks õpilased ja nende vanavanemad või vanemad sugulased-tuttavad. Õpilased küsitlesid oma sugulasi-tuttavaid spetsiaalse küsimustiku põhjal ning õpilasi juhendasid nende (ajaloo)õpetajad, saades nõu ja tuge kohalike arhiivide töötajatelt. Pärimuse kogumise eesmärk oli saada olukirjeldusi sellest, kuidas tajuti võimurežiime ja nende vahetumisi alates Eesti Vabariigi (1918–1940) perioodist ja lõpetades aastaga 1991. Tõsi, arhiivide ülesanne ei ole ajalugu uurida, vaid ajalugu koguda, hoida ja vahendada. Nõnda ei tasu edasisest oodata 20. sajandi Eesti poliitilise ajaloo analüüsi pärimusküsitluste põhjal, küll aga põgusat ülevaadet kogumistöö käigust ja tulemustest ning kogutu kättesaadavusest.

20. sajandi võimuperioodide kohta teabe kogumise algatas Viljandi maa-arhiiv endise maa-arhivaari Jaak Valge vedamisel. Idee taga olid ennekõike ajaloolased, kes tegelenud nõukogude aja uurimisega ning sattunud raskustesse sovetiaega kajastava dokumentatsiooni üksluisuse või liigse ilustatuse tõttu — inimeste side nõukogude perioodiga nn ametlikest paberitest välja ei paista. Arhivaarid olid pärimuse kaudu andmete kogumise poolt eeldusega, et sel moel saavad arhiivide kogud tõhusat täiendust ning on uurijaile tänuväärseks allikaks tulevikus. Niisiis valmis inimnäolise ajaloo teadasaamiseks põhjalik küsimustik, mis sai pärimuslugude kogumise aluseks. Küsimustik sündis arhiivi ja Põllumajandusmuuseumi tollase teaduri Marika Mikkori koostöös. Küsimustiku detailsuse näiteks olgu öeldud, et tihedas tekstis hõlmas see enam kui kuut lehekülge ning kaheksasse võimuperioodi jagatud ankeedis tuli vastata kokku ligi 150 küsimusele. Vastamise muutis ehk mõnevõrra lihtsamaks mõnede küsimuste kordumine periooditi. Ühtlasi ei pidanud arhiiv vajalikuks, et vastajail tuleb igale küsimusele tingimata vastus leida — eesmärk oli saada võimalikult avar tagasiside ning osalejad said valida, kas kajastada kõiki võimuperioode või vaid üksikuid ja kas neile meelepärane vastamise vorm on küsimustele vastamine või jutustus.

2003/2004. õppeaastal viis Viljandi maa-arhiiv läbi esimese kogumisaktiooni Viljandi- ja Pärnumaa koolides. Arhiivi laekus 66 tööd, kõige rohkem kaasalööjaid oli Viljandi Maagümnaasiumist, Abja ja Karksi-Nuia gümnaasiumist. Õpilasi tunnustati nii koolides, kohalikes omavalitsustes kui ka Viljandi maa-arhiivis. Igati õnnestunud ja positiivset vastukaja leidnud üritust pidas arhiiv vajalikuks korrata ning haarata kogumisse koolid üle Eesti. Koolide nõustamise ja kaastööde kogumise põhiraskust järgmisel kahel hooajal kandsid Viljandi, Valga ja Pärnu maa-arhiiv ning Riigiarhiiv Tallinnas. Tööd koordineeris Rahvusarhiivi arendusbüroo, kasutades paremate tööde väljasõelumisel Ajalooarhiivi kolleegidest asjatundjate abi.

Kahel hooajal, 2004. aasta sügisest 2006. aasta kevadeni toimunud üle-eestilisel pärimuse kogumise käigus laekus 736 kaastööd ja kahe aasta peale kokku osales kogumisel 740 õpilast — 2005. aasta kevadel 530 ja 2006. aasta kevadel 210. Õpilasi juhendasid esimesel aastal 47 ja teisel 37 õpetajat, koole osales vastavalt 43 ja 31, kokku 11 maakonnast. Enam kui pooled kirjutajad olid Tallinna koolide õpilased, eelkõige Inglise Kolledžist ja Prantsuse Lütseumist. Maakondade koolidest olid aktiivsed Viljandi-, Võru-, Valga-, Pärnu- ja Läänemaa

õpilased. Väiksemad osalenud koolid olid Are, Raudna, Ruusmäe, Tilsa, Tori, Tihemetsa ja Harju-Risti põhikoolid. Küsitlusi viisid läbi nii gümnaasiumi- kui ka põhikooli vanemate klasside õpilased.

Paremate tööde väljasõelumisel toimetati nii, et igasse maa-arhiivi laekunud tööd vaatasid läbi maa-arhiivide töötajad ja valisid välja paremad — nende hulk sõltus nii tööde tasemest ja mahust kui ka kohalike tööde üldarvust. Maakondade paremad tööd saadeti hindamiseks ekspertkomisjonile Tartus. Komisjon (2005. aastal koosseisus Kalev Jaago, Tõnu Tannberg, Kersti Lust ja Birgit Kibal, 2006. aastal Edith Seegel, K. Jaago ja B. Kibal) valis esimesel aastal enam kui 50 parema uurimuse seast välja 21 ning teisel aastal 15 tööd üle vabariigi. Tööde analüüsijad lähtusid lõpliku valiku tegemisel peamiselt kolmest kriteeriumist — kõrgelt hinnati töö terviklikkust (kõigi võimuperioodide kirjeldamine), julgeid hinnanguid ja kriitilist meelt ning tavatuid juhtumisi objektiivse(ma)s aeg-ruumis. Paljuski olenes töö väärtus küsitletavast — kui selleks oli aktiivne ja kodukandis tuntud inimene, kajastas ka uurimus värvikamaid seiku. Silma torkas seegi, et vastajad eelistasid jutustuse laadi küsimus-vastus stiilile, seejuures olid jutustavad tööd ka tuumakamad.

Eespool sai osundatud hoidumisele sisulise analüüsi tegemisest, ometi pean vajalikuks ära märkida tööde ühine joon — valdavalt kordub lugudes sarnane mälumudel: ilus ja igatsemisväärne kahe sõja vaheline vabariigi aeg, valus ja segane sõja- ja okupatsioonide aeg, hirmutav Stalini-periood, veidi halenaljakas Hruštšovi sula, stagneerunud ajajärk Brežnevist Gorbatšovini ja imetabane vabanemine laulva revolutsiooni sündmustes. Kuivõrd vastanute sünniaastad jäävad valdavalt 1930. ja 1940. aastatesse, meenuvad neile esimesed võimuperioodid lapse silmadega nähtuna, kuid seevastu kohati ülima detailsusega. Sama täpselt, kopika, grammi ja sõna pealt, on inimestel meeles nõukogude-aegsed tarbekaubad ja ehitusmaterjalid, anekdoodid ja raadiosaated, koosolekutel räägitud ja kodus tagaräägitud. Aasimine sügava stagnaaja üle, sekka näiteid tõsisest ja kurnavast maatööst, on kogutud pärimustööde olulisemad ühisnimetajad.

Sisutihedaid ja võimuperioode terviklikult avavate kaastööde autoreid koos juhendajatega tunnustasime tänuüritustel. 2005. aasta tänuüritus toimus Tallinnas Okupatsioonide muuseumis, eelneva ekskursiooniga Riigiarhiivis, ning 2006. aasta kevadel leidis sündmus aset Tartu Linnamuuseumis. Viimase käigus külastasid osalejad nii KGB kongide muuseumi kui ka Linnamuuseumi peahoonet. Viljandis kui küsitluse idee sünnikohas on kolmel aastal korraldatud tänuüritus Viljandimaa õpilastele ja õpetajatele. Lisaks Rahvusarhiivi tänukirjale, raamatutele, raamatupoe kinkekaartidele ja riigiarhivaari käepigistusele on innukamad õpilased saanud meelespidamise ka vabariigi presidendilt, kes kahel aastal kinkis igaühele pühendusega raamatu ja läkitas koosviibimisele tänukõne. 2005. aastal huvitus kogumistöö tulemustest elavalt meedia ja Eesti suurim päevaleht avaldas tänuürituse päeval, 8. juunil mahuka artikli, tuues 21 paremat autorit ka nimeliselt esile.

Kõik kolme aasta jooksul koostatud tööd on kollektsioonina arhiveeritud, neid hoitakse Riigiarhiivis ja enamik neist on huvilistele piiranguteta kättesaadavad. Arhiivi infosüsteemi kaudu on tööd leitavad märksõna «pärimusküsitlus» või ka kooli nime abil. Kokkuvõtteks võib öelda, et tuleviku uurijal on kasutada väärtuslik ja üsna massiivne andmete hulk. Ka napid vastused annavad ainekateks järelusteks. Seatud eesmärk — kaasa aidata ajaloolise mälu kogumisele ja talletamisele — on täidetud. Jääb üle soovida rohkelt uurijaid värskeid allikaid teaduse huvides rakendama!

Rahvusarhiiv tänab kõiki osalenud õpilasi, õpetajaid ja muidugi inimesi, kes olid valmis oma meenutusi vahendama ja tänu kelle kannatlikkusele pärimus paberile on jäädvustatud.

Konverents «Eesti Kultuurfilm 75 ja Eesti filmiarhiiv 35»

Lea Tegelman

Eesti Kultuurfilmi (EKF) toodang annab mitmekülgse pildi elust Eestis 1930. aastatel, olles asendamatuks visuaalseks ajalooallikaks. Kestev kasutajate huvi läbi aastate on selle tõenduseks. Filmiarhiivi eestvõttel toimus 27. aprillil 2006. aastal Eesti Kultuurfilmi 75. aastapäeva, tuntud filmioperaatorite K. Märska ja Th. Lutsu 110. sünniaastapäeva tähistamine konverentsiga Tallinna Kinomajas. Ühtlasi märkis see üritus ära ka Filmiarhiivi moodustamisest 35 aasta möödumise.

Elmänguks konverentsile sai «Eesti film 100» initsiatiivgrupi (kuhu kuulub ka Filmiarhiivi direktor Ivi Tomingas) õhutusel EKFi loomingust DVD kokkuseadmine ajakirja Teater. Muusika. Kino aprillinumbriga lisaks. Valiku tegemine oli raske ja huvitav ning võis jälle tõdeda, kuivõrd väärtusliku pärandi hoidjad me oleme. Valisime välja filmid erineva temaatikaga, mis oleksid ühtaegu iseloomulikud EKFi toodangule ning heal kunstilisel tasemel. Esindatud on kaks ringvaadet 1935. ja 1937. aastast ja temaatiline ringvaade 1939. aastast.

*Eesti Kultuurfilmi 75. aastapäevale pühendatud konverentsil Kinomajas peab ettekannet Filmiarhiivi talitusejuhataja Lea Tegelman.
Foto M. Mänd*

Neist esimene kuulub aega, kui EKFi helisalvestusseadmed puudusid. Nii ongi ringvaatepalad Soome presidendi P. E. Svinhufvudi visiidist Eestisse ning riigivanema ja ülemjuhataja ringsõit Petseri-, Võru- ja Tartumaal tummad. Ringvaate lõppu on lisatud välismaise heliga kinokroonika lõigud. Selline talitusviis oli antud ajale iseloomulik ja on tolleaegses ajakirjanduses äramärkimist leidnud taunitavana, kuid samas pidada see lahendama «meile ainestiku puuduse küsimuse».

Teine ringvaade pärineb EKFi ümberkujundamise (1936) järgsest ajast. Temaatika on mitmekülgne ja ülesehitus üsna tüüpiline, ringvaade koosneb viiest eri teemat kajastavast filmilõigust. Sõnumilaadne filmipala on küllap kinokroonika raudvara, mida kohtame samalaadsena hilisemateski kinokroonikates «Nõukogude Eesti», «Eesti kroonika» ning ka teletuudistes. Temaatiline ringvaade kujutab president K. Pätsi külaskäiku Saaremaale. See on valminud ajal, kui EKF oli Eesti Vabariigi propagandatalituse hoolduse all, mis tõi kaasa K. Pätsi isikule ja tegevusele erilise tähelepanu kinolinal.

Kolm filmi: «Kalurid» (1936), «Tallinn enne ja nüüd» (1939) ja «Eesti algkool» (1939) on tüüpilised kultuurfilmid. Neist

«Kalurid» pärineb K. Märska loomingust, üles võetud poeetilise nägemusena kaluriküla argisest igapäevaelust. Selle filmi kauneid merevaateid on sagedasti kasutatud meie nõukogude aja alguse Eestimaad tutvustavates dokumentaalfilmides. Teos kuulub EKFi tegevuse esimesse perioodi, mil selle tegelikud ülalhoijjad olid filmiopeeraatorid, kes töötasid omal käel ning müüsid heakskiidetud filmid sihtasutusele EKF, kes need omakorda ekraanile andis. Teos on sündinud tummana. Tegime Filmiarhiivis katse film helindada ning leidsime tulemuse õnnestunud olevat ja nii on ta DVD-l helitaustaga.

«Tallinn enne ja nüüd» on üles võetud operaatorite K. Märska, N. Envaldi ja V. Parveli poolt ning annab ülevaate Tallinna arengust. Paralleelselt on kasutatud nii uusi kui ka arhiivilõike, illustreerimaks vana kadumist ja uue linna kujunemist. Film on ka tänapäeval kinotegijate poolt agarat kasutamist leidnud. «Eesti algkool» (operaator N. Envald) annab pildi algkooli minevikust ja olevikust, kusjuures ei räägita kooliõpetuse arengust, vaid tehakse seda järgnevate kaadrite abil vanadest ja uutest koolihoonetest ning heidetakse pilk koolipäevale Lasnamäe algkoolis.

Aga nüüd konverentsist. Lisaks kolleegidele Rahvusarhiivist ja Filmiarhiivist oli meeldiv kohtuda filmiinimeste ning filmisõpradega. Oodatud külalistena olid kohal kolleegid Läti, Leedu ja Soome filmiarhiivist, aukülalisteks K. Märska tütar ja EKFi operaatori A. Eljari järeltulijad. Konverentsi avas riigiarhivaar Priit Pirsko, kes lisaks tervitusele ütles, et tänu filmipärandile on meil võimalik tajuda ajalugu vahetult ja saab võimalikuks ajas rändamine. Ka tähendab sellise varamu säilimine aastatepikkust tõhusat tööd. «Eesti film 100» projektijuhi Annika Koppeli tervituses leidis äramärkimist fakt, et samal kuupäeval 1912 aastal võttis legendaarne Johannes Pääsuke üles oma esimese filmilõigu katselendur Utotškini lennust Tartu kohal.

Ettekannete osa avas Ivi Tomingas, kes rääkides EKFi loost ja Filmiarhiivist, just sellest, kes moodustavad meeskonna ja kelle igapäevatöö tulemus on foto-, heli- ja filmipärandi säilimine. Siinkirjutaja tegi ettekande EKFi pärandist tänases päevast. Firma Film–Audio esindaja Ants Ander rääkis Eesti Kulturfilmi ja heliajastu algusest Eestis. Tema ettekannet täiendas kauaaegne helirežissöör Enn Säde oma mälestustega helipioneerist Eljarist ja helitegemisest. Tore oli Säde lõpurepliik: «... kus mujal ma saan seda rääkida, kui siin ja praegu!». Konverentsi esimese sessiooni lõpetas pooletunnine filmiprogramm EKFi toodangust ning Läti ja Leedu külaliste kaasatoodud filmiprogrammid samast ajajärgust, kusjuures lätlaste toodud DVD-l nägime Eestiga seonduvaid filmilõike: Eesti mereväe külaskäigust Riiga 1929. aastal, välisminister Akeli külaskäigust Riiga ning aurulaeva «Banga» lõbusõidust Riia lähel ja Ruhnu väisamisest.

Konverentsi teise sessiooni avas Olav Kruus ettekandega Konstantin Märska loomingust, analüüsis tema loomingut erinevatel eluperioodidel. Teisena sai sõna Lauri Tykkyläinen Soome Filmiarhiivist, kes kõneles Theodor Lutsu tegevusest filmimehena Soome perioodil ja tema filmidest. Meelde jäi Th. Lutsu poolt enda kohta öeldud repliik: «... olin hea sõjamees ja filmis nagu sõjaväes sõltub tulemus heast juhtimisest.» Et see tõsi on, selgus ka järgnenud Merike Jürjo järgnenud emotsionaalsest ettekandest «Filmikaamera relvastatud rahvaks», mille siuks oli eriti suur säilinud militaarteemaliste filmide hulk aastatest 1925–1932, ülesvõtjaks sageli Th. Luts, ning selle tähendus ja olulisus. Ettekannet illustreeris hulk samateemalisi fotosid. Esinejate jutu kinnituseks järgnesid filmiprogrammid K. Märska ja Th. Lutsu loomingust.

EKF 75

«Eesti Kultuurfilm» filmigrupi võtetel (1936)

Operaator Konstantin Märska «Eesti Kultuurfilmi» laboratooriumis. Tallinn (1936)

Operaatorid (vasakult) August Eichelman (Eljari), Voldemar Päts, Nikolai Kusmin «Helila» laboratooriumist heliaparatuuri katsetamas. Tallinn (1935)

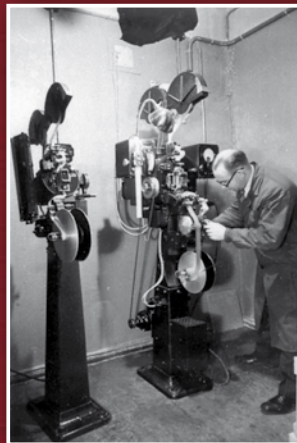
Viini Maailmakaubanduse Ülikoolis ja Viini Filmiülikoolis õppinud «Eesti Kultuurfilmi» produktsioonijuhataja Edmund Martin (vasakul) ja peaoperaator Konstantin Märska demonstreerivad uut kaamerat «Arri»

«Eesti Kultuurfilmi» operaatorid oma kaameratega (esireas vasakult) A. Eichelman (Eljari) ja A. Hirvonen, II reas N. Envald, K. Märska ja V. Päts. Tallinn, 1936

XI Üldlaulupeo veteranid. Kaader filmist EKF rv. nr 27, 1938, Tallinn

«Eesti Kultuurfilmi» laboratooriumis. Tallinn (1930-1932)

Grupp Eesti filminäitlejaid. I reas paremalt 3 operaator K. Märska. (1929)

Filmitootja «Eesti Kultuurfilmi» logo. EKF nr 61, 1935

Riigi Keskarhiivi lugemissaal. Kaader filmist EKF rv. nr 13, 1938

Arhivaalide telehooaeg hommikutelevisioonis

Birgit Kibal, Valdur Ohmann

Arhiivide igavavõitu kuvand ühiskonnas ei kõida just sageli telesaadete toimetajate tähelepanu. Nõndasamuti ei ületa arhiividesse kogutu naljalt uudiskünnist. Vaid üksik lähiajaloolise ja enamasti riikliku tähendusega faktikild tõstab kord-paar aastas mõne arhivaali kaamera vaatevälja. Arvestades arhiivide traditsiooniliselt tagasihoidliku hoiakuga, on konservatiivse joone hoidmises kahtlemata oma võlu. Pelgalt seesuguse võlu najale toetumine võib aga viia liigse enesekeskuse ning ühiskondliku tõrjutuseni. Kapseldumise vältimise vajadus on niisiis eeltingimus dialoogi alustamiseks arhiivi ja ühiskonna vahel. Et dialoogi tulemusel tõuseks teadlikkus arhiividest, tuleb ennekõike huvi äratada. Ajalooarhiivil tekkiski 2005. aasta kevadel mõtte tutvustada põneva sisu ja köitva välimusega arhivaale televisiooni vahendusel. Eesti Televisiooni Tartu stuudio töötajatele arhiivi ettepanek meeldis, kuid tingimisel, et arhivaalide tutvustamine saab toimuma regulaarselt igal nädalal ning saatejuhtide, mitte arhiivitöötajate vahendusel. Ajalooarhiiv pakkus omalt poolt välja koostöö teiste arhiividega, laiendades osalejate ringi Riigiarhiivi, Tallinna Linnaarhiivi ja Kirjandusmuuseumiga. Saateks valmistumise graafikut ja arhivaalide transporti hakkas koordineerima Rahvusarhiivi arendusbüroo. Samas sai kokku lepitud, et Arhiiviminutite nime kandev ligi viieminutiline lõik vältab hommikuprogrammis Terevisioon igal reedel kell 7.25–7.30 ja seda kogu hooaja jooksul, 2005. aasta septembrist 2006. aasta juunini.

Arhiiviminutid olid esimest korda eetris 2. septembril 2005 ning viimast korda järgmise aasta 16. juunil. Selle aja jooksul viibis rambivalguses 37 arhivaali ning televisiooni arhiivi jäädvustus 17 saatelõiku sügishooajal ja 20 kevadhooajal. Ajalooarhiivil ja Riigiarhiivil oli kahe peale kokku 20 saadet ette valmistada, Tallinna Linnaarhiivil üheksa ja Kirjandusmuuseumil kaheksa. Luubi alla jõudnud 15.–20. sajandi arhivaalid kajastasid väga erinevaid teemasid, seostudes mõnigi kord esitluspäevale või selle vahetusse lähedusse sattunud kalendritähtpäeva või päevakajalise sündmusega. Nii tähistati Arhiiviminutite avaloos kooli algust, seejärel peeti meele arhivaari ja ajaloolase Otto Liivi 100. sünniaastapäeva, Estonia teatrihoone avamist ja Kircholmi lahingu 400. aastapäeva. Oktoobris tutvustati nii kohalike omavalitsuste valimisi 1934. aastal kui ka saja aasta möödumist 1905. aasta sündmustest Tallinna Uuel turul. Novembris jõudis Läti Vabariigi aastapäeval ekraanile keskaegse maapäeva korraldus ning detsembris jõulukuule kohane jõululaulu tekst 15. sajandist koos tänapäevase tõlgendusega.

2006. aasta jaanuarist juunini kajastati näiteks Eesti Vabariigi I. riigikogu esimest kogunemist 4. jaanuaril 1921, Mozarti 250. sünniaastapäeva Ajalooarhiivi kogudes leiduva viiulikontserdi noodiga, 85 aasta möödumist Riigiarhiivi asutamisest, Eesti suusaspordi algeid fotodel (seda muide eestlastele nii tähelepanuväärsel 17. veebruaril Torino olümpiamängudel), keskaegsete vastlajootude tähistamist, 1949. aasta märtsiküüditamist, tuludeklaratsioonide esitamist 1930. aastate Tallinnas, nõukogude-aegseid pühadekaarte ning Eesti lipu mastitõmbamist Tõrvas sügaval okupatsiooniajal, 1962. aasta 1. mail. Üks eriskummaline arhivaal nägi aga studiovalgust plaanitust kaks kuud hiljem. Sellise vingerpussi mängis meile salakirja sisaldav taskurätik, mis õigustatult väärrib tabamatu nime — esialgu jäi salapärane rätik üliprofessionaalse pakendamise tõttu varju ka saate toimetaja ja

arhivaali edastaja pilgu eest. Lõpuks, Arhiiviminutite viimases saates, oli au peitu jäänud arhivaali televaatajale näidata. Edasises sellest tavatu elulooga rätikust pikemalt.

2005. aastal avastati Riigiarhiivi raamatukogu erifondi ruumist pikkadele suitsupaberi ribadele kirjutatud kirjad. Uurimisel selgus, et tegemist oli eesti kommunistide 1920. aastatest pärit salakirjadega, mis toimetati salaja vangla müüride vahelt välja. Kirjad olid sattunud EKP arhiivi raamatukogu erifondi ruumidesse ja lebanud seal unustatuna enam kui veerand sajandit. 1980. aastal üritati küll Jaapanist saadud esimese kopeerimismasina abil kustuva tekstiga dokumente taas loetavaks muuta, kuid et aparaat suuremat efekti ei andnud, jäeti töö katki. Ununenud kirjade seas oli üks, mis pälvis arhivaaride seas kohe erilist tähelepanu. See oli kirjutatud taskurätile. Kiri oli vormistatud kõiki asjaajamisnõudeid silmas pidades. Ära oli märgitud selle koostamise kuupäev ning vanglast välja jõudnud kirjale oli EKP lisanud ka selle kättesaamise kuupäeva. Niisiis jõudis salapärane taskurätt vangivalvuritest tabamatuna sihtkohta — EKP ametimeesteni Venemaal — ning pälvis koha ka EKP arhiivis, olles sel põhjusel säilinud tänaseni.

Millist informatsiooni see tavatu arhivaal aga kannab? Kiri on adresseeritud Kolmanda Internatsionaali Eesti sektsiooni juhatajale ja kirja väljasaatmise kuupäev Tallinna Keskvanglast on 19. aprill 1925. Salakirja koostajaks on end märkinud Jüri Portsmuth, esinedes aga kümne kaasvõitleja nimel. Vangid paluvad Kominterni Eesti sektsiooni liikmetel pöörduda Nõukogude Venemaa valitsuse poole palvega neid karistusest vabastada kas väljavahetamise või mõnel muul viisil. Ühtlasi lubavad mehed vabadusse pääsedes «...proletariaadi ühisel väerinnal pooleli jäänud tööd uuesti alata ning oma noort tööjõudu ja energiat üleüldiseks proletariaadi kasuks tarvitada».

Jüri Portsmuthi nime lugedes tundus esialgu, et tegemist on varjunimega, mis antud sadamalinna järgi. Uurimisel selgus, et Jüri Portsmuth on realselt elanud isik, kes sündinud Ees-timaal Järvakandis 1. septembril 1894. Esimese maailmasõja ajal oli ta sattunud Venemaale, astunud komparteisse ja töötanud Ostrovi linna täitevkomitees, kuni mingil põhjusel sealt vallandatud. Peagi sai Jüri Portsmuth, tuntud ka varjunimede Hans Kaup, Ivan Andronov ja Kamberg järgi, ülesande siirduda luurajana Tartusse, sest puudunud usaldus sealt saabunud luureteadete suhtes. Tegutsemine Tartus osutus aga viljatuks ja lühiajaliseks. Õige pea avastas Eesti Vabariigi kaitsepolitsei Tartus tegutseva kahtlase seltskonna ning vahistas Jüri Portsmuthi 7. veebruaril 1922, süüdistusega salakuulamise Nõukogude Venemaa kasuks. Kohus määras asjaosalisele karistuseks kaheksa aastat vangistust.

Nagu taskurätikirja sisust ja kuupäevast näeme, üritas Jüri Portsmuth kirja vahendusel abi saada Venemaalt. Abi aga ei tulnud. Aastal 1927 õnnestus Jüri Portsmuthil vanglast siiski põgeneda, kuid tabati taas ja määrati uus karistus. Olles oma aja ära istunud, kihutati Jüri Portsmuth Eesti Vabariigi siseministri korraldusel 1930. aastal Eesti piiridest välja — Nõukogude Liitu. Seal oli ta mõne kuu NKVDs uurimise all, vabanes peagi ja töötas Leningradis Kirovi tehases töölisena. Portsmuthi edasise saatuse kohta andmed puuduvad. On vaid üks märgeline tema kartoteegikaardil, kus kirjas, et endine poliitvang oli Jakob Palvadre toetaja. See teadmine lubab oletada, et Jüri Portsmuth langes stalinlike repressioonide ohvriks 1937.–1938. aastal.

Sarnaseid, samavõrra huvipakkuvaid arhiivileide õnnestuski Arhiiviminutite käigus avalikkusele tutvustada. Nii saatejuhtidele saabunud kirjade, arhiivi tehtud telefonikõnede kui ka vahetute kontaktide põhjal võib öelda, et televaataja pani arhivaale teraselt tähele, näidatu ja jutustatu oli haarav ning positiivse mõjuga. Sujuv ja äärmiselt sõbralik koostöö arhiivide ja televisiooni vahel on kahtlemata veel üks telehooaja iseloomustajatest. Siinkirjutajad koos kõigi kaastöölisega tänavad Eesti Televisiooni Tartu stuudio abivalmis meeskonda!

Salakirjaga taskurätik, saadetud Tallinna Keskvanglast 19. aprillil 1925. Foto M. Maripuu

Pärnu linnatolliraamatud Ajalooarhiivis (1764–1782)

Katre Kaju

Tolliraamatute publitseerimise projekti algatas 2003. aastal Enn Küng, et muuta laiemalt kättesaadavaks oluline osa Eesti linnade väliskaubandust puudutavatest materjalidest. Tolliraamatud on väga olulised majandusajaloo allikad, mis peegeldavad eelkõige tollaseid rahvusvahelisi majandussuhteid, teatud määral ka sisekaubandust ning sotsiaalset keskkonda.

Ajalooarhiivis säilitatakse Tallinna, Narva ja Pärnu sadama tolliraamatuid 17.–19. sajandist. Eestimaa rootsiaegse kindralkubeneri fondis säilitatakse Tallinna naelatolliraamatuid aastaist 1609–1639. Samas fondis on ka viljatolli ja litsentsikambri tegevust puudutavaid materjale aastaist 1630–1645. Narva magistraadi arhiivis säilitatakse Narva tolliraamatuid ajavahemikust 1640–1703. Selles fondis on ka üks Tallinna tolliraamat 1646. aastast. Pärnu tolliga seonduvaid materjale leidub kahes, Liivimaa rootsiaegse kindralkubeneri ja Pärnu magistraadi fondis. Liivimaa rootsiaegse kindralkubeneri fondis hoitakse Liivi-, Eesti- ja Ingerimaa litsentsikambri materjale aastaist 1638–1704. Pärnu magistraadi fondis on Pärnu linnatolli materjalid aastaist 1764, 1766–1782, *Schiffsrollen* aastaist 1751–1775, lina, kanepi, taku ja teravilja ekspordi ning soola impordi puudutavad materjalid aastaist 1803–1876.

Tolliraamatute avaldamist alustasime Pärnu linnatolliraamatutest, mida säilitatakse Pärnu magistraadi fondis. Valiku tingis materjali terviklikkus ja detailsus. Seejärel oli kavas avaldada Narva ning viimasena Tallinna tolliraamatud.

Pärnu linnatolliraamatud 18. sajandi teisest poolest pakuvad detailset informatsiooni Pärnu sadama kaudu toimunud ekspordi ja impordi kohta peaaegu 20aastase perioodi jooksul (1764, 1766–1782). Pärnus kasutati linnatolli (*Stadtzoll*) asemel nimetust lisatoll (*Zulage-Zoll*). Linnatolli žurnaalid, v.a 1764. aasta oma, koosnevad kahest osast, nn. põhi- ja lisažurnaalist. Põhižurnaal sisaldab järgmisi andmeid: laevniku nimi, laeva lähte- ja sihtkoht, kaubaomaniku nimi ja sageli lühendatud nimekiri transporditud kaupadest. Lisažurnaalid on põhižurnaalidest märksa mahukamad, sisaldades laevnike või sadamaametnike koostatud koondaruandeid laeva parameetrite (tüüp, süvis, purjede arv, nimi), meeskonna ja lasti kohta ning kaubaomanike detailseid aruandeid imporditud või alates 1777. aastast eksporditud kauba kohta. Mõned lisažurnaalid pakuvad teavet ka meritsi Pärnusse saabunud inimeste, eelkõige käsitöösellide kohta.

Mõned Pärnu linnatolli põhižurnaalid.
Foto B. Aavasalu

Pärnu tolliraamatute sisestamist alustasime 2003. aastal. Aasta jooksul sisestati 19 põhižurnaali. Samal aastal tehti Rostocki ülikooli poolt ettepanek koostööks rahvusvahelise uurimisprojekti «Städtesystem und Urbanisierung im Ostseeraum in der Neuzeit — Historisches Informationssystem und Analyse von Demografie, Wirtschaft und Baukultur im 17. und 18. Jahrhundert» ühe alaprojekti «Schifffahrt und Seehandel der Städte des Ostseeraums im 17. und 18. Jahrhundert» raames. 2003. aasta suvel viibis Enn Küng Rostocki ülikooli üldajaloo õppetooli juhataja prof. dr. Kersten Krügeri ja dr. Stefan Krolli kutsel Rostockis, et arutada koostöövõimalusi. 2003. aasta augustis sõlmiti koostööleping.

2004. aastal alustati lisažurnaalides leiduvate andmete kõrvutamist põhižurnaalide omadega ning puuduvate või erinevate andmete lisamist juba sisestatud põhižurnaalide failidesse. 2004. aasta novembris osales Katre Kaju nimetatud koostööprojekti raames konverentsil Rostockis, kus pidas ettekanne Pärnu kaubandusest 18. sajandi teisel poolel. Ettekande põhjal valmis artikkel, mis ilmus koostööprojekti kolmandas konverentsikogumikus 2006. aastal [Pernauer Zusage-Journale 1764–1782. Einige Aspekte der Schifffahrt und des Seehandels. — Städtesystem und Urbanisierung im Ostseeraum in der Frühen Neuzeit: Urbane Lebensräume und Historische Informationssysteme. Beiträge des wissenschaftlichen Kolloquiums in Rostock vom 15. und 16. November 2004. Hrsg. von Stefan Kroll und Kersten Krüger. (Geschichte: Forschung und Wissenschaft, Bd. 12). München: LIT Verlag 2006, lk 31–52]. Neljanda konverentsikogumikuga (ilmub 2007) kaasneval CD-l tutvustatakse ja analüüsitakse Pärnu tolližurnaalides sisalduvat informatsiooni.

2004. aastal alustati tööd Narva tolliraamatutega. Kaarel Vanamölder sisestas seitse saksakeelset ning Katrin Askergren ühe rootsikeelse tolliraamatu. Narva tolližurnaalide Internetis avaldamiseks on vaja sisestada ka ülejäänud rootsikeelsed raamatud.

2005. aastal jätkus töö lisažurnaalidega ning alustati sisestatud materjali kontrollimist. 2006. aasta teisel poolel alustasime ettevalmistusi tolliraamatute Internetis avaldamiseks. Internetiväljaande vormistas Helina Tamman. Pärnu linnatolliraamatute Internetiväljaannet esitleti Ajalooarhiivis 15. detsembril 2006. Tegemist on ühtlasi Ajalooarhiivi allikapublikatsioonide sarja Ex fontibus Archivi Historici Estoniae teise publikatsiooniga (<http://www.eha.ee/raamatud/sadamaraamat/parnu.htm>).

Oluline täiendus Eesti riikluse ajaloo allikatele

Liivi Uuet

1992. aasta oktoobris astus kokku Eesti Vabariigi riigikogu ja lõpetas oma tegevuse Vabariigi Valitsus eksiilis. Kuigi eksiilvalitsust ei tunnustanud paljud institutsioonid ega isikud, oli tal siiski oluline osa Eesti Vabariigi kontinuiteedi säilitamisel. Pärast tegevuse lõpetamist hoiti valitsuse arhiivi Rootsisis Aksel ja Heinrich Marga juures. Enn Nõu ja Mart Orava ühistöös eksiilvalitsuse tegevuse uurimise ja selle dokumentide publikatsiooni ettevalmistamisel koguti need kokku ja 2005. aastal anti üle Riigiarhiivile. Mahult küll suhteliselt väike, võib seda pidada siiski üheks olulisemaks välismaalt saadud koguks, mis Riigiarhiivi kunagi on jõudnud. Tegemist pole vaid sümboliga, fondil on ka suur ajalooline väärtus.

Aastatel 2005–2006 materjalid korrastati. Välja arvatud seadused, protokollid ja käskkirjad, olid dokumendid üsna segases seisus. Mahukad kronoloogiliselt paralleelsed toimikud sisaldasid niihästi kirjavahetust, deklaratsioone, pöördumisi, teiste organisatsioonide dokumente. Alates 1970. aastaist kajastus odavate paljundusvahendite levik — suurtes kogustes koopiaid ja koopiaste koopiaid. Seetõttu tuli kõik lehthaaval sorteerida. Moodustati sarjad: seadused; käskkirjad; protokollid; ametlik kirjavahetus (peamiselt välisriikide ametiasutustega); kirjavahetus valitsusliikmete vahel; kirjavahetus Eesti riigiasutuste, organisatsioonide ja isikutega; deklaratsioonid ja pöördumised; õnnitlused, tänukirjad, artiklid ja pressiteated; ettekannete ja kõnede tekstid; mitmesugused trükised; dokumentide ärakirjad; ajaleheväljalõiked; valitsusliikmete fotod. Fondi (4965) suuruseks kujunes 89 säilikut.

Säilitamisele jäeti kõik meile üleantud dokumendid, eraldati vaid koopiaid. Dokumentide säilimise täielikkust on raske hinnata, kuna teatud aegadel oli valitsus üsna passiivne. Varasematest dokumentidest, eeskätt kirjavahetusest on osa ilmselt ka kadunud või leidub seda isikufondides (eriti A. Rei ja A. Warma fondis). Mõju avaldab ka kirjavahetuse sageli väheformaalne laad. Osa varasemaid dokumente on arhiivis tõestatud ärakirjadena. Tegevuse lõpujärgus olid eksiilvalitsuse liikmete suhted Eesti avaliku elu tegelastega elavad, osa neid kajastavaid dokumente võib olla ka asjaomaste isikute valduses. Seetõttu ei ole ka selle perioodi dokumentatsioon ilmselt täielik. Traditsioonilist kirja teel suhtlemist hakkasid asendama faksid, odavnenud telefonikõned, õnneks veel mitte elektronkirjad.

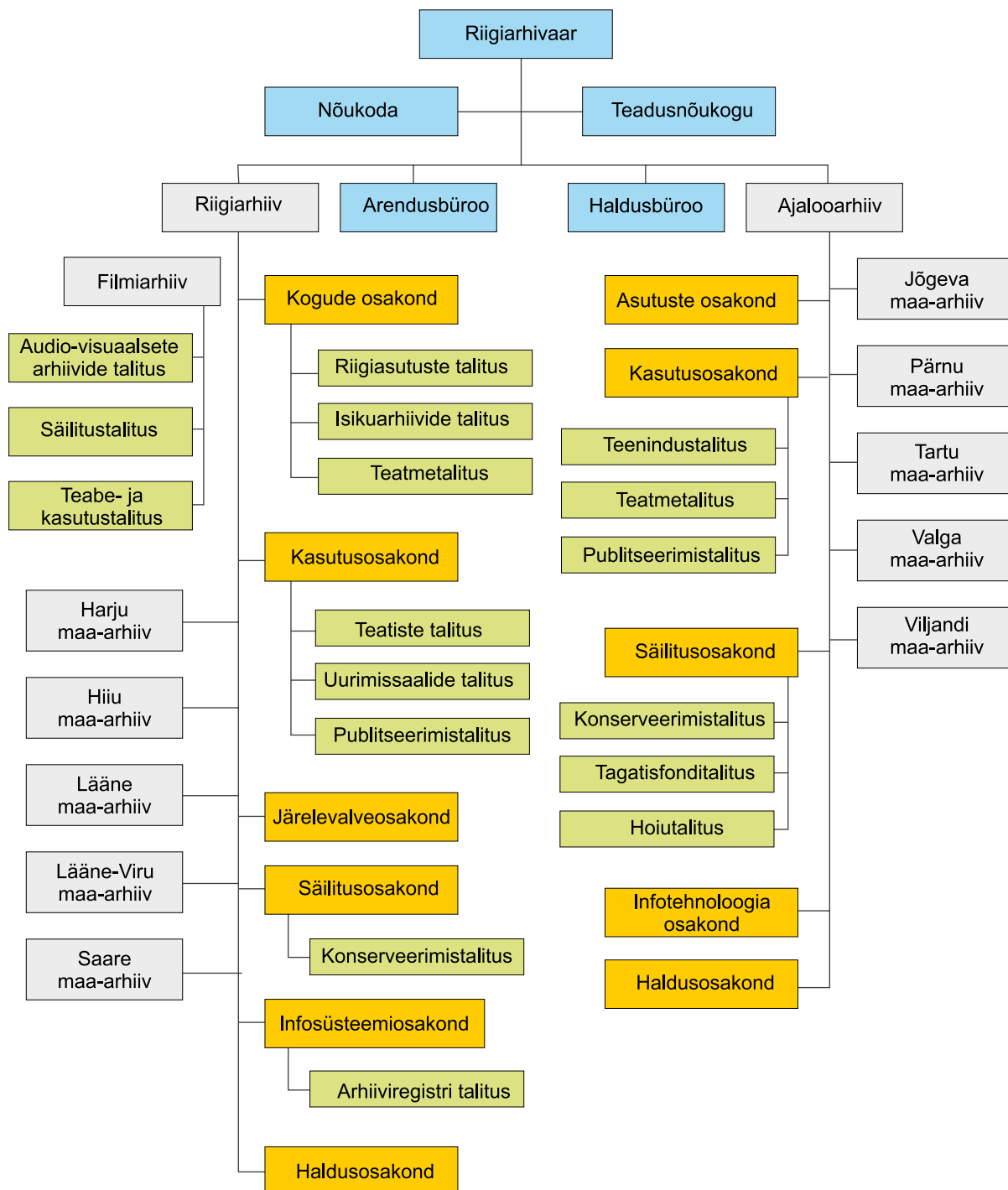
Mingiks näitajaks läbi aastate võib olla ühe sarja (kirjavahetus valitsusliikmete ja eesti avaliku elu tegelaste vahel) arvulised näitajad. Aastate 1944–1969 kohta on selles sarjas 4 säilikut, kokku 43 lehte. Edasi on igast aastast moodustatud eraldi säilik, aastamahud: 1970 — 31 lehte, 1971 — 27 lehte, 1973 — 153 lehte (riikide ja valitsuste poole pöördumiste korraldamine, sidemete laiendamine Ameerika ja Kanada eestlaskonnaga), 1974 — 80 lehte. Järgneb langus, teatud elavnemisega 1977–1979, mil üks vaidlusteema oli suhtumine Tallinnas korraldavas olümpia purjeregattis. 1980. aastate kirjavahetus on juba üpris napp, isegi alla kümne lehe aastas. Uus aktiivsus algab 1990. aastal.

2004. aastal ilmunud publikatsioonis «Töotan ustavaks jääda... Eesti vabariigi valitsus 1940–1992» on avaldatud kõik seadused, säilinud valitsuse koosolekute protokollid, käskkirjad, kirjavahetust välisriikide ametivõimude ja isikutega, olulisemad osad 1989–1992. aasta kirjavahetusest. Peamiselt mitmesugustest isikufondidest pärineb väga huvitav valik kirjavahetust ja muid dokumente aastaist 1940–1944. Publitseeritud 625 dokumendist on otseselt eksiilvalitsuse fondist vaid umbes 260 (eespool märgitud käskkirjad, protokollid, pöördumised, poliitilist kirjavahetust välisriikide organisatsioonide ja riigiasutustega ja 1989–1992. aastate kirjavahetus). 1940.–1944. aastate sündmusi käsitlevad dokumendid pärinevad peamiselt isikufondidest. Seega on kirjavahetuse uurimistöö alles ees.

Riigiarhiivis on August Koerni, Johannes Klesmendi, Aleksander Warma ja teiste paguluses elanud poliitikute isikufondid. Nii moodustub Riigiarhiivis juba oluline uurimisbaas ühe osa meie ajaloost uurimiseks. Loodame, et see laieneb edaspidi veelgi.

Kui 2002. aastal toodi Rootsist tagasi Eesti Vabariigi välislepingud jm dokumendid, koostati neist näitus «Tagasi kodus». Ka eksiilvalitsuse dokumentidega oli avalikkusel võimalik tutvuda näitusel «Eesti Vabariigi Valitsus eksiilis», selle pealkiri võinuks olla ka «Lõpuks kodus». Arhiivis on dokumendid paigutatud samasse hoidlasse Vabariigi Valitsuse 1918–1940 fondiga. Nii on tehtud veel üks samm kodu- ja välis-Eesti ajaloo üheks saamise teel.

Struktuur

Statistika

Eelarve / Budget

	2005	2006
Üldmaht, sh / <i>full quantity, incl.</i>	56 261 000	56 129 560
investeeringud / <i>investments</i>	20 500 000	1 785 000
majandamiskulud / <i>operating costs</i>	14 808 000	14 825 060
palgafond / <i>total payroll</i>	28 455 350	28 648 000
sotsiaalmaks / <i>taxes</i>	9 730 150	9 727 000

Personal / Staff

	1.01.2006	1.01.2007
Koosseisulised töötajad, sh / <i>Staffers, incl.</i>	287	287
täidetud / <i>positions filled</i>	255	249
kutsetunnistusega arhivaare / <i>certified archivists</i>	47	50
Koosseisuvälised ja töölepinguga töötajad / <i>temporary posts and employment contacts</i>	7	8

Arhiivihoidlad / Repositories

	1.01.2006	1.01.2007
ruumide kogupind / <i>total area (m²)</i>	32 414	32 414
hoidlapind / <i>repository area (m²)</i>	19 221	19 221
riulite kogupikkus (rm) / <i>total length of shelves (m)</i>	91 719	91 289
koormatud riulite pikkus (rm) / <i>archival material (m)</i>	74 013	76 460
riulite koormatus / <i>shelves loaded (%)</i>	81%	84%

Uurijateenindus / Researcher service

	2005	2006
uurijaid / <i>researches</i>	8006	8411
külastusi / <i>visits</i>	20 243	17 088
tellitud säilikuid / <i>units ordered</i>	153 473	163 974

Päringuid / *Requests*

	2005	2006
lahendatud päringuid / <i>requests answered</i>	13 505	14 318

Kogumine / *Acquisition*

	1.01.2006	1.01.2007
kogude suurus (fondid) / <i>amount of holdings (archives)</i>	18 261	18 338
kogude suurus (säilikud) / <i>amount of holdings (units)</i>	8 438 439	8 480 005

	2005	2006
arhiiviainese vastuvõtmine (säilikuid) / <i>accruals (units)</i>	212 769	109 915

Järelevalve / *Supervision*

	1.01.2006	1.01.2007
järelevalvealuseid asutusi / <i>number of institutions under supervision</i>	2931	2860

Publikatsioonid / *Publications*

	2005	2006
allikapublikatsioonid / <i>documentary publications</i>	1	2
monograafiad / <i>monographs</i>	1	2
teatmestu / <i>finding aids</i>	-	2
RA juhised / <i>Guidelines of the NA</i>	2	2
RA tegevuse ülevaade / <i>Biennial Report of the NA</i>	1	-
EAA toimetised / <i>Proceedings of the EHA</i>	1	2
ajakiri TUNA / <i>journal TUNA</i>	4	4 + 1

Kronoloogia 2005–2006

2005

- 7. jaanuar** Viljandi maa-arhiiv korraldas teabepäeva Viljandi ajalooõpetajatele, ET tutvustada pärimusküsitlust «Võim Eestis».
- 12. jaanuar** Ajalooarhiivi konservaatorid koos Pärnu maa-arhiivi töötajatega osalesid üleujutuse-järgsetel päästetöödel Pärnus: abistati kohalikku pensioniametit dokumentide sorteerimisel, kuivatamisel ja külmutuse organiseerimisel.
- 13. jaanuar** Eesti Teaduste Akadeemia saalis esitleti raamatut «Töotan ustavaks jääda... Eesti Vabariigi valitsus 1940–1992». Sündmuse käigus andis Peeter Mark, viimase peaministri Vabariigi Presidendi ülesannetes Heinrich Marga poeg, riigiarhivaar Priit Pirskole sümbolsele üle kaks esimest toimikut Vabariigi Valitsuse eksilise arhiivist.
- 13. jaanuar** Filmiarhiivis avati näitus «10 + aastat peavahis», kus tutvustati arhiivi ajalugu ning foto- ja filmimeeste töövahendeid. Ühtlasi näidati videofilmi «Filmiarhiiv esitleb».
- 13. jaanuar** Ajalooarhiivis algas arhiiviõpe Hugo Treffneri Gümnaasiumi õpilastele.
- 16.–19. jaanuar** Ruth Tiidor osales Euroopa standardimise komitee (CEN) kokkusaamisel Milaanos.
- 17.–21. jaanuar** Riigiarhiivi infosüsteemide osakond tutvustas arhiivi infosüsteemi (AIS) huvilistele Haapsalus, Kärdlas, Kuressaares, Pärnus ja Tallinnas.
- 24.–25. jaanuar** Kristi Lemmik tutvus Soome Rahvusarhiivi koolitussüsteemiga Helsingis.
- 26. jaanuar** Filmiarhiiv taaskäivitas filmiprogrammide õhtud Hüüru veskis.
- 28. jaanuar –
2. veebruar** Arhiivi infosüsteemi (AIS) tutvustati Viljandis, Valgas, Tartus, Jõgeval ja Rakveres.
- 8. veebruar** Harju maa-arhiivi Märjamaa arhiiv korraldas teabepäeva Märjamaa Gümnaasiumi põhikooli õpilastele.
- 8. veebruar** Viljandi maa-arhiiv tunnustas Tarvastu vallavalitsust kui maakonna parimat dokumendi- ja arhiivihaldust korraldavast asutusest 2004. aastal.

- 9. veebruar** Rahvusarhiivi külastas Ameerika Ühendriikide suursaadik Eestis pr Aldona Vos. Suursaadiku visiidi eesmärk oli uurida Raja vanausuliste koguduse raamatukogu konserveerimisprojekti jätkamise võimalusi.
- 11. veebruar** Lääne maa-arhiiv korraldas õppepäeva maakonna raamatukoguhoidjatele.
- 15. veebruar** Riigiarhiivi Maneeži tänava hoones avati Eesti ja Leedu arhiivide ühisprojektina sündinud näitus «Eesti-Leedu suhted 1919–1940». Avamisel osalesid kolleegid Leedu arhiividest ning diplomaatilise korpuse esindajad, s.h Leedu suursaadik Eestis hr Antanas Vinkus.
- 22. veebruar** Kaunase piirkonna arhiivis Leedus avati näitus «Leedu ja Eesti suhted 1918–1940». Rahvusarhiivist osalesid Priit Pirsko, Marge Tiidus, Mare Olde ja Tiiu Kravtsev, vastuvõtu korraldas Eesti suursaadik Leedus hr Andres Tropp.
- 22. veebruar** Ajalooarhiivi Vahi tänava hoones tähistati lahtiste uste päevaga maja 5. sünnipäeva.
- 2. märts** Pärnu Muuseumis avati koostöös Pärnu maa-arhiiviga sündinud näitus «Oma kohtust oma vallakohtuni».
- 3. märts** Maa-arhivaaride, osakonnajuhatajate ja juhtkonna infopäev Valga maa-arhiivis.
- 8. märts** Riigiarhiivi Madara tänava hoones avati professor Kaalu Kirme eestvedamisel valminud näitus «Eesti nahakunsti tippteoseid Riigiarhiivis».
- 21. märts** Filmiarhiiv tähistas Georg Otsa 85. sünniaastapäeva fotostendi avamise ja filminäitamisega.
- 22. märts** Pärnu maa-arhiiv viis läbi infotunni Pärnu linna huvikoolidele.
- 31. märts** Riigiarhiivi järelevalveosakonna infopäev järelevalvatavatele asutustele.
- 1. aprill** Arhiivi infosüsteemi (AIS) tutvustamine Jõgevamaa museoloogidele Jõgeva maa-arhiivis.
- 8. aprill** Mart Laar esitles monograafiat «Äratajad. Rahvuslik ärkamisaeg Eestis 19. sajandil ja selle kandjad» Kirjandusmuuseumis. Uurimuse kirjastas ja andis välja Ajalooarhiiv, raamat kuulub Ajalooarhiivi monograafiate sarja.
- 12. aprill** Kalev Koppel tutvustas ajalooliste halduspiiride kaardiserverit Kupits Ajalooarhiivis.
- 13. aprill** Valgamaa õpilaskonverents pärimusküsitluse «Võim Eestis» teemal.
- 25.–26. aprill** Ivi Tomingas osales Põhja- ja Baltimaade audiovisuaalarhiivide (IASA Põhjamaade sektsioon) koostööseminaril Riias, kus loodi Balti audiovisuaalarhiivide nõukogu (BAAC).
- 26.–28. aprill** Tiiu Oja ja Martin Terav täiendasid vappide kogu Läti Ajalooarhiivis.
- 28. aprill** Läänemaa arhiivimoodustajate teabepäev Haapsalus.

- 5. mai** Okupatsioonide muuseumis avati näitus «Eesti 1945». Väljapanek hõlmas dokumente, trükiseid ja esemeid Riigiarhiivi, Filmiarhiivi ja Okupatsioonide muuseumi kogudest. Külalistena võtsid sündmusest osa Eesti Vabariigi President Arnold Rüütel ja President Lennart Meri.
- 6.–13. mai** Arhivaaride Ühingu õppereis Ungarisse.
- 8.–13. mai** Lauri Leht osales avaliku sektori asutuste siseaudiitorite koolitusel Pariisis.
- 10. mai** Filmiarhiivi külastasid Soome Arhivaaride Ühingu liikmed.
- 10. mai** Rahvusarhiivi juhiste sarjas ilmus uus juhis «Ohuplaani koostamine».
- 11.–12. mai** Ajalooarhiivi külastasid Soome Rahvusarhiivi säilitusosakonna juhataja kt Jorma Vappula ja Soome mikrofilmijate ühingu liikmed.
- 16. mai** Ajalooarhiivi 84. sünnipäeva tähistamine, esitleti «Rahvusarhiivi tegevuse ülevaadet 2003–2004», avati näitus «1905. aasta» ning Tartu Kõrgema Kunstikooli tudengite fotonäitus J. Liivi tänava hoone teemal.
- 16. mai** Suleti Riigiarhiivi uurimissaal Toompeal, klienditeenindus koondus Madara tänavale.
- 18. mai** Eesti Mõisakoolide Ühenduse üldkoosolek ja konverents Maidla mõisas, Ajalooarhiiv tutvustas koostööprojekti.
- 18. mai** Filmiarhiivi filmiprogrammide sarja «Eesti igapäevaelu kinokroonikas 1940–1990» hooaja viimane üritus Tallinna Kinomajas.
- 19. mai** Tallinna Linnaarhiivis kuulutati välja 2004. a ajalookirjanduse aastapremia, premia pälvis Indrek Jürjo monograafia «Liivimaa valgustaja August Wilhelm Hupel» eest.
- 19.–22. mai** Ivi Tomingas osales konverentsil «Colloquia Jerzy Skowronek dedicata» Poolas.
- 23. mai** Ajalooarhiiv võttis vastu olulise teaduskogu, Tartu Tähetorni arhivaalid aastatest 1794–1971.
- 25.–27. mai** Balti arhiivide kohtumine Lätis Stamerienas. Kohtumise keskmes olid haldusküsimused, Eestit esindasid Toivo Jullinen, Jaak Koiduaru, Priit Pirsko, Marge Tiidus, Indrek Tuulik ja Birgit Kibal.
- 30. mai** Eesti Evangeelse Luteriusu Kiriku (EELK) peapiiskop Andres Põder ja riigiarhivaar Priit Pirsko allkirjastasid EELKle Rahvusarhiivi 2005. a eelarvest toetuse eraldamise lepingu ja arutasid edasisi koostöövõimalusi.
- 31. mai** Pärimusküsitluses «Võim Eestis» osalenud Viljandimaa õpilaste ja õpetajate tänuüritus koos ekskursiooniga Viljandi maa-arhiivis.

- 2. juuni** Eesti Filmi suvepäevad Filmiarhiivi hoovis; allkirjastati koostööprojekt «Eesti Film 100».
- 3. juuni** Ajalooarhiiv esitles halduspiiride kaardiserverit Kupits konverentsiga Vanemuise konverentsikeskuses.
- 1.–5. juuni** Koidu Laur ja Jaan Lehtaru osalesid rahvusvahelise köite- ja paberikonservaatorite ühenduse (IADA) ja MIP-projekti konverentsidel Leipzgis.
- 5.–12. juuni** Leen Jõesoo osales digitaalarhiivinduse suvekoolis Prantsusmaal Sophia-Antipolis.
- 7.–9. juuni** Soome Rahvusarhiivi konservaatorid tutvusid Ajalooarhiivi säilitusosakonnaga, eeskätt kogude seisundiuringu meetoodika ja selle tulemustega.
- 8. juuni** Pärimusküsitluses «Võim Eestis» osalenud paremate õpilaste ja õpetajate tänuüritus Tallinnas Okupatsioonide muuseumis koos ekskursiooniga Riigiarhiivi Madara tänava hoones. Sündmust toetas läkituse ja raamatutega Vabariigi President Arnold Rüütel.
- 8. juuni** Ajalooarhiiv esitles avalikkusele digiteeritud perekonnavaloo allikate kogu Saaga Tallinnas Rahvusraamatukogus. Üritust austasid kohalviibimisega President Lennart Meri ja peapiiskop Andres Põder.
- 13.–17. juuni** Peep Pillak koos Kultuuriministeeriumi ja Tartu Ülikooli Kunstimuseumi esindajatega viibis Vene Kultuuri ja Kino Föderaalagentuuri kutsel Moskvast ja Voronežis, et arutada ja jätkata koostööd Tartu Ülikooli kunstivarasid käsitleva kataloogi «Dorpat-Jurjev-Tartu ja Voronež: ülikooli kollektsiooni saatus» väljaandmisel.
- 15. juuni** Rahvusarhiivi juhiste sarjas ilmus uus juhise «Veekahjustustega arhivaalide käsitsemine».
- 17. juuni** Riigiarhiivi Maneeži tänava majas avati näitus «Olematu Tallinn — Vabaduse väljak Vabadussambaga».
- 20. juuni** Dokumendihalduri kutsekomisjoni esimene koosolek riigikantseleis, Rahvusarhiivi esindas Marge Tiidus.
- 20.–23. juuni** Kuldar Aas tutvus digitaalse säilitamise ja dokumendihaldusega Haagis.
- 30. juuni** Priit Pirsko, Marge Tiidus ja Toivo Jullinen kohtusid Narva linnapea ja linnasekretäriaga, et arutada Narva Linnaarhiivi linnakantseleiga ühendamisest tingitud küsimusi.
- 16.–17. juuli** Rahvusarhiivi suvepäevad Valgemetsas, korraldaja Ajalooarhiiv.
- 17.–23. juuli** Kalev Koppel osales kartograafia-ajaloo konverentsil Budapestis.
- 22.–26. august** Eve Keedus osales pärgamendiuuringute projekti «Improved Damage Assessment of Parchment» tulemusi tutvustaval seminaril Kopenhaagenis.

- 22. august –
30. september** Ajalooarhiivi konserveerimistalituses viibis praktikal Luise Maul Stuttgardi kunstiakadeemiast.
- 31. august** Lääne maa-arhiivi avatud uste päev Läänemaa koolide ajalooõpetajatele.
- 31. august –
2. september** Toivo Jullinen osales teisel rahvusvahelisel arhiivi- ja dokumendiajaloo konverentsil (I-CHORA 2) Amsterdamis.
- 2. september** Eesti Televisiooni hommikuprogrammis Terevisioon algas iga-reedene arhiiviminutite saatelõik Ajalooarhiivi, Riigiarhiivi, Tallinna Linnaarhiivi ja Kirjandusmuuseumi arhivaalide tutvustusega otse-eetris. Avasaates kõneles riigiarhivaar Priit Pirsko.
- 2. september** Rahvusarhiivi, Eesti Kirjandusmuuseumi ja Rahvusraamatukogu esindajate kohtumine Rahvuskaaslaste programmi nõukogu liikmetega haridus- ja teadusministeeriumi Tallinna esinduses, et arutada Välis-Eesti arhiivide küsimusi.
- 6. september** Ajalooarhiiv tähistas Otto Liivi 100. sünniaastapäeva kõnekoosoleku, Otto Liivi bareljeefi avamise ja näitusega, samas oli võimalik osta eriümbrikku koos margi ja templiga.
- 8.–9. september** Lauri Leht viibis EBNA arhiivivarguste töörühma koosolekul Stockholmis.
- 12.–15. september** Jaan Lehtaru osales Rahvusvahelise Muuseumide Nõukogu konserveerimiskomitee kongressil ja MIP projekti töökohtumisel Haagis.
- 12.–16. september** Toivo Jullinen, Jaak Koiduaru ja Marge Tiidus tutvusid riigi- ja eraarhiividega Kopenhaagenis, Århusis ja Viborgis.
- 12.–16. september** Kristi Lemmik tutvus Rootsi Rahvusarhiivi koolitussüsteemiga Stockholmis.
- 13. september** Ivi Tomingas külastas Soome Filmiarhiivi ja digiteerimislaborit Helsingis.
- 15. september** Tallinna Tehnikaülikoolis avati Filmiarhiivi koostatud fotonäitus «Tallinna Tehnikaülikool — sport läbi aegade».
- 15.–16. september** Rahvusvaheline arhiivikonverents «Estonian Archives in the European Context» Riigiarhiivis.
- 22.–23. september** Filmiarhiiv osales Matsalu 3. loodusfilmide festivalil, kus näidati Theodor Lutsu vaatefilmi «Ruhno» (1931).
- 25. september –
1. oktoober** Martin Terav osales digiteerimisalasel koolitusel Londonis.
- 29. september** Vabariigi Valitsus nimetas Priit Pirsko riigiarhivaari ametikohale teiseks ametiajaks (viieks aastaks) alates 25. oktoobrist 2005 kuni 24. oktoobrini 2010. aastal.

- 29.–30. september** Riigiametnike foorum Tartus, kus Rahvusarhiiv pälvis arhiivi infosüsteemi ja Saaga-kogu tõhusa arendamise eest 2. koha konkursil «Parim uuendus 2005».
- 4.–5. oktoober** Ajalooarhiivi säilitusosakonna ja Soome EVTEK instituudi koostööseminar koos loengu ja praktikumiga Ajalooarhiivis.
- 4.–7. oktoober** DLM-foorumi konverents «Electronic Records Supporting e-Government and Digital Archives» Budapestis, kus osales 11 Rahvusarhiivi töötajat, kaasettekandega esines Leeni Langebraun.
- 7. oktoober** Rahvusarhiiv võttis vastu KGB fotokogu, mis pärines Riigikogu liikme Jaanus Rahumägi isikuarhiivist. Fotode valikut eksponeeriti Riigiarhiivis veebruaris 2006.
- 11. oktoober** Lääne maa-arhiiv korraldas Täiskasvanud Õppija Nädala raames avatud uste päeva, tutvustades arhiivitööd.
- 14.–17. oktoober** Sirje-Mai Hallaste, Mare Purde, Lea Tegelman ja Ivi Tomingas osalesid Balti audiovisuaalarhiivide nõukogu korraldatud seminaril Riias, ettekandega esines Ivi Tomingas.
- 19.–22. oktoober** Ruth Tiidor osales Euroopa standardimise komitee (CEN) kokkusaamisel Milaanos.
- 24.–27. oktoober** Mairold Kaus osales kitsas- ja videofilmide digiteerimise ja säilitamise seminaril Mikkeli polütehnikumis.
- 25. oktoober** Harju maa-arhiivi teabepäev Harjumaa gümnaasiumide asjaajamise ja arhiivitöö eest vastutavatele töötajatele.
- 25. oktoober** Filmiarhiiv taasalustas kahel korral kuus Hüüru veskis toimuvate filmiõhtutega.
- 2.–9. november** Peep Pillak osales ettekandega Eesti–Prantsusmaa suhetest Andres Dido 150. sünniaastapäevale pühendatud kollokviumil Pariisis.
- 3. november** Maa-arhivaaride, osakonnajuhatajate ja juhtkonna infopäev Viljandi maa-arhiivis.
- 10. november** Ajalooarhiivi külastasid kolleegid Läti arhiividest, et tutvuda Saaga ülesehituse ja kasutamisega.
- 11. november** Arhivaari kutseksam, tunnistus väljastati 15 inimesele.
- 17.–18. november** Priit Pirsko osales Euroopa riigiarhivaaride ümarlaua (EBNA) kohtumisel Londonis.
- 21.–22. november** Riigikantselei dokumendihalduse osakonna töötajate ja Rahvusarhiivi esindajate kohtumine Pühajärve puhkekeskuses.
- 25. november** Filmiarhiiv avas näitused «Vironia 105», «110 aastat vendade Lumiere'de kinonäitamisest» ning «Kaljo Kiisk — 80».

- 29. november** Ajalooarhiivi külastas Ameerika Ühendriikide kultuuriatašee Eestis hr Eric Johnson, et arutada Raja vanausuliste raamatukogu konserveerimise projekti.
- 28. november** Pärnu maa-arhiiv avas näituse «Põnevaid leide Pärnu arhiivi raamatukogust».
- 28. november – 3. detsember** Indrek Kuuben ja Priit Pirsko viibisid rahvusvahelise arhiivide ümarlaua (CITRA) konverentsil «Arhivaalid ja arhiivid globaalajastul» Abu Dhabis, Araabia Ühendemiraatides.
- 30. november – 2. detsember** Paavo Annus osales helisalvestiste digiteerimise ja pikaajalise säilitamise seminaril Helsingis.
- 5. detsember** Filmiarhiiv avas näituse «Ülevaade Matsalu rahvusvahelisest loodusfilmide festivalist 2003–2005».
- 7. detsember** Mairold Kaus tutvus Digital Film Finland OY tööga Helsingis.
- 7.–10. detsember** Riias toimus 7. Balti restauraatorite konverents, kus ettekandega osalesid Ruth Tiidor ja Jaan Lehtaru ning stendiettekandega Eve Keedus. Samaaegselt viis Rahvusarhiiv koostöös Läti Restauratorite Ühinguga läbi üle-Euroopalise MIP-projekti ühisseminari.
- 9. detsember** Ajalooarhiivis avati näitus «1905. aasta ja Tartu», samaaegselt korraldas Õpetatud Eesti Selts konverentsi «100 aastat ülemaalisest rahva-asebike koosolekust Tartus».
- 15.–16. detsember** Kalev Jaago tutvustas Saaga andmekogu Eesti Kirjandusmuuseumi korraldatud folkloristide talvekonverentsil «Haldjas 10» Marguse puhkekeskuses Nüplis.
- detsember** Valga maa-arhiiv korraldas õpilastele arhiivitunde, vaatamiseks oli Eesti Genealoogia Seltsi rändnäitus sugupuudest ja Valgamaa teemaline film.
- 2006
- 2. jaanuar** Ajalooarhiiv avas eraldi klienditeenindusruumi vestibüüli kõrval.
- 12. jaanuar** Riigikantselei korraldusel toimus Tartus digidokumentide säilitamise koolitus, mille viisid läbi mainekad välislektorid Jan Dalsten Sørensen Taani ja Jacqueline Slats Hollandi rahvusarhiivist.
- 23.–24. jaanuar** Toivo Jullinen osales DLM-foorumi täidesaatva komitee kohtumisel Londonis.
- 24.–27. jaanuar** Jaan Lehtaru osales MIP-projekti töökohtumisel Newcastle's.
- 27. jaanuar** 20 Riigiarhiivi kolleegi tutvusid Soome Rahvusarhiivi tööga.

- 31. jaanuar** Riigiarhivaar kinnitas Rahvusarhiivi digitaalarhiivinduslike kavade elluviimiseks DiANA töörühma (*Digital Archives for the National Archives*).
- 1. veebruar** Ajalooarhiivi struktuur muutus arhiivi kolmele põhifunktsioonile vastavaks: kogumine (asutuste osakond), säilitamine (säilitusosakond koos konserveerimis-, tagatisfondi- ja hoiutalitusega) ning kasutamine (kasutusosakond koos teenindus-, teatme- ja publitseerimistalitusega).
- 8. veebruar** Vabariigi presidendilt said teenetemärgi neli Rahvusarhiivi töötajat: Arvo Pesti (Riigivapi III klass) ja Andres Langemets (Riigivapi IV klass) Eesti iseseisvuse taastajatena ning Harald Raudi (Valgetähe IV klass) ja Ivi Tomingas (Valgetähe V klass) audiovisuaalse kultuuripärandi hoidjate ja populariseerijatena.
- 24.–26. veebruar** Jaan Lehtaru viibis MIP-projekti viimasel kohtumisel Göteborgis.
- 1.–3. märts** Priit Pirsko osales Ungari rahvusarhiivi 250. sünnipäeva tähistamisel Budapestis.
- 5. märts** Meie seast lahkus Aita Parik, kauaaegne Viljandi (maa-)arhiivi juhataja.
- 12.–16. märts** Martin Terav ja Ruth Tiidor osalesid kultuuripärandi säilitamise konverentsil Leipzigs.
- 15.–17. märts** Lauri Leht osales EBNA arhiivivarguste töörühma koosolekul Haagis.
- 28. märts** Ajalooarhiivi ja EELK Konsistooriumi koostöös käivitati annetuskampania EELK kogudustes asuvate kirikuarhivaalide füüsilise seisundi parandamiseks ja arhivaalidele Saaga kaudu juurdepääsu loomiseks.
- 30.–31. märts** Ivi Tomingas osales Euroopa Nõukogu poolt kokku kutsutud filmiekspertide nõupidamisel Brüsselis.
- 31. märts** Riigiarhiivis tähistati ajakirja Tuna 30. numbril ilmumist ning esitleti Tuna 2005. aasta artiklipreemia laureaate.
- 3.–6. aprill** Toivo Jullinen, Pille Noodapera ja Kaja Pullonen viibisid DLM-foorumi liikmete vahekonverentsil Viinis.
- 5.–9. aprill** Priit Pirsko osales Euroopa riigiarhivaaride (EBNA) kohtumisel Viinis.
- 7. aprill** Ajalooarhiivis kuulutati välja 2005. a ajalookirjanduse aastapreemia, preemia pälvisid Ago Pajur ja Tõnu Tannberg koguteose «Eesti ajalugu» IV köite eest.
- 17. aprill** Ajalooarhiivi ja Filmiarhiivi koostöös sündis arhivaalide digiteerimist tutvustav kompetentsikeskuse veebilehekülg.
- 18. aprill** Saaga-kogus ületati ühe miljoni digipildi piir, Saaga kasutajaid oli 14 750, korraga keskmiselt 75 inimest.

- 20. aprill** Ajalooarhiivi asutuste osakond korraldas teabepäeva järelvalvealustele asutustele.
- 21. aprill** Viljandi maa-arhiiv viis koostöös Viljandi Omavalitsuste Liiduga läbi tänuürituse maakonna koolinoortele, arhiiv tänas pärimusküsitluses «Võim Eestis» osalenud õpilasi.
- 27. aprill** Filmiarhiiv ja Eesti Kulturfilm tähistasid 35. ja 75. sünnipäeva ühiskonverentsiga Tallinna Kinomajas. Filmiarhiivist esinesid ettekandega Lea Tegelman ja Ivi Tomingas.
- 27.–28. aprill** Toivo Jullinen osales Euroopa Komisjoni Euroopa arhiivigrupi koosolekul Brüsselis.
- 28. aprill** Rahvusarhiivi külastasid Soome omavalitsusarhivaarid Osmo Palose juhtimisel.
- 2. mai** Tervishoiumuuseumis avati Filmiarhiivi ja muuseumi ühine fotonäitus «Hetki Eesti meditsiini minevikust».
- 3. mai** Maa-arhivaaride, osakonnajuhatajate ja juhtkonna infopäev Lääne-Viru maa-arhiivis Rakveres.
- 5. mai** Ajalooarhiivi külastasid kolleegid Soome rahvusarhiivi eraarhiivide osakonnast Marja Pohjola juhtimisel.
- 5.–6. mai** Viljandi maa-arhiivi ja Läti põhjapoolsete maa-arhiivide ühisseminar klienditeeninduse teemal.
- 8.–12. mai** Indrek Kuuben, Edith Seegel, Kristina Teral ja Mairold Kaus osalesid europrojekti QVIZ (*Query and Context based Visualization of time-spatial Cultural Dynamics*) koosolekul Rootsisis Umeås.
- 9.–12. mai** Martin Terav ja Erik Uus külastasid digiteerimiskeskusi Oslos ja Bergenis.
- 15. ja 22. mai** Filmiarhiiv näitas filmiprogrammi Tallinna Ülikooli ööraamatukogu ürituste raames.
- 16. mai** Ajalooarhiiv tähistas 85. sünnipäeva ekskursioonide, Saaga-kogu tutvustamise ja näituse «Võrumaa sugupuud» avamisega. Samas esitleti Ajalooarhiivi trükiseid, s.h Arhiivijuhi teist osa.
- 16.–20. mai** Ruth Tiidor osales Euroopa standardimise komitee (CEN) kokkusaamisel Roomas.
- 17.–21. mai** Tiina Hirv, Toivo Jullinen, Peeter Kenkmann, Birgit Kibal, Ülle Narits, Priit Pirsko, Edith Seegel ja Helina Tennasilm osalesid VII Euroopa arhiivide konverentsil «Arhivaar — tõusev elukutse Euroopas» Varssavis.
- 26. mai** Riigiarhiiv tähistas 85. sünnipäeva näituse «Eesti Vabariigi Valitsus eksilil» avamisega.

- 26. mai** Arhiivipedagoog Edith Seegel ja arhivaar Tõnis Tärna viisid läbi arhiivitunni Võrumaa Ruusmäe põhikooli õpilastele.
- 28. mai – 2. juuni** Ruth Tiidor viibis Rahvusvahelise Arhiivinõukogu säilituskomitee (ICA/CPTe) koosolekul Prahast.
- 31. mai** Pärimusküsitluses «Võim Eestis» osalenud paremate õpilaste ja õpetajate tänuüritus Tartus koos KGB kongide muuseumi ja Tartu Linnamuuseumi peamaja külastusega. Sündmust toetas läkituse ja raamatutega Vabariigi President.
- 2. juuni** Muuseumide öö raames näitas Filmiarhiiv Eesti esimest mängufilmi «Karujaht Pärnumaal» Eesti Ajaloomuuseumis.
- 5.–9. juuni** Tiiu Oja viibis Taani Rahvusarhiivis, kasutades Vello Helki fondist saadud stipendiumi Eesti ala pitserte ja pitsatite uurimiseks.
- 6. juuni** Projekti «Baltic Connections» raames avati veebiväljund Läänemere kaubanduse allikatest aastail 1450–1800.
- 7.–9. juuni** Balti arhiivide kohtumine Leedus Veliounas. Kohtumise teema oli «Arhiivid ja infoühiskond», Eestit esindasid Toivo Jullinen, Indrek Kuuben, Priit Pirsko, Marge Tiidus, Hanno Vares ja Birgit Kibal.
- 7.–11. juuni** Koit Saarevet osales mäluasutuste infosüsteeme käsitleval koosolekul Budapestis.
- 8.–12. juuni** Indrek Jürjo osales Balti Ajalookomisjoni koosolekul ja konverentsil Göttingenis.
- 9. juuni** Lääne maa-arhiiv korraldas koolituspäeva maakonna koolidest arhiivimoodustajatele.
- 13.–16. juuni** Peep Pillak osales projekti «Euroopa kultuuripärandi võrgustik» aastakoosolekul Ohridis, Makedoonias.
- 14. juuni** Tartu Linnamuuseumi KGB kongide muuseumis avati Riigiarhiivi kogudel põhinev väljapanek «Tartu julgeolekuosakonna töö-, spordi- ja pidupäevad».
- 15. juuni** Arhivaaride Ühingu matk Kõrvemaal.
- 19.–24. juuni** Indrek Kuuben osales Euroopa kultuuripärandi digiteerimisküsimusi käsitleval konverentsil «An Expedition to European Digital Cultural Heritage: Collecting, Connecting — and Conserving?» Salzburgis.
- 27. juuni – 1. juuli** Eesti mäluasutuste, peamiselt Eesti Kirjandusmuuseumi ja Rahvusarhiivi koostöös toimus rahvusvaheline Välis-Balti arhiivikonverents Tartus, hõlmates ka Ajalooarhiivi ja Riigiarhiivi külastusi.
- 5.–7. juuli** Toivo Jullinen osales DLM-foorumi juhatuse koosolekul Londonis.

- 8.–9. juuli** Rahvusarhiivi suvepäevad Valklas ja Kõrvemaa puhkekeskuses, korraldaja Filmiarhiiv.
- 16.–19. juuli** Kuldar Aas osales metaandmete säilitamise koolitusel Glasgows.
- 23.–25. august** Indrek Jürjo osales Põhjamaade arhiivipäevadel Uppsalas.
- 28. august** Saaga-kogusse jõudsid esimesed arhivaalid Tallinna Linnaarhiivist.
- 28.–30. august** Liivi Uuet osales Ungari arhivaaride päevadel Veszpremis.
- 29. august – 2. september** Tatjana Šor osales rahvusvahelisel Balti rahvaste kultuurikonverentsil Peterburis.
- 4.–5. september** Rahvusraamatukogus toimus digitaalse säilitamise seminar «DELOS Seminar on Digital Libraries and Digital Preservation», kus kaasettekandega esinesid Kuldar Aas ja Leeni Langebraun.
- 13.–15. september** Tiina Valgma ja Jelena Vammus osalesid vanaraamatu seminaril Riias.
- 18. september** Filmiarhiiv avas väljapaneku «Rahvusoper Estonia — 100».
- 18.–20. september** Peter Defize Hollandi rahvusarhiivist viis Riigiarhiivi ja Ajalooarhiivi säilitusosakonna töötajatele läbi kaartide seisundiuringu seminari Ajalooarhiivis.
- 18.–22. september** Martin Terav osales konverentsil «Towards the European Digital Library» Hispaanias Alicantes.
- 20. september** Ajalooarhiivis toimus haridusteemaline teabepäev «Haridus – arhiiv – haritus», kus avati arhiivikooli kodulehekülj, dokumendinäitus «Dokumendid koolis» ning koopianäitus «Mõisakoole kaartidel ja fotodel». Ühtlasi anti üle Ajalooarhiivi preemia parimale üliõpilastööle, preemia jagasid Maive Mürk ja Kadri Tooming bakalaureusetööde eest.
- 21.–24. september** Lea Tegelman ja Kristi Kaevand osalesid Balti audiovisuaalarhiivide nõukogu korraldatud seminaril Riias, ettekandega esines Lea Tegelman.
- 21.–24. september** Filmiarhiiv osales Matsalu 4. rahvusvahelisel loodusfilmide festivalil.
- 25. september** Edith Seegel ja Tõnis Tärna külastasid Albu mõisas paiknevat põhikooli, et arendada koostööd mõisakoolide projekti raames.
- 28. september** Ajalooarhiivi ja Eesti Mõisakoolide Ühenduse kohtumine Kõpu põhikoolis Suure-Kõpu mõisas.
- 1.–3. oktoober** Jaan Lehtaru osales projekti «Artefaktide ja keskkonna vastastikune keemiline toime» (COST Action D42 EnviArt) avakohtumisel Brüsselis.

- 2.–5. oktoober** Toivo Jullinen, Jaak Koiduaru ja Marge Tiidus külastasid rahvusarhiive Tšehhis ja Slovakkias.
- 4. oktoober** Ajaloomuuseumis avati Filmiarhiivi osalusel valminud näitus «110 aastat esimesest kinoetendusest Eestis».
- 4.–5. oktoober** Lauri Leht osales EBNA arhiivivarguste töörühma koosolekul Brüsselis.
- 9.–13. oktoober** Indrek Kuuben, Tõnis Tärna ja Erik Uus osalesid projekti QVIZ koosolekul Uppsalas.
- 19.–20. oktoober** Tiia Nurmsalu osales käsikirjade konserveerimise seminaril Kopenhaagenis.
- 25. oktoober** Käivitus Rahvusarhiivi ametikohtade hindamine.
- 27.–31. oktoober** Ivi Tomingas viibis tele- ja audiovisuaalsete arhiivide rahvusvahelise organisatsiooni FIAT/IFTA aastakonverentsil Madridis.
- 27. oktoober** Riigikantselei ja Riigi Kinnisvara AS allkirjastasid ühiste kavatsuste protokoll, millega loodi alus Tartus J. Liivi 4 krundile uue hoone ehitamiseks ja olemasoleva arhiivimaja renoveerimiseks.
- 2.–3. november** Maa-arhivaaride, osakonnajuhatajate ja juhtkonna infopäev Haapsalus.
- 7.–9. november** Benno Aavasalu, Toivo Jullinen, Indrek Kuuben, Sirje Prits, Martin Terav ja Ruth Tiidor tutvusid digiteerimise töökorralduse ja tehnikaga Rootsi rahvusarhiivi digikeskustes Ramseles, Fränstas ja Junseles.
- 7.–10. november** Helina Tennasilm osales ettekandega konverentsil «Globalization, Digitization, Access and Preservation of Cultural Heritage» Sofias.
- 9.–10. november** Priit Pirsko osales Euroopa riigiarhivaaride ümarlaul (EBNA) Soome rahvusarhiivis.
- 10. november** Arhivaari kutseksam, tunnistus väljastati üheksale inimesele.
- 10. november** Filmiarhiivi ja Nõmme Muuseumi ühisnäituse «Nõmme linn 80» avamine Nõmme muuseumis.
- 12.–15. november** Külli Niidassoo osales elektroonilisi dokumente käsitleval konverentsil Marburgi arhiivikoolis.
- 14. november** Tõnis Tärna viibis Eesti Mõisakoolide Ühenduse õppepäeval Kõpus.
- 15. november** Rahvusraamatukogus toimus teabepäev «Geograafia paneb paika», kus Tõnis Tärna esines ettekandega ajaloolistest geoinfoandmetest.
- 15.–17. november** Toivo Jullinen osales DLM-foorumi aastakoosolekul ja konverentsil Helsingis. Konverentsil osalesid Piret Randmäe ja Tuuli Tarandi.

- 16.–17. november** Leeni Langebraun viibis europrojekti «Protean+» taotluse koostamisel Stockholmis.
- 21. november** Esmakordne paberikonservaatorite kutseksam Eestis, tunnistus väljastati kaheksale inimesele, s.h Küllike Pihkvale Ajalooarhiivist.
- 23. november** Filmiarhiiv viis läbi teabepäeva arhiivimoodustajatele.
- 17.–26. november** Priit Pirsko ja Marge Tiidus viibisid rahvusvahelise arhiivide ümarlaua (CITRA) konverentsil «Sharing Memory Through Globalization» Curacaol, Hollandi Antillidel.
- 22.–25. november** Ruth Tiidor osales Euroopa standardimise komitee (CEN) koosolekul Milaanos.
- 24. november** Pärnu Endla teatri 95. aastapäeva tähistamiseks avati Pärnu maa-arhiivis näitus ««Kauka jumala» lavastus Pärnus 1953. aastal».
- 29. november** Rahvusarhiivi ja Sotsiaalkindlustusameti kahepoolne infopäev Riigiarhiivis.
- 30. november** Vabariigi Valitsuse pressikonverentsil (rahvastikuminister Paul-Eerik Rummo) esitleti ajakirja Tuna venekeelset eriväljaannet «Спецвыпуск по истории Эстонии с 17 по 20 век».
- 30. november – 1. detsember** Kuldar Aas ja Hanno Vares osalesid digiarhiivinduse seminaril Liverpoolis.
- 4.–5. detsember** Tallinnas kohtusid projekti «The Baltic Way» raames Balti riikide eksperdid, arutades Balti keti kui vägivalda vastu võitlemise unikaalse sündmuse esitamist UNESCO maailma mälu registrisse. Rahvusarhiivi esindasid Indrek Jürjo ja Ivi Tomingas.
- 7.–8. detsember** Toivo Jullinen viibis Euroopa Komisjoni Euroopa arhiivigrupi koosolekul Brüsselis.
- 14.–15. detsember** Ajalooarhiivi külastasid kolleegid Läti Ajalooarhiivist ning konserveerimise ja mikrofilmimise keskusest.
- 15. detsember** Ajalooarhiiv esitles kolme publikatsiooni: «Vene aeg Eestis: Uurimusi 16. sajandi keskpaigast kuni 20. sajandi alguseni», «Pärnu linnatolliraamatud Ajalooarhiivis (1764–1782)» (veebiväljaanne) ja «EKP KK Büroo istungite regestid».
- 18. detsember** Rahvusringhäälingu 80. sünnipäeval avas Filmiarhiiv näituse «80 aastat regulaarseid raadiosaateid. Raadiohääli Felix Moor» ja esitles CD-plaati valikuga helisalvestistest ja filmiklippidest.
- 18. detsember** Okupatsioonide muuseumis avati muuseumi ja Riigiarhiivi ühisenäitus «Meie isikutunnistusi XX sajandil».
- 19. detsember** Rahvusarhiiv sai Euroopa Liidu juhtimiskoolituse programmil toetuse arenguveestluste läbiviimiseks alates 2007. aastast.

Chronology 2005-2006

2005

January 7 – Viljandi Regional Archives organized the information day for the history teachers of Viljandi, introducing the heritage inquiry «Authority in Estonia».

January 12 – The conservators of the Historical Archives together with the employees from Pärnu Regional Archives participated in the post-flood rescue action in Pärnu: help was provided for the local Pension Board in sorting, drying and freezing the documents.

January 13 – The book «I pledge to stay loyal... The Government of the Republic of Estonia 1940 –1992» was presented in the assembly hall of the Estonian Academy of Sciences. During the event, Peeter Mark, the son of the last Prime Minister in duties of the President Heinrich Mark, symbolically handed over to the State Archivist Priit Pirsko the two first dossiers from the archive of the Government of the Republic in Exile.

January 13 – The exhibition «10+ years on the main guard» was opened in the Film Archives, where the working equipment of photo and film crews was introduced. At the same time, the video film «The Film Archives presents» was demonstrated to people.

January 13 – The archives study session for the students of Hugo Treffner Gymnasium began in the Historical Archives.

January 16-19 – Ruth Tiidor participated in the meeting of European Committee for Standardization (CEN) in Milan.

January 17-21 – The Department of Information Systems of the State Archives introduced the Archival Information System (AIS) for the interested parties in Haapsalu, Kärdla, Kuressaare, Pärnu and Tallinn.

January 24-25 – Kristi Lemmik studied the training system of the National Archives of Finland in Helsinki.

January 26 – The Film Archives revived the evenings of film programmes in Hüüru mill.

January 28 – February 2 – The Archival Information System (AIS) was introduced in Viljandi, Valga, Tartu, Jõgeva and Rakvere.

February 8 – Märjamaa Archives of Harju Regional Archives organized the information day for the basic school students of Märjamaa Gymnasium.

February 8 – Viljandi Regional Archives recognized Tarvastu rural municipality government as the best institution in the county in 2004 in terms of the document and archives administration.

February 9 – The Ambassador of the United States of America to Estonia Madam Aldona Wos paid visit to the National Archives. The purpose of the Ambassador's visit was to investigate the means for the continuation of the conservation project of Raja Old Believers' library.

February 11 – Lääne Regional Archives organized the training day for the county's librarians.

February 15 – The exhibition «Relations between Estonia and Lithuania in 1919–1940», a joint project of Estonian and Lithuanian archives, was opened at Maneeži Street building of the State Archives. The opening was attended by the colleagues from Lithuanian archives and the members of the diplomatic corps, including Lithuanian Ambassador to Estonia Mr Antanas Vinkus.

February 22 – The exhibition «Relations between Lithuania and Estonia in 1918–1940» was opened in Kaunas Regional Archives in Lithuania. The National Archives was represented by Priit Pirsko, Marge Tiidus, Mare Olde and Tiiu Kravtsev, the reception was organized by Estonian Ambassador to Lithuania Mr Andres Tropp.

February 22 – The Day of Open Doors was organized to celebrate the 5th anniversary of Vahi Street building of the Historical Archives.

March 2 – The exhibition «From lynch law to parish court» in cooperation with Pärnu Regional Archives was opened in Pärnu Museum.

March 3 – The information day of the regional archivists, the departmental heads and the management in Valga Regional Archives.

March 8 – The exhibition «Highlights of Estonian leather art in the State Archive», coordinated by Professor Kaalu Kirme, was opened in Madara Street building of the State Archives.

March 21 – The Film Archives celebrated the 85th birthday anniversary of Georg Ots with the opening of the photo stand and the film show.

March 22 – Pärnu Regional Archives carried out the information hour for hobby schools of Pärnu municipality.

March 31 – The information day of the Supervision Department of the State Archives for the supervised institutions.

April 1 – The introduction of the Archival Information System (AIS) to museologists of Jõgeva County in Jõgeva.

April 8 – Mart Laar presented his monograph «National activists. National awakening in Estonia in the 19th century and its protagonists» in the Estonian Literary Museum. The research was published and issued by the Historical Archives and belongs to the series of monographs of the Historical Archives.

April 12 – Kalev Koppel introduced «Kupits» – the map server of historical-administrative borders – in the Historical Archives.

April 13 – The student conference in Valga County on the theme of the heritage inquiry «Authority in Estonia».

April 25–26 – Ivi Tomingas participated in the cooperation seminar of the Nordic and Baltic countries' audio-visual archives (the Nordic countries' section of IASA) in Riga, where the Council of the Baltic Audio-Visual Archives (BAAC) was established.

April 26–28 – Tiiu Oja and Martin Terav supplemented the collection of coat of arms in Latvian Historical Archives.

April 28 – The information day of Läänemaa archive creators in Haapsalu.

May 5 – The exhibition «Estonia 1945» was opened in the Museum of Occupations. The exhibition incorporated documents, printouts and items from the collections of the State Archives, the Film Archives and the Museum of Occupations. The guests to the event included presidents of the Republic of Estonia Arnold Rüütel and Lennart Meri.

May 6–13 – The study tour of the Association of Archivists in Hungary.

May 8–13 – Lauri Leht participated in the training of internal auditors of the public sector in Paris.

May 10 – The members of the Association of Finnish Archivists visited the Film Archives.

May 10 – The new guideline «Organizing the danger plan» was published in the series of the National Archives' guidelines.

May 11–12 – The deputy head of the Conservation Department of the National Archives of Finland Jorma Vapula and the members of the Finnish Microfilm Makers visited the Historical Archives.

May 16 – The celebration of the 84th birthday of the Historical Archives: «Overview of the activities of the National Archives in 2003-2004» was presented, and the exhibition «The year 1905» and the photo exhibition by the students of Tartu Higher Art School on the theme of J. Liivi Street building were opened.

May 16 – The research hall of the State Archives was closed in Toompea, the customer service was allocated to Madara Street.

May 18 – The general meeting and conference of the Association of Estonian Manor Schools in Maidla manor; the Historical Archives introduced the cooperation project.

May 18 – The last event of the Film Archives' series of film programmes «Estonian daily life in newsreel in 1940-1990» in Tallinn Cinema House.

May 19 – The annual award of historiography was announced in Tallinn City Archives, the award was given to Indrek Jürjo's monograph «Livonian enlightener August Wilhelm Hupel».

May 19–22 – Ivi Tomingas participated in the conference «Colloquia Jerzy Skowronek dedicata» in Poland.

May 23 – The Historical Archives received the important scientific collection – the archival of Tartu Observatory from 1794-1971.

May 25–27 – The meeting of the Baltic archives in Stameriena in Latvia. The meeting concentrated on the administrative issues. Estonia was represented by Toivo Jullinen, Jaak Koiduaru, Priit Pirsko, Marge Tiidus, Indrek Tuulik and Birgit Kibal.

May 30 – The Archbishop of Estonian Evangelical Lutheran Church (EELK) Andres Põder and the State Archivist Priit Pirsko signed the agreement of allocating support to EELK from the National Archives' budget of 2005 and discussed the opportunities of further cooperation.

May 31 – The acknowledgement event and the excursion in Viljandi Regional Archives for the students and teachers of Viljandi County who participated in the heritage inquiry «Authority in Estonia».

June 2 – The Summer Days of Estonian Film in the courtyard of the Film Archives; the cooperation project «Estonian Film 100» was signed.

June 3 – The Historical Archives introduced «Kupits», the map server of administrative borders, with the conference in Vanemuise Conference Centre.

June 1–5 – Koidu Laur and Jaan Lehtaru participated in the international conferences of Book and Paper Conservators (IADA) and MIP-Project in Leipzig.

June 5–12 – Leen Jõesoo participated in the summer school of digital archivization in Sophia-Antipol in France.

June 7–9 – The conservators from the National Archives of Finland studied the Preservation Department of the Historical Archives, and primarily the methodology of condition survey of the collections and its results.

June 8 – The acknowledgment event of students and teachers who participated in the heritage inquiry «Authority in Estonia» in the Museum of Occupations with the excursion in Madara Street building of the State Archives. The event was supported by the address and books from the President of the Republic Arnold Rüütel.

June 13–17 – Peep Pillak together with the representatives from the Ministry of Culture and the Art Museum of Tartu University visited Mocow and Voronezh on the invitation of the Federal Agency of Russian Culture and Cinema in order to discuss and continue the cooperation in publishing the catalogue «Dorpat-Jurjev-Tartu and Voronezh: the fate of the university's collection» that touches upon the art collection of Tartu University.

June 15 – The new guideline «Handling of the archival with water damage» was issued in the series of the National Archives' guidelines.

June 17 – The exhibition «Non-existent Tallinn – Freedom Square with Freedom Monument» was opened in Maneeži Street building of the State Archives.

June 20 – The first meeting of the professional commission of the document administrator in the State Chancellery; the National Archives was represented by Marge Tiidus.

June 20–23 – Kuldar Aas studied the document administration and the digital preservation in Hague.

June 30 – Priit Pirsko, Marge Tiidus and Toivo Jullinen met with the Mayor and the City Secretary of Narva, in order to discuss the questions related with the merging of Narva City Archives and the City Office.

July 16–17 – The Summer Days of the National Archives in Valgemetsa, organized by the Historical Archives.

July 17–23 – Kalev Koppel participated in the conference of the history of cartography in Budapest.

August 22–26 – Eve Keedus participated in the seminar introducing the results of the project of parchment research «Improved Damage Assessment of Parchment» in Copenhagen.

August 22 – September 30 – Luise Maul from Stuttgart Art Academy undertook the practice in the Preservation Department of the Historical Archives.

August 31 – The Day of Open Doors of Lääne Regional Archives for the history teachers of Lääne County schools.

August 31 – September 2 – Toivo Jullinen participated in the Second International Conference on the History of Records and Archives (I-CHORA 2) in Amsterdam.

September 2 – In the morning programme «Terevisioon» of Estonian Television, the show «Archives' minutes» started to be aired every Friday with the live introduction of archival items from the Historical Archives, the State Archives, Tallinn City Archives and the Estonian Literary Museum. The State Archivist Priit Pirsko was the guest speaker in the opening show.

September 2 – The meeting of the representatives of the National Archives, the Estonian Literary Museum and the National Library with the members of the Council of Fellow Nationals Program in the representation of the Ministry of Education and Research, in order to discuss the issues of Estonian archives abroad.

September 6 – The Historical Archives celebrated Otto Liiv's centenary birthday with the meeting of presentations, the opening of Otto Liiv's bas-relief and the exhibition, at the same time, special envelopes with stamps and seals commemorating the event were sold.

September 8–9 – Lauri Leht took part in the meeting of EBNA's working group on the theft of archival documents in Stockholm.

September 12–15 – Jaan Lehtaru participated in the Congress of the Conservation Committee of the International Council of Museums and the working meeting of MIP-Project (metals in paper) in Hague.

September 12–16 – Toivo Jullinen, Jaak Koiduaru and Marge Tiidus studied the state and private archives in Copenhagen, Århus and Viborg.

September 12–16 – Kristi Lemmik studied the training system of the National Archives of Sweden in Stockholm.

September 13 – Ivi Tomingas visited the Finnish Film Archives and the digitalization laboratory in Helsinki.

September 15 – The photo exhibition «Tallinn Technical University – sport through times» by the Film Archives was opened in Tallinn Technical University.

September 15–16 – The international archives conference «Estonian Archives in the European Context» in the State Archives.

September 22–23 – The Film Archives participated in the 3rd Matsalu Nature Films Festival, demonstrating the film «Ruhno» (1931) by Theodor Luts.

September 25 – October 1 – Martin Terav participated in the training of digitalization in London.

September 29 – The Government appointed Priit Pirsko the State Archivist for the second term (for five years) from October 25, 2005, till October 24, 2010.

September 29–30 – The forum of state officials in Tartu, where the National Archives received the 2nd place in the competition «The best novelty 2005» for the efficient development of the «Saaga» collection.

October 4–5 – The cooperation seminar between the Preservation Department of the Historical Archives and Finnish EVTEK Institute with the lecture and practice in the Historical Archives.

October 4–7 – The Conference of DLF-Forum «Electronic Records Supporting e-Government and Digital Archives» in Budapest, taken part by 11 employees from the National Archives, supplementary report was presented by Leeni Langebraun.

October 7 – The National Archives received the KGB's photo collection from the personal archive of the parliamentarian Jaanus Rahumägi. The selection of photos was exhibited in the State Archives in February 2006.

October 11 – Lääne Regional Archives organized the Day of Open Doors within the Week of Adult Learner with the introduction of archival work.

October 14–17 – Sirje-Mai Hallaste, Mare Purde, Lea Tegemann and Ivi Tomingas participated in the seminar in Riga organized by the Baltic Audiovisual Archival Council; Ivi Tomingas gave a presentation.

October 19–22 – Ruth Tiidor participated in the convention of the European Committee for Standardization (CEN) in Milano.

October 24–27 – Maiold Kaus took part in the seminar of the digitalization and preservation of narrow- and video-films in Mikkel Polytechnic.

October 25 – The information day of Harju Regional Archives for the employees responsible for the management of Harju County Gymnasiums and archival activity.

October 25 – The Film Archives restarted the film evenings twice a month in Hüüru mill.

November 2–9 – Peep Pillak participated with the presentation about the relations between Estonia and France in the colloquium dedicated to Andres Dido's 150th birthday anniversary in Paris.

November 3 – The information day of the regional archivists, the departmental heads and the management in Viljandi Regional Archives.

November 10 – The colleagues from Latvian archives visited the Historical Archives to study the composition and application of the «Saaga» environment.

November 11 – The qualification exam of archivists, certificates were issued to 15 persons.

November 17–18 – Priit Pirsko participated in the meeting of the European Board of National Archivists (EBNA) in London.

November 21–22 – The meeting of employees of the State Chancellery's Department of Document Management and the representatives of the National Archives in Pühajärve recreational centre.

November 25 – The Film Archives opened the exhibitions «Vironia 105», «110 years from the show of moving pictures by brothers Lumiere» and «Kaljo Kiisk – 80».

November 28 – Pärnu Regional Archives opened the exhibition «Fascinating finds from the library of Pärnu Archives».

November 29 - The cultural attaché of the United States of America to Estonia Mr Eric Johnson visited the Historical Archives to discuss the conservation project of Raja Old Believers' library.

November 28 – December 3 – Indrek Kuuben and Priit Pirsko participated in the International Conference of the Round Table on Archives (CITRA) «Archivals and archives in global era» in Abu Dhabi, United Arab Emirates.

November 30 – December 2 – Paavo Annus participated in the seminar of sound recordings' digitalization and their long-term preservation in Helsinki.

December 5 – The Film Archives opened the exhibition «Overview of Matsalu International Nature Films Festival 2003-2005».

December 7 – Mairold Kaus studied the activities of Digital Film Finland OY in Helsinki.

December 7–10 – The 7th Conference of Baltic Restorators in Riga, where the presentations were delivered by Ruth Tiidor and Jaan Lehtaru, while Eve Keedus gave the stand presentation.

December 9 – The exhibition «The year 1905 and Tartu» was opened in the Historical Archives, at the same time the conference «100 years from the nationwide meeting of delegates in Tartu» was organized by the Learned Estonian Society.

December 15–16 – Kalev Jaago introduced the «Saaga» database in the folklorists' winter conference «Fairy 10» organized by the Estonian Literary Museum in Marguse Recreational Centre in Nüpli.

December – Valga Regional Archives organized archival study classes for students; the itinerant exhibition of family trees by Estonian Genealogical Society was displayed and the film about Valga County was shown.

2006

January 2 – The Historical Archives opened the separate customer service room next to the vestibule.

January 12 – By the initiative of the State Chancellery, the training on the preservation of digitalized documents was carried out in Tartu, conducted by internationally renowned lecturers Jan Dalsten Sørensen from the National Archives of Denmark and Jacqueline Slats from the National Archives of the Netherlands.

January 23–24 – Toivo Jullinen participated in the meeting of the Executive Committee of DLF-Forum.

January 24–27 – Jaan Lehtaru participated in the working meeting of MIP-Project in Newcastle.

January 31 – The State Archivist appointed the working group DiANA (Digital Archives for the National Archives) to accomplish the National Archives' plans in the realm of the digitalized archivization.

February 1 – The structure of the Historical Archives changed in order to comply with the three main functions of the archives: collecting (Acquisition and Supervision Department), preserving (Preservation Department together with the Conservation Service, Microfilming and Imagine Service, and Holdings Maintenance Service) and using (Access and Enquiry Department with Consulting and Reference Service, Content and Description Service, and Publication Service).

February 8 – The President of the Republic bestowed the state decorations for the four employees of the National Archives: Arvo Pesti (3rd Class of the Order of the National Coat of Arms) and Andres Langemets (4th Class of the Order of the National Coat of Arms) as restorators of Estonian independence, and Harald Raudi (4th Class of the Order of the White Star) and Ivi Tomingas (5th Class of the Order of the White Star) as keepers and popularizers of the cultural heritage.

February 24–26 – Jaan Lehtaru took part in the last meeting of MIP-Project in Göteborg.

March 1–3 – Priit Pirsko participated in the celebration of the 250th anniversary of the National Archives of Hungary in Budapest.

March 5 – Aita Parik, the long-standing head of the Viljandi Regional Archives passed away.

March 12–16 – Martin Terav and Ruth Tiidor participated in the conference of the cultural heritage preservation in Leipzig.

March 15–17 – Lauri Leht took part in the meeting of EBNA's working group on the theft of archival documents in Hague.

March 28 – The donation campaign was initiated in cooperation with the Historical Archives and the Consistory of the Estonian Evangelical Lutheran Church (EELK) in order to improve the physical condition of the church archivals kept in EELK's congregations, and to create the access to these archivals through «Saaga» environment.

March 30–31 – Ivi Tomingas participated in the gathering of film experts summoned by the European Council in Brussels.

March 31 – The State Archives celebrated the 30th issue of the journal «Tuna»; the laureates of «Tuna» Article Awards for 2005 were presented.

April 3–6 – Toivo Jullinen, Pille Noodapera and Kaja Pullonen attended the intermediate conference for the members of DLM-Forum in Vienna.

April 5–9 – Priit Pirsko participated in the meeting of the European Board of National Archivists (EBNA) in Vienna.

April 7 – The annual award of historiography of 2005 was announced in the Historical Archives, the award was given to Ago Pajur and Tõnu Tannberg for the 4th volume of the collection «Estonian history».

April 17 – The cooperation between the Historical Archives and the Film Archives resulted in creation of the webpage of the competence centre introducing the digitalization of archival.

April 18 – The «Saaga» collection surpassed the quantity of one million digital pictures; there were 14 750 users of the «Saaga» environment – approximately 75 people at the same time.

April 20 – The Acquisition and Supervision Department of the Historical Archives organized the information day for the supervised institutions.

April 21 – Viljandi Regional Archives together with the Union of Viljandi County Municipalities organized the acknowledgment event for the county's students; the archives thanked the students who participated in the heritage inquiry „Authority in Estonia».

April 27 – The Film Archives and the Estonian Culture Film celebrated respectively the 35th and 75th anniversary with the joint conference in Tallinn Cinema House. Lea Tegelman and Ivi Tomingas from the Film Archives gave presentations.

April 27–28 – Toivo Jullinen participated in the meeting of the European Archives Group of the European Commission in Brussels.

April 28 – Finnish local government archivists led by Osmo Palonen visited the National Archives.

May 2 – The joint photo exhibition «Moments from Estonian medicine's past» by the Film Archives and the Health Care Museum was opened in the Health Care Museum.

May 3 – The information day of the regional archivists, the departmental heads and the management in Lääne-Viru Regional Archives in Rakvere.

May 5 – The colleagues from the Department of Private Archives of the National Archives of Finland led by Marja Pohjola visited the Historical Archives.

May 5–6 – The joint seminar of Viljandi Regional Archives and North Latvian regional archives on the topic of customer service.

May 8–12 – Indrek Kuuben, Edith Seegel, Kristina Teral and Mairold Kaus participated in the meeting of the euro-project QVIZ (Query and Context based Visualization of time-spatial Cultural Dynamics) in Umeå in Sweden.

May 9–12 – Martin Terav and Erik Uus visited the digitalization centres in Oslo and Bergen.

May 15–22 – The Film Archives showed the film programme within the framework of the events of Tallinn University's night library.

May 16 – The Historical Archives celebrated its 85th anniversary with the excursion, introduction of the «Saaga» collection and the opening of the exhibition «Võru County family trees». At the same time, the publications of the Historical Archives, including the second part of «The Archival guide» were presented.

May 16–20 – Ruth Tiidor participated in the meeting of the European Committee of Standardization in Rome.

May 17–21 – Tiina Hirv, Toivo Jullinen, Peeter Kenkmann, Birgit Kibal, Ülle Narits, Priit Pirsko, Edith Seegel and Helina Tennasilm participated in the 4th Conference of European Archives «Archivist – rising profession in Europe» in Warsaw.

May 26 – The State Archives celebrated its 85th anniversary with the opening of the exhibition «The Government of the Republic of Estonia in Exile».

May 26 – The archives pedagogue Edith Seegel and the archivist Tõnis Tärna carried out the archives class session for the students of Ruusmäe Basic School in Võru County.

May 28 – June 2 – Ruth Tiidor attended the meeting of the Committee on Preservation of the International Council of Archives in Prague.

May 31 – The acknowledgement event in Tartu of the best students and teachers who took part in the heritage inquiry „Authority in Estonia» with the visit to the KGB Cells Museum and Tartu City Museum. The event was supported by the address and books from the President of the Republic.

June 2 – Within the Night of Museums, the Film Archives showed the first Estonian feature film „Bear hunt in Pärnumaa» in the Estonian History Museum.

June 5–9 – Tiiu Oja visited the National Archives of Denmark on the scholarship from Vello Helk Fund in order to study the stamps and seals of Estonian territory.

June 6 – Within the project «Baltic Connections» the web output on the sources of the Baltic Sea trade in 1450-1800 was opened.

June 7–9 – The meeting of the Baltic archives in Veliouna in Lithuania. The topic of the meeting was «Archives and information society». Estonia was represented by Toivo Jullinen, Indrek Kuuben, Priit Pirsko, Marge Tiidus, Hanno Vares and Birgit Kibal.

June 7–11 – Koit Saarevet attended the meeting dealing with the memory institutions in Budapest.

June 8–12 - Indrek Jürjo participated in the meeting and the conference of the Baltic History Commission in Göttingen.

June 9 – Lääne Regional Archives organized the schooling day for the archive creators from the county schools.

June 13–16 – Peep Pillak participated in the annual meeting of the project «The network of European cultural heritage» in Ohrid, Macedonia.

June 14 – The exhibition «The days of work, sport and festivities of Tartu's Security Department» based on the collection of the State Archives was opened in the KGB Cells Museum of Tartu City Museum.

June 15 – The trip of the Association of Archivists in Kõrvemaa.

June 19–24 – Indrek Kuuben participated in the conference «An Expedition to European Digital Cultural Heritage: Collecting, Connecting — and Conserving?» dealing with the digitalization issues of the European cultural heritage in Salzburg.

June 27 – July 1 – The International Foreign Baltic Archives Conference in Tartu organized by Estonian memory institutions, mainly in cooperation with the Estonian Literary Museum and the National Archives that included visits to the Historical Archives and the State Archives.

July 5–7 – Toivo Jullinen participated in the meeting of DLM-Forum's management in London.

July 8–9 – The Summer Days of the National Archives in Valkla and Kõrvemaa Recreational Centre, organized by the Film Archives.

July 16–19 – Kuldar Aas attended the training of the meta-data preservation in Glasgow.

August 23–25 – Indrek Jürjo participated at the Days of Nordic Archives in Uppsala.

August 28 – The first archival from Tallinn City Archives reached the «Saaga» collection.

August 28–30 – Liivi Uuet participated at the Days of Hungarian Archivists in Veszprem.

August 29 – September 2 – Tatjana Šor attended the International Culture Conference of the Baltic Nations in St. Petersburg.

September 4–5 – The seminar on the digital preservation «DELOS Seminar on Digital Libraries and Digital Preservation» took place in the National Library; supplementary presentations were given by Kuldar Aas and Leeni Langebraun.

September 13–15 – Tiina Valgma and Jelena Vammus participated in the seminar of antique books in Riga.

September 18 – The Film Archives opened the exhibition «National Opera Estonia – 100».

September 18–20 – Peter Defize from the National Archives of the Netherlands carried out the seminar on the condition survey for the Preservation Department's employees of the State Archives and the Historical Archives in the Historical Archives.

September 20 – The information day «Education – archive – educatedness» with a theme of the education took place in the Historical Archives, where the webpage of the archives school, the document exhibition «Documents in school» and the copy exhibition «Manor schools on maps and photos» were opened. At the same time, the Award of the Historical Archives for the best student work was presented, which was shared between Maive Mürk and Kadri Tooming for their BA theses.

September 21–24 – Lea Tegelman and Kristi Kaevand attended the seminar of the Baltic Audiovisual Archival Council in Riga, the presentation was delivered by Lea Tegelmann.

September 21–24 – The Film Archives participated in the 4th International Matsalu Nature Films Festival.

September 25 – Edith Seegel ja Tõnis Tärna visited the basic school located in Albu manor, in order to develop the cooperation within the manor schools' project.

September 28 – The meeting of the Historical Archives and the Association of Estonian Manor Schools in Kõpu Basic School in Suure-Kõpu Manor.

October 1–3 – Jaan Lehtaru participated in the opening meeting of the project «Chemical Interactions between Artefacts and Environment» (COST Action D42 EnviArt) in Brussels.

October 2–5 – Toivo Jullinen, Jaak Koiduaru and Marge Tiidus visited the National Archives in Czech Republic and Slovakia.

October 4 – The exhibition «110 years from the first cinema show in Estonia» with the participation of the Film Archives was opened in the Historical Archives.

October 4–5 – Lauri Leht took part in the meeting of EBNA's working group on the theft of archival documents in Brussels.

October 9–13 – Indrek Kuuben, Tõnis Tärna and Erik Uus participated in the QVIZ project meeting in Uppsala.

October 19–20 – Tiia Nurmsalu attended the seminar of the manuscript conservation in Copenhagen.

October 25 – The evaluation of offices of the National Archives was initiated.

October 27–31 – Ivi Tomingas participated in the annual conference of the international organization FIAT/IFTA of Television and Audio-Visual Archives in Madrid.

October 27 – The State Chancellery and the State Real Estate Ltd signed the protocol of common objectives, which laid the foundation for the construction of the new building for the lot at J. Liivi Street 4 and the renovation of the existent archives building.

November 2–3 – The information day of the regional archivists, the departmental heads and the management in Haapsalu.

November 7–9 – Benno Aavasalu, Toivo Jullinen, Indrek Kuuben, Sirje Prits, Martin Terav and Ruth Tiidor studied the administration of the digitalization and equipment in the digitalizing centres of the National Archives of Sweden in Ramsele, Fränsta and Junsele.

November 9–10 – Priit Pirsko participated in the European Board of National Archivists (EBNA) in the National Archives in Finland.

November 10 – The qualification exam of archivists, certificates were issued to nine persons.

November 10 – The opening of the joint exhibition «Nõmme municipality 80» by the Film Archives and Nõmme Museum in Nõmme Museum.

November 12–15 – Külli Niidassoo participated in the conference dealing with the electronic documents in Marburg University.

November 14 - Tõnis Tärna attended the training day of the Association of Estonian Manor Schools in Kõpu.

November 15 – The information day «Geography positions» took place in the National Library, where Tõnis Tärna delivered the presentation on historical geo-information.

November 15–17 – Toivo Jullinen participated in the annual meeting of DLM-Forum and the conference in Helsinki. The conference was attended also by Piret Randmäe and Tuuli Tarandi.

November 16–17 – Leeni Langebraun attended the preparation of the application for the euro-project «Protean+» in Stockholm.

November 21 – The first qualification exam for paper conservators in Estonia, certificates were issued to eight persons, including Küllike Pihkva from the Historical Archives.

November 23 – The Film Archives carried out the information day for the archive creators.

November 17–26 – Priit Pirsko and Marge Tiidus attended the Conference of the Round Table on Archives (CI-TRA) «Sharing Memory Through Globalization» in Curacao, Netherlands Antilles.

November 22-25 – Ruth Tiidor participated in the meeting of the European Committee for Standardization (CEN) in Milan.

November 24 – The exhibition „Mammon» performance in Pärnu in 1953» was opened in Pärnu Regional Archives to celebrate the 95th anniversary of Pärnu Endla Theatre.

November 29 – The bilateral information day between the National Archives and the Social Insurance Board in the State Archives.

November 30 – The special Russian-language edition of the journal Tuna «Спецвыпуск по истории Эстонии с 17 по 20 век» was presented in the news conference of the Government (the Minister of the Nationalities Paul-Eerik Rummo).

November 30 – December 1 – Kuldar Aas and Hanno Vares participated in the seminar of the digital archival system in Liverpool.

December 4–5 – The experts from the Baltic States within the project «The Baltic Way» met in Tallinn, deliberating the submission of the «Baltic Chain» as a unique event in the fight against the violence into the UNESCO world memory registry. The National Archives was represented by Indrek Jürjo and Ivi Tomingas.

December 7–8 – Toivo Jullinen attended the meeting of the European Archives Group of the European Commission in Brussels.

December 14–15 – The colleagues from the Latvian Historical Archives and the Centre of Conservation and Microfilming visited the Historical Archives.

December 15 – The Historical Archives presented the three publications: «Russian period in Estonia: studies from the middle of the 16th century till the beginning of the 20th century», «Pärnu's city customs books in the Historical Archives (1764-1782)» (web release) and «The deeds of the Central Committee Bureau of the Estonian Communist Party».

December 18 – The Film Archives opened the exhibition «80 years of regular radio broadcasts. The radio voice Felix Moor» at the 80th anniversary of the National Broadcasting and presented the CD with the selection of sound recordings and film clips.

December 19 – The National Archives received the support from the EU management training programme to conduct the development talks from 2007 onwards.

Rahvusrhiivi publikatsioonid 2005–2006

Sariväljaanded

EX FONTIBUS ARCHIVI HISTORICI ESTONIAE

2: Pärnu linnatolliraamatud Ajalooarhiivis (1764–1782). Pernauer Zulage-Journale (1764–1782) im Estnischen Historischen Archiv. Pärnu city customs books in the Estonian Historical Archives (1764–1782). Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2006 [<http://www.eha.ee/raamatud/sadamaraamat/parnu.htm>]

SCRIPTA ARCHIVI HISTORICI ESTONIAE

Kersti Lust. Pärisorjast p äriskohaomanikuks. Talurahva emantsipatsioon eestikeelse Liivimaa kroonukülas 1819–1915. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2005

Mart Laar. Äratjad. Rahvuslik ärkamisaeg Eestis 19. sajandil ja selle kandjad. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2005

AD FONTES

15: Hävitajad. Nõukogude hävituspataljonid Eestis 1944–1954. Koostanud Tiit Noormets ja Valdur Ohmann. Tallinn: Riigiarhiiv, 2006

14: Aruanded Riikliku Julgeolekukomitee 2. ja 4. osakonna tööst 1958. aastal. Tallinn: Riigiarhiiv, 2005

Üksikväljaanded

EKP KK büroo istungite registid. I. 1940–1954. Koostanud Tõnu Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2006

Mart Siilivask. Tartu arhitektuur 1830–1918. Historitsism ja juugend. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2006

Arhiivjuht. II. Haridus. Teadus. Kirik. Koostanud Lea Teedema. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2006

Rahvusrhiivi tegevuse ülevaade 2003–2004. Koostanud Tõnu Tannberg. Tartu: Rahvusrhiiv, 2005

Perioodilised väljaanded

ACTA ET COMMENTATIONES ARCHIVI HISTORICI ESTONIAE

14 (21). Vene aeg Eestis. Uurimusi 16. sajandi keskpaigast kuni 20. sajandi alguseni.

Koostanud Tõnu Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2006

13 (20). Birgit Kibal, Priit Pirsko, Tõnu Tannberg, Jaak Valge. Juurdepääsupiirangud arhivaalidele Euroopas ja Venemaal. Ajalooline kujunemine ja tänapäev. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2005

12 (19). Läänemere provintside arenguperspektiivid Rootsi suurriigis 16/17. sajandil. II. Koostanud Enn Küng. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2006

Ajalookultuuri ajakiri TUNA

2005, nr 1–4

2006, nr 1–4

Tuna: Спецвыпуск по истории Эстонии с 17 по 20 век. Сост. Тыну Таннберг, Отт Раун. Тарту-Таллинн: Национальный архив Эстонии, 2006

RA juhised

Soovitused tugifunktsioonide hindamiseks. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, detsember 2006 [http://www.ra.ee/juhised/tugifunktsioonid_juhis.pdf]

Asjaajamise ja arhiivitöö kontrollimine siseauditi käigus. Versioon 1.2. Tartu, september 2006 [<http://www.ra.ee/juhised/auditjuhis.pdf>]

Veekahjustustega arhivaalide käsitlemine. Koostanud Jaan Lehtaru. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, juuni 2005 [<http://www.ra.ee/juhised/veekahjuhis.pdf>]

Rahvusarhiivi koosseisu kuuluvate arhiivide ja maa-arhiivide kontaktandmed

Rahvusarhiiv

J. Liivi 4, 50409 Tartu telefon 7387 505 faks 7387 514 rahvusarhiiv@ra.ee www.ra.ee

Ajalooarhiiv

J. Liivi 4, 50409 Tartu telefon 7387 501 faks 7387 510 ajalooarhiiv@ra.ee www.eha.ee

Riigiarhiiv

Maneeži 4, 15019 Tallinn telefon 693 8000 faks 661 6230 riigiarhiiv@ra.ee www.riigi.arhiiv.ee

Filmiarhiiv

Ristiku 84, 10318 Tallinn telefon 693 8613 faks 693 8611 filmiarhiiv@ra.ee www.filmi.arhiiv.ee

Harju maa-arhiiv

Tõnismägi 16, 10119 Tallinn telefon 693 8541 faks 693 8542 harju@ra.ee www.ra.ee/harju

Hiiu maa-arhiiv

Leigri väljak 5, 92412 Kärdla telefon 463 1165 faks 463 1165 hiiu@ra.ee

Jõgeva maa-arhiiv

Roosi 3a, 48305 Jõgeva telefon 776 0037 faks 776 0053 jogeva@ra.ee www.ra.ee/jogeva

Lääne maa-arhiiv

Lihula mnt 22, 90510 Haapsalu telefon 475 5647 faks 4756 246 laane@ra.ee

Lääne-Viru maa-arhiiv

Näituse 23, 44314 Rakvere telefon 322 4247 faks 322 4234 lviru@ra.ee www.ra.ee/lviru

Pärnu maa-arhiiv

Pühavaimu 19, 80010 Pärnu telefon 444 0295 faks 443 5370 parnu@ra.ee www.ra.ee/parnu

Saare maa-arhiiv

Arhiivi 1, 93815 Kuressaare telefon 453 6508 faks 4536 507 saare@ra.ee www.ra.ee/saare

Tartu maa-arhiiv

J. Liivi 4, 50409 Tartu telefon 738 7470 faks 738 7510 tartu@ra.ee

Valga maa-arhiiv

Vabaduse 6, 68204 Valga telefon 766 8870 faks 766 8875 valga@ra.ee www.ra.ee/valga

Viljandi maa-arhiiv

Jakobsoni 11, 71020 Viljandi telefon 433 4273 faks 433 4273 viljandi@ra.ee www.ra.ee/viljandi

Autorid

Toivo Jullinen	Arendusbüroo juhataja <i>Head of Development Bureau</i>
Katre Kaju	Ajalooarhiivi publitseerimistalituse peaspetsialist <i>Senior official of Publication Service, Historical Archives</i>
Eve Keedus	Ajalooarhiivi konserveerimistalituse peaspetsialist <i>Senior official of Conservation Service, Historical Archives</i>
Birgit Kibal	arendusbüroo nõunik <i>Adviser, Development Bureau</i>
Indrek Kuuben	Ajalooarhiivi direktor <i>Director of Historical Archives</i>
Jaan Lehtaru	Ajalooarhiivi konserveerimistalituse juhataja <i>Head of Conservation Service, Historical Archives</i>
Pille Noodapera	arendusbüroo nõunik <i>Adviser, Development Bureau</i>
Valdur Ohmann	Riigiarhiivi teatmetalituse arhivaar <i>Archivist of Content and Description Service, State Archives</i>
Priit Pirsko	Riigiarhivaar <i>Director General of National Archives</i>
Ivi Tomingas	Filmiarhiivi direktor <i>Director of Film Archives</i>
Helina Tamman	Ajalooarhiivi publitseerimistalituse juhataja <i>Head of Publication Service, Historical Archives</i>
Tõnu Tannberg	Riigiarhivaari nõunik <i>Adviser of Director General</i>
Lea Tegelman	Filmiarhiivi teabe- ja kasutamistalituse juhataja <i>Head of Access and Enquiry Service, Film Archives</i>
Ruth Tiidor	Ajalooarhiivi säilitusosakonna juhataja <i>Head of Preservation Department, Historical Archives</i>
Marge Tiidus	Riigiarhiivi direktor <i>Director of State Archives</i>
Tõnis Tärna	Ajalooarhiiv kasutusosakonna juhataja <i>Head of Access and Enquiry Department, Historical Archives</i>
Liivi Uuet	Riigiarhiivi teatmetalituse juhataja <i>Head of Content and Description Service, State Archives</i>
Hanno Vares	Arendusbüroo nõunik <i>Adviser, Development Bureau</i>

